

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

XII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

Guillelmus Prouinciæ gubernator, & vita & exitus illius ostendit: quippe qui per sancti viri merita & fida obsequia, B. Benedicti habitum induere meruit. Erkenboldus etiam, Syluiniacensis loci prouisor fidelissimus, idemque inter suos clarissimus, & adiacentis patriæ pater, pauperumque tutor fortissimus, quàm insigni erga beatum Maiolum animi deuotione fuerit, locus, quem diximus, abundè confirmat, ab illo & ante & post obitum semper memorandi patris, & ædificijs, & diuitijs, & multiplici ornamento excultus ac nobilitatus, ita vt regiam quandam ea in re liberalitatem exhibuisse videatur. Quique nunc adhuc superest, & honoris eius & nominis hæres, benignè se gerit erga locum illum, nec eius habitatores damno vllò afficit.

Ita nimirum glorificatus & magnificatus est beatus Maiolus, Christi eum gratia præueniente, in conspectu regum & principum & coram omni populo, vt possit etiam in ipsum quadrare, quod de Moyse dicit Ecclesiasticus: Glorificauit illum in conspectu regum, & ostendit illi gloriam suam. Hugo quoque Gallorum rex, quoties illum vidit, humiliter ac deuotè eum suscepit, & valdè honorificè tractauit: idemque quodam tempore rogauit eum, vt ad ipsum veniret, idque eo animo, vt sancti Dionysij monasterium eius consilio & ope rectius posset constitui. Non recusauit vir sanctus, iterque latus suscepit, regis voluntati obsecundans, sed cum Syluiniacum peruenisset, Deo vocante, plenus dierum & sanctitatis, ex hac vita migravit quinto Idus Maij, sexta feria illucescente post sacratissimam solennitatem, qua Christus ascendit in caelum, & fidei seruo suo Maiolo post se scandendi viam ostendit. Quod vbi contempit Hugo rex, sua præsentia & regis muneribus eius exequias cohonestauit & tumulum, vbi præstante Domino, multa facta sunt & sunt miracula, permultisque plurima & præstata sunt & præstantur beneficia, quæ præ nimia & multitudine & magnitudine commemorari non possunt. Sanantur illic morbidi omnes, paralytici, claudi, febricitantes, cæci, dæmoniacy, & incerto quodam igne terribiliter & miserabiliter inflammati. Quisquis etiam eum deuotione in quacunque afflictione & necessitate opem illic poscit fidelitèr, voti sui compos effectus, redit ad sua sospes & gaudens, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuunt & regnat cum patre in vnitæte spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Cap. 13.

Ecli. 45.
Hugo rex
Gallorum.Beati viri
felicissimus
obitus.Multa ad
eius sepul-
crum facta
miracula.

SS. NEREI ET ACHILLEI, ITEM QVE S. DOMITILLÆ ET QVORVNDAM ALIORVM ILLVSTRE

martyrium, quod quidam anonymus se scribit de Græcis conuertisse, probaturque etiam doctissimis viris, & consentiunt vetustissima Martyrologia, quæ non paucis locis etiam ad verbum quædam hinc mutuata sunt. Dicitio plerunque in gratiam

Lectoris nonnihil expolita est per F.

Laur. Surium.

PRAEFATIO INTERPRETIS.

NISI studia Catholicorum securitatis suæ somno torperent, nulla posset ratione impietas hæreseos, limites inuadere pietatis. Sed ad euigilandum nos stimulis suis illi excitant: & tamen fastidiosi, dum strenuè & sollicitè illis obuiare non curamus, agnos negligimus, & ex ouili amittimus, luporum moribus sine dubio laceros & deuorandos. Itaque sollicitudinem orthodoxorum, qui ante nos fuerunt, imitari cupiens, aliquot prouinciæ nostræ martyria collegi, & ex Græcis Latina feci, exemplum proponens aliarum prouinciarum studiosis, vt sicut nos in nostra, ita illi in suis prouincijs transferant peracta martyria, vt populi excolentes & venerantes eos, quos pro nomine Domini nostri Iesu Christi passos cognoscunt, discant, quo bellandi studio victoriarum triumphos agentes, ad regem suum latantes atque ouantes peruenire meruerint. Primam itaque ad ædificationem omnium, qui cupiunt placere Deo, sumamus Domitillam nobilissimam virginem, neptem Domitiani Imperatoris.

Hic locus
in MS. co-
dicibus val-
dè obscurus
est.

HISTORIA.

T 3

Hæc

Cap. 1.
Mai. 12.
quod ad Ne-
reum & A-
chilleu atti-
net.

Virginita-
tis amissa
& matrimo-
nii incom-
moda.

Cap. 2.

Encomia
sanctae vir-
ginitatis.

AE C Domitilla habuit Nereum & Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatissimus Petrus Apostolus Christo lucratus fuerat. Cum viderent autem illi dominam suam gemmis ornari & purpureis atque auro textis vestibus indui, dixerunt ei; Si id studij & operæ, quod ponis in ornando corpore, ut filium consulis Arrelianum meritum accipias, ad animæ ornatum transferres, immortalæ Dei filium regem omnium seculorum posses sponsum & maritum habere, qui te quoque efficeret immortalæ, & neque tibi, neque ornamentis tuis quicquam unquam de perpetuitate decedere pateretur. Respondit Domitilla; Ecqua vero hominis potest esse maior charitas, quam complecti matrimonium, suscipere liberos, per quos dulcissima posteritas propagetur, & tam generis dignitas, quam nominis memoria conseruetur? Contra autem, quam asperum & immane est, delectationes contemnere, vitæ suavitate non perfrui, & perinde quasi non sis editus in hanc lucem, quæ corpori iucunda & plausibilia sunt, fastidire? Nereus dixit; Tu quidem momentaneas delectationes vides? quæ verò postea sequuntur, diuturna pericula non vides. Primum enim, cum integritatem, cum qua nata es, tibi eripuerint, amisso nomine virginis, mulier vocaris! & quæ nunquam ingenuitati tuæ ne ipsos quidem parentes dominari passa es, corporis tui dominum patieris hominem extraneum, qui te ceu vilissimo mancipio abutatur, nec æquo ferat animo vilius unquam te colloquio perfrui, ne ipsos quidem notos, non affines, non nutrices, non vernaculos tecum nutritos, tibi sinat esse affabiles. Periclitabitur visus, itemque auditus, & quicquid etiam simplici & candido animo feceris, suspicioni erit obnoxium. Respondit Domitilla; Scio matrem meam habuisse patrem meum virum zelotypum, & his iniurijs longo tempore esse exagitatam. Sed num ego propterea quoque talem sum habitura maritum? Achilleus dixit; Sponsi plerique omnes ante nuptias modestos & perquam humanos se simulant: at postea totos sese produnt: & si sint libidinosi, ancillas amant, easque etiam tum, cum dominas suas contemnunt & ducunt pro nihilo, superba & iracunda contentione defendunt, & non verbis duntaxat, sed etiam verberibus vlciscuntur: cumque iniurius sermo, etiam à pia parente dictus, vix æqualiter toleretur, horum & pugnos durissimos & truces calcium ictus ferre oportet.

Sed esto, neque libidinibus deditus, neque zelotypus sit sponsum, sed blandus etiam & commodus: verum etiam tum, quæ sint coniugi expectanda incommoda, videri eam. Conceptum uteri pondus die noctuque gestabit inuita: quo pondere fit, ut sit meticulosa, ægra, pallida, vix suis pedibus valens ingredi, cibosque salubres fastidians, noxijs delectetur. Iam si sinus ipse interior aut calore immodico, aut nimio frigore, siue etiam macie aut pinguedine plus æquo affectus sit, inde tot morbi existunt: cum quibus solent multi edi in hanc lucem, quales sunt incurui, claudi, strabi, muti, vlcerosi, dæmoniacy, quibus plerunque prius adhibendus sit exorcista, quam nutrix: ut nihil dicamus de partibus illis, qui suas matres necdum editi perimunt: ubi non solum obstetricibus, sed etiam viris ignotis, puta medicis, sæpè eiusmodi naturæ secreta incommoda, cum multa verecundia detegi necesse est. His ab Achilleo dictis, Nereus subiunxit; O quam beata est sancta virginitas, harum calamitatum expers, amabilis Deo, chara spiritibus angelicis: quam qui obrinet, similis Deo est: ea autem destitutus, hæcenus Dei perdidit similitudinem, quatenus integritatem perdidit, & corruptioni obnoxius est. Et potest quidem mulier, si corrupta sit, culpam poenitentia abolere, integritatem verò recuperare nunquam potest. Quanta igitur amentia est, alienæ velle subdi libidini! quantæ imprudentia, qui possit cum gaudio, angelorumque & hominum applausu expectare integritatis præmia & coronam sempiternam, eum per lamenta poenitentia postea eò conuicti debere, ut possit pollutionis obtinere veniam? Et quidem sanctitas omnis, si vel voluntate vel necessitate aliqua amissa sit, ad statum suum & pristinam gloriam per poenitentiam reuocari potest: sola virginitas, si semel prodita sit, manet irreparabilis. Culpa eius amissa, lachrymis poenitentia potest elui: ipsa verò in pristinum gradum restitui non potest. Denique perditæ omnia recuperare licet: virginitas, si prostituta sit, nullam admittit instaurationem. Nam etiam, si mulier corrupta, per poenitentiam potest ad culpæ indulgentiam peruenire, nul-
la ta.

re, nulla tamen ratione consequi id potest, vt virgo sit, sicut creata est, semel amissa integritate, in qua nata fuit. Est autem certè sancta virginitas grata in primis & familiaris Deo patri, & filio, & Spiritui sancto. Vt enim regina, omnium nobilium & illustrium matronarum personis antefertur: ita virginitas ceteras virtutes antecellit, proximùmque à martyrio locum optinet. Blanditur ei fides, amplectitur eam spes, osculatur charitas: patientia, mundi contemptus, perseuerantia, vigilantia, constantia, hospitalitas, misericordia, pia sollicitudo, scientia, probitas ei obsequuntur: quæ sunt paradisi flores immarcescibiles, & in angelicis pratis atq; memoribus sanctos spirant odores, vbi vita æterna naribus hauritur, vbi aër ipse tantam ex se diffundit odoris suauitatem, vt quisquis eum naribus attraxerit, deinceps non possit mœrore affici, non morbo vllò corripitur, sed lætus semper sit, de vitæ immortalitate securus.

Virginitas Deo gratissima.

Vita beata in cælis.

Cùm hæc essent à Nereo dicta, Achilleus ait: Quæ frater meus iam commemorauit, per exigua sunt, tanquam si quis ex immenso flumine sextarium vnum hauriat, qui potest quidem copiosissimi fluminis esse quædam delibatio, sed nullo pacto aquarum eius copiam omnem comprehendere potest. Ita etiam vitæ illius infinita gaudia & voluptates sermo nullus explicat, nulla capit cogitatio, nulla disputatio complectitur. At verò neque in hoc seculo virginitas perdit decus & ingenuitatem suam. Non timet viri insultus, non est subdita homini corruptori, qui mundam contaminat, resignat ob signatam, violat integram, liberam redigit in seruitutem, & quæ à Deo condita est ingenua, eidemque & sanctis omnibus chara est, eam violenter cogit esse suæ libidinis ancillam, deinde intra domesticos parietes, haud aliter atque in priuata custodia, seruat inclusam, non patitur ab alijs saluari, nec parentibus eam inuisendi facit copiam: nutritores, nutrices, affines velut hostes quosdam ab eius consolatione & colloquio excludit, & ne ipsis quidem infantibus liberam facit cum ea loquendi potestatem, veritus ne illi parentibus eius prodant, quibus ea ab ipso afficiatur iniurijs, qui cum adhuc esset sponsus, virgini fallacissimè blandiri consueuerat. Mentior, si non hæc ita acciderint, & non minora etiam à me dicta sint, quam soleat exercere in coniuges maritorum superbia, agente partim angelo Dei sancto, virginittatis patrono, quòd hanc prostituere voluerit, atq; è suo excludere prædio eam, quæ vnà cum ipsa nata fuit, in eiusque locum succedere permiserit inimicam corruptionem, quæ ad id vsque temporis nunquam ibi locum habuit.

Cap. 3.

Mariti plerique quam sint duri in coniuges.

Facianus autem angelum Deitæ eam compellantem. Dic mihi mulier, in quo te legit virginitas, vt illam à te eicias; & eius inimicam corruptionem admittas? Cùm è matris utero prodires, tecum perpetuò permansit, tecum lactata est, tecum inter infantia vagitus, inter blandimenta & nutrimenta, inter tædia & molestias perseuerauit. Cùm ægotares, cum vigilares, dormires, surgeres, assideres, vestireris, ornareris, esurires, epulareris, semper tibi præstò fuit. Non deferuit operam literis dantem, non catechumenam, non baptismate ablutam, non Christi sanguine consecratam. Tecum venit ad nuptias Christi & Ecclesiæ, vbi thalamus eius, gemmis virtutum instructus, mundarum mentium ornamentis quotidie decoratur. Ex quibus nuptijs quotidie nascuntur innumeri, patre Christo, matre Ecclesiæ, nec tamen amouetur thalamus, quandoquidem Christus pater nunquam desinit sponsus esse, nunquam mater Ecclesiæ sponsa. Semper enim Christus & pater & sponsus est: semper Ecclesiæ & mater & sponsa est, nec parere cessans, nec immaculatæ virginitatis vlla sentiens dispendia. Ex Christi enim castissimis amplexibus integritas non minuitur, sed augetur: & Ecclesiæ patriens, augmenta potius capit, quam vlla detrimenta virginitatis, cuius ornamenta vario gemmarum splendore coruscant: ex cuius ore mellita diuinæ legis eloquia manant, & perpetua profluunt virginibus blandimenta. O felix & sancta virginitas, quæ etiam in terris degens inter homines peccatores, magnis frueris gaudijs, quibus tandem poteris inter angelos in cælis, qua te illi complectentur beneuolentia? quis illic erit decor tuus, gemmas vincens omnes quanuis preciosissimas? Semper illic aderit tibi iuuenis speciosissimus, Christus rex, regis omnipotentis filius, splendidus, auricomus, diadematus, solis radios suo fulgore obscurans, tibi perpetuò blandiens, & gaudia sempiterna concilians. Elige nunc igitur Domitilla, quem velis? vel hunc æternum, perpetuas adferentem delicias & bona sempiterna: vel hominem mortalem, cum quo eius pariter deliciae sint interiturae.

Nuptiæ Christi & Ecclesiæ.

Virginum gloria in cælis.

Hæc & id genus alia multa prosequentibus Nereo & Achilleo, Domitilla virgo prudentissima dixit: Vtinam iam olim diuina hæc scientia mihi obtigisset? certè nunquam

sponsæ nomen suscepissem, & sine labore mihi hunc titulum sumerem? & sicut baptizata idolorum cultui valescens, ita hac ratione instructa, carnale hoc commercium respuissem. At nunc quando Deus sermone oris vestri voluit lucrari animam meam, non dubito quin etiam rationem vobis indicaturus sit, qua possit per vos effici id, quod pro eius amore optamus. Deinde Nereus & Achilleus abigerunt ad S. Clementem Episcopum, eique dixerunt; Licet gloria tua sit omnis in Domino Iesu Christo, nec humana dignitate glories, at tamen non ignoramus; Clementem Consulem, patris tui germanum fratrem fuisse. Cuius soror Plautilla nos infantulos emit? & quando à Petro Apostolo verbum vitæ audiens credit & baptizata est, nos vna cum filia sua Domitilla sacro baptisate voluit initiari. Eodem autem anno Petrus Apostolus per martyrium migravit ad Christum; & Plautilla quoque diem suum obiit. Porro Domitilla filia eius, cum Aurelianus illustrem haberet sponsum, à nostra paruitate didicit sermonem, quem nos ab ore Apostoli accepimus, quod virgo, Christi amore in virginitate perseverans, ipsum habeat sponsum; & cum illo delicijs & gaudijs fruatur sempiternis. His itaque & eius generis alijs à nobis acceptis, cupit virginitatis suæ votum manûs tuæ velamento sacrari. Respondit Clemens Pontifex; Tempus adest, ut video, quo & mea, & vestra, & illius vocatio ad martyrij palmam pertingat. Sed quia præceptum Domini est, ne timeamus eos, qui corpus occidunt; contemnamus hominem mortalem; & principi vitæ sempiternæ modis omnibus parere nitamur. His dictis, abiit ad Domitillam; eamque consecrauit. At quia longum est ordine commemorare, quæ mala passâ sit à sponso Aureliano furijs exagitato; ad huius historiæ calcem ea rejicimus. Impetrauit autem à Domitiano principe, ut si sacrificare nolle, in * Pontiam insulam relegeretur; sperans se illo in exilio animum virginis à persecutionis proposito deducturum.

Plautilla
mater S.
Domitillæ.

Matth. 10.

S. Domitillæ
exilium.
* Pontianâ

Cap. 6.
Furius &
Priscus ma-
lefici.

Cum igitur in ea insula exularet, adessentque ei Nereus & Achilleus, erant illic etiam duo malefici, Simonis Magi discipuli, Furius & Priscus, propter artes magicas eò relegati. Hi magicis præstigijs penè omnes insulæ incolas eò adduxerant, ut Simonem Magum eum Dei filium colerent; Petrum autem Apostolum præter meritum inimico in illum animo fuisse sentirent. Opponebant autem se illis Nereus & Achilleus, dixeruntque hominibus in insula illa degentibus; Marcellum nostris, Marci præfecti Urbis filium? Responderunt illi; Ecquis verò illum ignoret? Nereo rursus & Achilleo dicentibus; Admittitis ne huius de Simone & Petro testimonium? aiebant; Nimis ille delirat, qui tanto viro fidem adhibere non vult. Nereus & Achilleus dixerunt; Date ergo hoc salutem vestram, ut donec illi nos scribamus, & ille nobis respondeat, ab horum vos doctrina subducatis. Vbi autem nos scripserimus, eligatis vnum ex vobis, qui epistolam nostram ad eum perferat, quam nos quidem vobis presentibus cupimus recitari, sicut & illius responsum. Nerei autem & Achillei epistola hæc est;

Cap. 7.
Epistola
Nerei &
Achillei ad
Marcellum.

Nereus & Achilleus serui Christi Iesu, fratri & condiscipulo Marcello æternam salutem. In Pontianâ insulâ ergastulum relegati propter nomen Domini nostri Iesu Christi, gaudemus quidem, sed gaudium nostrum perturbant Furius & Priscus, discipuli Simonis, qui propter artes magicas huc in exilium deportati sunt. Aiunt illi à culpa alienum fuisse Simonem, porro Apostolum Petrum sine causa eum execratum esse. Cumque diceremus nos insulæ habitatoribus, ne commodarent eis fidem, memorauimus illustrem & idoneam personam tuam, quæ possit scriptis ipsos efficere certiores, cuiusmodi fuerit Simonis Magi vita, & quemadmodum, cum eius fueris discipulus, res eius omnes benè cognitâs & exploratas habeas; quas oramus ut perscribere ne graueris, ut homines innoxij ab horum fraudibus & imposturis liberentur. Gratia Domini nostri Iesu Christi tecum.

Cap. 8.
Marcelli
responsum.

Marcellus seruus Christi, sanctis confessoribus Nereo & Achilleo; Lectis litteris vestris, gaudio sum repletus, quod intelligerem vos in fide constantes esse, & pro veritate certare viriliter. Et quia scribitis obiectam vobis Simonis innocentiam, retexam partim vitam illius, ut ex paucis cætera colligantur. Ego quidem, cum in eius me disciplinam tradidissem, posteaquam animaduerti hominem esse malignum, & infantium trucidatorem, itemque maleficum & perfractorem, discessi ab illo, & me ad dominum meum S. Petrum Apostolum adiunxi; quem cum Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret, derepentè eo loco, ubi Petrum Simon infimulabat, vidua transijt cum multa populi frequentia, filium vni-

Simonis
Magi histo-
ria breuis.

cum efferens tristissima. Id ut vidit S. Petrus, ait ad populum: Simoni credentem; Deponatis efferetro defunctum hominem, & qui eum excitavit, eius veram esse fidem sentiat. Cum populus ita fecisset, Simon dixit; Si ego hunc vitæ reddidero, num vos Petrum interficietis? Respondit omnis turba; Vivum eum concremabimus. Mox Simon dæmonum opera id effecit, ut non nihil moueretur cadaver. Eo viso, sublati vocibus populus Simonem prædicat, Petro exitium minatur. At Petrus vix impetrato silentio, ait; Si vivit, loquatur, ambulet, cibum capiat, reuertatur ad aedes suas. Si id non fecerit, non dubitetis fallacem esse Simonem. Tum vna voce clamavit populus; Nisi id effecerit Simon, poenam, qua voluit affici Petrum, ipse luat. Simon verò iram simulans, fugere voluit; sed populus cum multa exprobratione eum detinuit. Porrò Apostolus Petrus ad cælum manus rollens, ait; Domine Iesu Christe, qui nobis dixisti; In nomine meo dæmonia eiicite, infirmos curate, mortuos suscite; excita puerum hunc, ut omnis hæc turba cognoscat te esse Deum, nec alium præter te, qui cum Patre & Spiritu sancto vivis & regnas in secula seculorum. Mox puer exurgens, & ad Petri Apostoli pedes se abiciens, ait; Vidi Dominum Iesum Christum iubentem angelis, ut propter preces tuas me orphanum restituerent viduæ matri meæ. Tunc populus exclamans; Vnus, inquit, est Deus, quem Petrus prædicat. Simon autem per præstigias caput canis sibi fingens, fugam capessabat, sed eum retentum cum populus vellet flammis comburere, Petrus ita dixit; Præceptor noster docuit nos pro malis bona reddere; fecitque, ut Simon dimitteretur. Is verò ut ad me venit, putans me quid actum esset, nescire; canem ingentem ligavit ad aditum domus meæ, dicens; Videamus, num sit pro more ad te ingressus Petrus. Post horam vnam veniens Petrus, signo crucis edito solvit canem, iussitque eum dicere Simoni, ut cessaret dæmonum opera fallere populum, pro quo Christus sanguinem suum fudisset. His ego visis, accurre ad Petrum, eumque reuerenter excepi in domum meam; porrò Simonem cum cane expuli. Et canis quidem omnibus se blandum exhibens, solum Simonem persequebatur; cumque eum prostravisset, Petrus in Christi nomine præcepit ei, ne vllum corpori eius morium inferret. Et corpus quidem non attigit, sed vestes adeo laceravit, ut nulla pars corporis tecta maneret. Populus verò, & inprimis pueri vna cum canem eum insectantes, extra urbis mœnia ceu lupum expulerunt; quam ille ignominiam non ferens, toto anno delituit. Postea Neroni commendatus est, qui eum in suam amicitiam admisit, homo improbus seipso nequiores. Apparuit autem in visione Dominus Petro Apostolo, dicens; Simon & Nero, pleni malo dæmone, aduersum te cogitant; sed ne timeas; ego tecum sum, adiungamque tibi Paulum Apostolum, cras urbem ingressurum, pariterque post menses septem cum Simone confligetis, eoque superato & in tarrarum detruso, simul ad me victores peruenietis. Altera die venit Paulus Romam; quo autem pacto cum Simone congressi sint, cum vos ipsi eorum sitis intuiti, superfluum mihi visus sum apud vos velle referre; maxime cum S. Linus ad Orientis Ecclesias omnem passionis eorum ferriem Græcè perscripserit. De Petronilla verò, filia Petri Apostoli, domini mei, quando sollicitè perquiritis, quis eius vitæ finis fuerit, paucis annotabo.

Petronillam itaque bene nôstis voluntate Petri Apostoli clinicam factam. Memini enim interfuisse vos, cum permulti eius discipuli apud illum ederemus, & Titus diceret ad eum; Quando omnes à te curantur, cur Petronillam pateris ex paralyti decumbere? Cui tum Petrus respondit; Sic enim ei expedit. Ne quis tamen putet me his verbis indicare voluisse, fieri non posse ut sanetur, volo ut surgat & ministret nobis. Et mox illa surrexit incolumis; expleto autem ministerio, iussit eam Apostolus redire ad lectum suum. Postquam autem in Dei timore cœpit esse perfecta, non modò ipsa curata est, sed etiam permultis alijs suis precibus obtinuit sanitatem. Cum autem esset præstanti forma corporis, Flaccus Comes venit ad eam cum militibus suis, sibi eam coniugem assecutus. Dixit verò illi Petronilla; Irâne ad puellam inermem cum armato milite venis? Si me vis habere coniugem, da operam, ut matrona & virgines honesta post triduum ad me veniant, ut ego cum illis pariter accedam ad aedes tuas. Trium itaque dierum spatio impetrato, sancta virgo ieiunijs & orationibus vacavit, habens apud se sanctam virginem Feliculam in Dei timore perfectam. Tertio inde die venit ad eam S. Nicomedes presbyter; Christi que mysteria celebravit; cumque virgo sacratissima Christi Sacramentum accepisset, reclinans se in lectulum, emisit spiritum. Matronæ autem & virgines, quas Flaccus ad eam miserat, exequias funeris eius celebrarunt.

Porrò

In Matth. 10.

Puer reuiuific.

Matth. 3.

Simon Magnus laceratur à cane.

Cap. 9. S. Petronilla historia.

Flaccus Comes eam vult habere coniugem.

Missa vna antiquissima.

Cap. 10.
S. Felicula
martyrium.

Porro Flaccus animum aliò transferens, dixit ad Feliculam; Vnum è duobus elige, vt aut sis mea coniunx, aut dijs sacrifices. S. Felicula respondit; Nec vxor tua ero, quia Christo sacra sum; nec immolabo idolis, quia Christiana sum. Tunc Flaccus tradidit eam cuidam Vicario, inclusaque est in obscuro quodam cubiculo, & mansit illic dies septem absque cibo. Dicebant autem ei vxores custodum; Cur vis mala morte perire? Accipe virum hunc nobilem, diuitem, formosum, florentem ætate, Imperatoris amicum & Comitem. At Felicula nihil ijs respondit, nisi hoc solum; Virgo Christi sum, & præter eum nullum alium accipio. Post dies septem ducta est ad Vestæ virgines, vbi rursus rotius hebdomadæ inedia se affecit. Nulla enim ratione eò potuit adduci, vt ex illarum manibus cibum caperet. Deinde sublata in eculeum, dicebat alta voce; Iam ceppi videre Christum amatorem meum, in quem totus amor meus defixus est. Cumque dicerent ei tum alij omnes, tum etiam tortores eius; Nega te Christianam, & dimitteris; illa clamabat; Ego amatorem meum non nego, qui mea causa fel edidit, acetum gustauit, spinis coronatus & cruci affixus est. Post hæc ab eculeo deposita, & in cloacam proiecta est. Sanctus autem Nicomedes presbyter in spelunca degens, clam abstulit corpus eius, noctu in biroto vehens illud ad casulam suam septimo milliario ab vrbe Roma via Ardeatina, ibique eam sepeliuit, quo in loco fructificant orationes eius vsq; in hodiernum diem. Peruenit autem ad Flaccum, quid egisset Nicomedes presbyter, iussitque eum compræhensum duci ad sacrificandum. Sed dicente illo; Ego non sacrifico, nisi Deo omnipotenti, qui regnat in cælis, non istis saxeis dijs, qui in templis quasi in carceribus custodiuntur, plumbatis diutissime cæsus, migravit ad Dominum. Corpus autem eius in Tyberim demersum est, quod quidam eius clericus, re & nomine Iustus, collegit, birotoque impositum, transtulit ad hortulum suum iuxta muros via Numantina, atque illic humo condidit; vbi Dominum orantes, ea, quæ petunt, assequuntur eius martyrij interuentu.

S. Nicomedes perimur.

Cap. 11.
Epistola Eutycheis & cædes SS. Nerei & Achillei.

Eutyches, Victorinus & Maro, serui Domini nostri Iesu Christi, Marcello; Quando venerunt literæ tuæ, ad sanctos Nereum & Achilleum scriptæ, illi iam ante dies triginta peruenierant ad coronam. Cum enim Flauia Domitilla, virgo illustrissima, immò Christianissima, ab ipsis eius eunuchis docta virginitatem suam Christo conseruare, Aurelianum sponsum suum contemneret, is propter Christi professionem in hanc insulam fecit eam relegari, atque etiam huc veniens, Nerei & Achillei animos coepit muneribus fidemtare. At illi dona eius execrantes, Domitillæque fidem magis magisque in Domino confirmantes, grauissimis verberibus sunt attræctati, & Tarracinam missi, Memmio Ruso consulari traditi sunt; qui cum eos eculeo & flammis ad immolandum idolis compelleret, responderunt se à beato Petro baptizatos, nulla ratione posse idolis immolare; sicque capite cæsi sunt. Eorum autem corpora rapuit Auspicius discipulus eorum, nutritor sanctæ virginis Domitillæ, & in crypta arenaria sepeliuit via Ardeatina, milliario vno & dimidio ab Vrbs muro, iuxta monumentum, quo condita fuerat Petronilla, Apostoli Petri filia, quemadmodum Auspicius ipse nobis retulit. Erit igitur charitatis tuæ, sollicitè curam nostri gerere, & eiusmodi aliquem ad nos mittere, qui & tua & nostra sospirate nos exhilaret. Dies natalis martyrum horum est 4. Idus Maias.

Cruciatu, constantia & cædes SS. Nerei & Achillei.

Cap. 12.

His literis acceptis, Marcellus misit germanum suum ad insulam, qui cum his Christi confessoribus egit illic annum vnum; ac deinde reuersus ad Marcellum, hæc ei narrauit; Cum Aurelianus, cæsis Nereo & Achilleo, Domitillam ad sibi consentiendum inducere moliretur, dictum est illi à quodam, maiorem ei intercedere amicitiam cum Eutyche, Victorino, & Marone, quam cum Nereo & Achilleo intercessisset. Itaque à Nerua principe impetrauit eos sibi donari, si sacrificare nollent. Sed illis viriliter agentibus, & minas Aureliani contemnentibus, ex insula amotos, tanquam seruos suos per sua prædia diuisit, Eutychem decimo & sexto milliario ab Vrbe via Numantina, Victorinum milliario sexagesimo via Salaria, Maronem centesimotriciesimo eadem Salaria via; iussitque eos rota die terram fodere, & cantabrum edere ad vespèram. (Sic enim habet historia, quid autem cantabrum vocet, ignoro, nisi fortè Cantabricam herbam velit accipi, cuius meminit Plinius lib. 25. cap. 8.) Sed Deus omnipotens fecit illos gratiosos in locis peregrinis. Eutyches enim filiam conductoris loci illius à dæmone liberauit; Victorinus loci vicedominum, triennio ex paralyfi decumbentem, precibus sanauit; Maro hydrope vexatur curauit. Loquebantur, intercæ populis, multosque ad Christi religionem traduxere, ornatique presbyterio, credentium numerum

numerum egregiè auxerunt. Id non ferens satan, Aureliani animum ira inflammavit, isque multos eò misit, qui multiplici pœnarum genere illos interficerent: & Eutychem quidem media via cædi iussit, donec exhalaret spiritum: cuius corpus Christiani cum multo honore spelièrunt, & super illud basilicâ in Christi nomine extruxerunt. Victorium autem apud Corinthos, ubi putentes & sulphureæ emanant aquæ, in ipsas aquas capite deorsum verso trium horarum spatio deprimi mandavit, iterumq; sustolli. Quod cum triduo vir sanctus pro Christi nomine pertulisset, migravit ad Dominum. Et si autem Aurelianus vetuerit, ne quis illud terra conderet, at tamen postridiè venerunt Amiterenses, raptumq; in suum territorium transtulère, mandâruntq; sepulturæ. Denique Maronem voluit ab amico suo Turgio ingenti saxo opprimi. Itaque in eius humeros imposita est petra immanissima, quam homines septuaginta ægrè possent trochlea adducere. Eam autem vir sanctus tanquam leues paleas ad duo miliaria portavit illæsus, coque loci eam reposuit, ubi solitus erat Domino preces offerre: cuius sanè facti admiratione eius provincie populus adductus est ad fidem Christi, & sacro baptisinate expiatus. Porro Consulatus, acceptis ab Aureliano muneribus, S. Maronem occidit. Populus verò in ea petra, quam humeris suis gestarat, excidit sepulcrum, ibique eum condidit, & in eius nomine Christo ecclesiam fabricavit, in qua præstantur beneficia Domini vsque in præsens in sui nominis gloriam.

Cædes Eutychemis.

Item Victorini.

Item Maronis.

Postquam igitur sanctos omnes, qui S. Domitillæ erant solatio, è medio sustulit Aurelianus, dixit ad Sulpitiū & Serulianum illustres iuvenes; Scio collactaneas Domitillæ Euphrosynam & Theodoram vos habere sponsas, virgines sapientissimas. Vbi ergo Domitillam ego ex insula in Campaniam reuocauero, illæ inuisendi gratia ad eam accedant, vt sua persuasione inducant eam ad obsequendum mihi. Itaque Domitilla ex Pontia insula Taracinas perducta, Euphrosyna & Theodora venerunt ad eam, pariterque magno sunt gaudio affectæ. Cum autem ventum esset ad epulas, illis prandentibus, Domitilla ieiunijs & precibus dabat operam. Dixerunt autem ei Euphrosyna & Theodora; Dum prandemus nos & viris nubimus, non possumus colere Deum tuum? Respondit Domitilla; Vos quidem sponsos habetis, viros nobiles. Quod si verò alij ignobiles & humili loco nati, ab illis auocare vos vellent, sibiq; matrimonio iungere, num vos illis pareretur? Euphrosyna & Theodora dixerunt; Auertat hoc Deus à mentibus nostris. Tum Domitilla; Auertat, inquit, & à mente mea. Magnum enim ego sponsum habeo filium Dei, qui de cælo descendens, promisit se illarum fore sponsum, quæ virginitatem ament, suiq; amore in virginitate permanentibus daturum se vitam æternam, & è corpore abeuntes ducturum in cælos, in thalamum suum sempiternum, ubi cum angelis exultent, & inter flores aromatum in medio paradisi vitam viuant iucundissimam, & sine fine splendidissimè epulentur. Cum autem ille hæc promitteret, & dictis eius fides non haberetur, cæcis visum reformauit, leprosos curauit, morbos omnes depulsi, mortuos excitauit. Atque hunc in modum verum se Dei filium declarauit, & multi in eum crediderunt.

Cap. 13.

S. Domitilla Taracinas perducetur.

Ait autem ad illam Theodora; Fratrem habeo iuuenem, Herodem, iam annum vnum oculorum lumine orbatum. Si ergo vera loqueris, sana illum in Dei tui nomine. Ait verò etiam Euphrosyna; Tu quidem Romæ habes fratrem cæcum? ego autem hic habeo filiulam nutricis meæ, quæ ex morbo loquendi beneficium perdidit. Auditus quidem integer est, sed lingua voces & verba formare non potest. Et hæc dicens, curauit puellam eò acciri. Domitilla igitur prosternens se in orationem, fleuit diutissimè. Deinde surgens, & manus expandens in cælum, dixit; Domine Iesu Christe, qui dixisti, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, ostende me verum tibi dixisse testimonium. His dictis, signum Crucis in os mutæ expressit, & ait; In nomine Domini mei Iesu Christi loquere. Mox puella in has erupit voces; Verus est Deus tuus Domitilla, & vera sunt omnia, quæ tuo ore deprompsisti. Tum ambæ se abiecerunt ad pedes Domitillæ, & credentes, mysterijs Christi initiatæ sunt. Frater etiam Theodoræ cæcus eò adductus, Domitillæ precibus & mentis & corporis lumen obtinuit. Porro omnes vtriusque sexus homines, tum serui, tum ingenui, qui ex vrbe eò aduenerant, visis his signis, in Christum crediderunt, & baptizati sunt: domusque illa, in qua manebant, instar ecclesie cuiusdam erat.

Cap. 14.

Matth. 28.

Muta puella loquitur.

Cæcus vider.

His ita gestis, Aurelianus cum duobus sponsis, quos diximus, venit, adducens secum tres, qui organis canerent, tanquam vno die triplices nuptias celebraturus. Sulpitius autem & Serulianus vt viderunt mutam loqui, & Herodem Theodoræ fratrem

Cap. 15.

trem

Sulpitius & Seruilianus credunt in Christum.

Aureliani interitus.

Sulpitij & Seruiliani caedes.

Item Domitillæ &c.

trem visum recuperasse, cognitis etiam omnibus, quæ dicta factaque fuerant, crediderunt: cumque Aurelianus multa instantia hortaretur eos, ut vno die nuptiarum celebrarent, illi ut homines sapientissimi, dixerunt ei: Da honorem Deo, cuius virtute & multa loquitur, & cæcus videat. At ille neglectis istis, quæ ab eis dicebantur, per vim iussit includi Domitillam intra cubiculum, ut posset securus facere quod ei libitum esset: postisque organis, à coena coepit lætus saltare inter eos, ut est moris in nuptiis. Porro cæteris saltando defatigatis, ille sine intermissione duos dies & noctes totidem saltauit, donec corruens expiraret. Ea re perterriti omnes, in Dominum crediderunt. Frater autem Aureliani Luxurius petijt ab Imperatore Traiano, ut liceret ipsi omnes hos ad sacrificandum compellere, nolentesque quibus vellet poenis affectos interimere. Itaque Sulpitium & Seruilianum Prefecto urbis Aniano tradidit, qui non ignorans eos nuper Christiana religione initiatos, cum nullo pacto vellent deinceps idolis immolare, eos decollari precepit: quorum corpora Christiani posuerunt in preidio eorum via Latina milliario secundo, quo in loco exuberat virtus martyrij eorum vsque in presentem diem. Post hæc Luxurius abiit Taracinas ad virgines Habebant, & ut vidit proforsus eas ad sacrificandum induci non posse, ablati omnibus, quæ habebant, in eo cubiculo, in quo pariter morabantur, eas includit, igneque supposito combussit. Altero die sanctus Cæsarius diaconus eò veniens, sanctarum virginum corpora nihil læsa reperit. In facies enim suas prostrata, orantes Dominum decesserunt. Ea igitur nouo sarcophago condens, in humo altius effossa sepeliuit.

MARTYRIVM S. PANCRATII, EX PERVETV-
STO MS. CODICE DESCRIPTVM— CVI SVFFRA-
gantur antiquissima Martyrologia. Stylum nonnunquam
modicè eliminamus.

Maij 12.
Cap. 1.

Cledonius
pater Pan-
cratii,

EMPORIBVS illis immanis fuit persecutio Christianorum, quos dijs thura ponere volebant Diocletianus & Maximianus sceleratissimi Imperatores. Fuit tum apud prouinciam Phrygiam Cledonius quidam, vir nobilissimus. Is habuit filium nomine Pancratium ex amissa coniuge. Vocauit autem ad se fratrem suum Dionysium, commendauitque ei filium Pancratium, dicens; Coniuero te, frater charissime, per omnipotentem Deum & per magnam virtutem eius, ut omne patrimonium meum, quod siue hic, siue in vrbe Roma videor habere, nepoti tuo Pancratio fideliter & accuratè conserues. Ita mortuo Cledonio, Dionysius erga Pancratium pijsimum semper animum declarauit, adeoque eum dilexit, ut in nullo eum offendere videretur. Post triennij autem tempus Romam cum Pancratio profectus, in monte Cælio cum omni familia & cum dijs suis mansit. Propter nimiam verò persecutionem, Pontifex Romanus in vico Dionysij & Pancratij latitabat: cuius egregias virtutes cum Dionysius cognouisset, & ut omnem populum à cultu idolorum reuocaret, & ad viam rectam æternamque vitam perduceret, cum Pancratio nepote ad eius notitiam studuit peruenire. Itaque quadam die venerunt ad ostium Pontificis, & sciscitante Eusebio ostiario, totius sanctitatis viro, quidnam vellent, illi eius genibus aduoluti rogârunt, ut ad Pontificis conspectum adduci mererentur. Eusebius nunciauit hoc Pontifici, ita dicens; Domine pater, quidam clarissimi viri pro foribus stant, orantes ut tuæ beatitudini presentari mereantur. Ijs auditis, sanctus Pontifex, magno affectus gaudio, in orationem se prosternens, dixit; Domine Iesu Christe, rex regum & Domine dominantium, qui mihi vltimo seruatorum tuorum aduentum eorum reuelare dignatus es, confirma in eis opus tuæ misericordiæ. Deinde iussit eos quamprimùm ad se introduci. Illi verò miserunt se ad pedes sancti Pontificis, rogantes, ut Christum ipsi indicaret, quem hætenus ignorassent.

Cap. 2.
Dionysius & Pancratius post catechismum baptizantur.

At sanctus Pontifex eos complexans, declarauit eis cælestem diuinitatem: porro post dies viginti baptizauit eos. Facti igitur Christiani, ad eò coepere seruentes esse in timore Dei, ut etiam vltro persecutoribus sese offerrent. Non post multos dies migravit ad Dominum Dionysius cum præmijs cælestibus, charus & dignus Deo. Cum au-
tem

tem nimius esset paganorum in Christianos furor & infania, debacchantes vociferabantur; Inuictissimi & pijissimi Imperatores, tollite ex hac vrbe magos & crudeles Christianos, per quos vniuerso mundo, & omni regno vestro imponitur. Tunc ira incensus Diocletianus Imperator, legem tulit, vt si quis huius sectæ cultor inueniretur, etiam inauditus subderetur poenis. Inter alios ergo comprehensus mox est Pancratius: cumque didicissent persecutores, qui eum tenebant, magnis esse natalibus ortum, nunciarunt Diocletiano Augusto, qui iussit eum cum omni celeritate duci ad palatium suum: vtque vidit faciem Pancratij, obstupuit ad tantam pulchritudinem, & quod in tantilla ætate modis omnibus paratus esset mori pro Christo: aitque ad eum; Infantule, ego consulo tibi, vt ommissa vanitate, qua teneris, mihi consentias, ne mala morte pereas. Video enim ætatem tuam non excedere quindecim annos. Et quia nobili genere natus es ex patre Cleonio, mihi amicissimo & charissimo, volo hoc à te extorquere, vt ab hac Christianorum infania discedas, reddasque te natalibus tuis: & ego te honoribus & diuitijs auctum, loco filij habebo, meoque semper lateri adhærebis. Quod si verò pietatis meæ monita contempseris, iubebo te interfici, & corpus tuum flammis exuri, ne fortè veniant Christiani, & illud cum honore sepeliant, teque pro martyre colant.

Beatus Pancratius respondit; Noli frustra errare, domine Imperator, vt dum me vides puerum annorum quatuordecim, credas mihi minus aut sensus aut scientiæ superpetere. Dominus enim noster Iesus Christus eam nobis mentem & intelligentiam contulit, vt nullos profusus aut principum aut iudicum terrores timeamus. Porrò dij tui, quos me hortaris colere, plani & impostores fuere, qui nec suis pepercere parentibus, & fratrum suorum se stupris contaminarunt: ita vt ego satis mirari non possim, quomodo non foedum & turpe sit apud te illos colere, quorum si similes esse scires famulos tuos, iure in eos animaduerteres. Diocletianus his auditis, iussit eum duci in viam Aureliam, atque illic capite plecti. Turpe enim ipsi videbatur, vt à puero victus, ignominia notaretur. Itaque ministri Pancratium ab eius conspectu auferentes, duxerunt eum ad locum designatum, moxque illi caput amputarunt. Octauilla autem corpus eius sublatum noctu occulte, cum aromatibus & dignissimis linteaminibus condidit in sepulcro nouo 4. Idus Maias. Eodem tempore passa est sacratissima virgo Soteris, nobili genere orta, Diocletiani ix. & Maximiani viij. (Incertum, vtrum Imperij anno, vel Consulatu) regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuunt & regnant in secula seculorum, Amen. Gregorius Turonens. De gloria martyrum lib. 1. cap. 39. ita scribit de hoc martyre; Ad sepulcrum Pancratij martyris si cuiusquam mens infana iuramentum inane proferre voluerit, prius quam sepulcrum eius adeat, hoc est, antè quam vsque ad cancellos, qui sub arcu habentur, vbi clericorum psallentium stare mos est, accedat, statim aut arripitur à dæmone, aut cadens in pavemento, amittit spiritum.

Cap. 3.
S. Pancrati-
us puer an-
norum 14.

Capite trun-
catur.

Martyrium
Soteris vir-
ginis.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII
CONSTANTIAE EPISCOPI, EXCERPTA EX
voce Iohannis, vnius ex eius discipulis. Habetur autem in
Simeone Metaphraste.

EPIPHANIVS erat quidem genere Phoenix, ex ea regione, quæ est circa Eleutheropolim: distat verò à ciuitate ad tria milliaria. Fuit autem pater eius agricola: matris verò eius studium erat, se in lino exercere. Ijs autem fuere duo filij, Epiphanius, & vna filia Calitropes. Accidit autem vt eorum pater è vita excederet: Mansit verò Epiphanius decem annos natus matri suæ, quâdo mortuus est pater eius. Cruciabatur autem animo eius mater, dum sollicita esset, quomodo Epiphanium aleret, & eius sororem, quandoquidem erant modicæ eorum facultates. Cùm vnum verò iumentum haberent ad vsum suum, dixit mater Epiphano: Fili, quoniam familia nostra in ijs, quæ ad corporis vsum pertinent, nobis præbet angustias, & cibo indigemus, accipe iumentum, quod est intra domum nostram, & vade ad nundinas, & vende: & ita id, quod erit ad nos alendos vsui, suppeditabimus. Epiphanius

Cap. 1.
12. Maij, se-
cundum La-
tina Marty-
rologia.
Epiphaniij
patria &
parentes.

phanus autem dixit matri suæ: Scis iumentum nostrum adhuc esse indomitum, fietque, ut si eam ad id vendendum, qui circa ipsum congregati erunt, videntes eius insolentiam, me poena afficiant, dicentes: Cum malum habeas, malè patieris ex lege. Dixit ei mater: Abi, fili. Deus patrum nostrorum Abrahæ, Isaac & Jacob, iumento dabit intelligentiam: ut per eius precium nos nostro vsui seruiamus. Epiphanius autem, Deo inuocato, qui dedit Moysi gratiam, ut maxima signa faceret coram Pharaone, profectus est, volens obedire matri suæ.

Cap. 2. Cum ad nundinas autem esset ingressus, accidit ut iumentum indomitum fieret placidum, & valdè mansuetum. Affuit autem quidam Iudæus negociator, nomine Jacob, qui dixit Epiphanio: Vis, ô fili, vendere hoc iumentum? Dixit Epiphanius: Maximè, pater: ea enim de causâ id adduxi. Respondens autem, dixit Epiphanio: Cuiusnam es religionis? Dixit Epiphanius: Iudæus. Dixit ei Jacob: Cum simus eiusdem gentis, non debet inter nos peccatum intercedere: sed cum sit Deus noster iustus, constituamus iustum iumentum precium, ut neque tu iniuria afficiaris, nec ego damnum patiar: ne maledicta postea nobis inferamus, & Deus nobis irascatur: sed potius benedictionem. Quoniam dixit: Qui benedicit, benedicetur: & qui maledicetur, est maledictus. His autem auditis, Epiphanius valdè timuit condemnationem Iacob, & dixit ei: Nolo tibi amplius vendere hoc iumentum. Jacob verò dixit Epiphanio: Quam de causâ, ô fili? Epiphanius dixit ei: Hoc iumentum, ô Pater, est insolens & indomitum: acerbissimè verò famis angustia subière domum meam. Est autem mihi mater & soror: Pater enim meus excessit è vita humana. Mater mea iussit, ut venderem hoc iumentum, propterea quòd cibo indigeremus. Nunc autem audiui ex te, Pater, quòd malum sit damnum afferre: & Deum timui, ne fortè tu mihi maledicas, & ille me puniat propter tuam in me maledictionem.

Num. 24. Epiphanius Iudæus.

Cap. 3. Cum hæc autem audisset Jacob, miratus est respòsum pueri: accepitque tres nummos, & dedit Epiphanio, simul etiam eum docens verbis huiusmodi: Fili, hanc accipe benedictionem, & vade ad matrem tuam, & inferes panes in domum tuam: Tecum quoque accipe hoc iumentum: & si suum quidem mutet vitium, & mores insolentes ac proteruos, maneat domi tuæ: Sin autem in hac perseveret insolentia, eijce è tuis edibus, ne alicui ex tuis mortem afferat. Cum hæc audisset Epiphanius, & à Iacobo tres nummos accepisset, accepto iumento, profectus est in vicum ad matrem suam. Priusquam autem ipse ingrederetur in vicum circiter mille passus, occurrit ei homo Christianus, nomine Cleobius, qui ei dixit: Vis vendere iumentum, ô fili? Respondens dixit Epiphanius: Nolo, Pater. Dixit autem Cleobius: Si vis eum vendere, cape eius precium, & ipsum mihi relinque. Cum hæc autem Epiphanio diceret Cleobius, animal insolenter irruens & impetum faciens, Epiphanium excussit, humi que allisit, & abiit extra semitam. Epiphanius autem ex iumentum insolentia grauem accepit dolorem, humi que iacebat, flens amarè, & non valens surgere. Cleobius verò accedens ad Epiphanium, & femur eius tenens in eo loco, in quo affectus fuerat ab insolenti bestia, cum eum ter signasset, statim erexit nihil mali in se habentem. Cleobius autem dixit iumento: Tibi dico, iumentum plenum omni insolentia, quoniam voluisti tuum dominum occidere, in nomine Iesu Christi crucifixi, non amplius excedas ex hoc loco. Quod

Signi Crucis efficacia

Miraculum.

postquam dixisset Cleobius, iumentum statim cecidit in terram mortuum. Cleobium autem interrogauit Epiphanius, dicens: Quis est, ô pater, Iesus crucifixus, quòd talia fiunt per eius nomen? Respondit Cleobius, & dixit Epiphanio: Hic Iesus est filius Dei, quem crucifixerunt Iudæi. Epiphanius verò timuit significare Cleobio se esse Iudæum. Cleobius autem perrexit suum iter ingredi, & Epiphanius in vicum venit ad matrem suam. Quem videns mater, excepit cum gaudio. Matri verò suæ exposuit Epiphanius omnia, quæ sibi euenerant propter insolentem & pessimam bestiam. Aliquanto autem post tempore dixit mater Epiphanio: Ecce, fili, terra inculta nihil producit, neque nobis ex ea est aliquid solatij. Erat autem eis quoddam prædiolum, quod pater eius diligenter colens, ex eo habebat aliquid solatij. Dixit ergo ei mater: Vendamus prædiolum nostrum homini agricolæ: & tu vade ad aliquem hominem Deum timentem, & discè artem, qua possis & te alere, mihi que & tuæ sorori panem suppeditare.

Cap. 4. Erat autem quidam Iudæus legisperitus in ciuitate Eletheropoli, vir admirandus & religiosus congruenter legi Moysi. Is habebat possessionem in vico, in quo natus erat Epiphanius, qui iam cognoscebat eius patrem & matrem, similiter autem Epiphanium, & eius sororem. Is cum venisset ad visendas suas possessiones, dixit matri Epiphani:

nij: Mulier, vis dare mihi filium tuum in filium: tuque & tua filia parabis è domo nostra, quæ erunt vobis vsui. Mater autem Epiphaniij, cum hæc audisset à legisperito, valde letata est, & cum accepisset Epiphanium, eum legisperito statim dedit in filium. Erat legisperito illi nomen, Tryphon, qui habuit filiam vnigenitam, volebatque eam iungere Epiphanio.

Trypho ad-
optat Epi-
phanium.

Cum itaque Tryphon Epiphanium accepisset in filium, quæcunque sunt legis, eum diligenter docuit, & elementa Hebraica accuratè. Mortua est autem filia Tryphonis, solusque Epiphanius erat in domo eius, proficiens ætate & sapientia Hebraica. Accidit verò, vt Tryphon quoque decederet: omnesque facultates suas reliquit Epiphanio. Mortua est autem mater quoque Epiphaniij. Qui accepit sororem suam in domo, quæ à Tryphone sibi relicta fuerat. Erantque ambo domi in magna vitæ tranquillitate, conuenienter doctrinæ, quam acceperant à Tryphone. Egresso autem Epiphanio in vicum, in quo natus fuerat, in quo etiam habebat possessiones relictas à Tryphone, occurrit ei vir quidam Christianus, nomine Lucianus, admirandus & eruditus, qui vitam exercebat monasticam, & elegantis librarij artem apprimè tenebat, eique strenuè nauans operam, ex ea panem quærebat quotidianum: & quod supererat, impartiebat egentibus. Atque Epiphanius quidem iumentum conscenderat: beatus autem Lucianus in via ambulabat, & ambo sibi inuicem occurrerunt. Accidit verò, vt pauper quidam pedes Luciani præhenderet, & ei diceret: Homo Dei, miserere mei: iam enim tres dies permaneo ieiunus, vt qui nihil habeam. Beatus autem Lucianus, cum nihil aliud posset dare pauperi, se amictu exuens, eum illi donat, dicens: Ingredere ciuitatem, & vende, & eme tibi panes.

Lucianus
monachus
insignis.

Aduertit autem Epiphanius, quòd cum se exuisset Lucianus, & dedisset pauperi, vestis candida de celo descendens eum tlexerat. Magno itaque timore fuit affectus Epiphanius, pronusque in faciem cadens è iumento, dixit Luciano: Rogo te, o homo, dic mihi: quisnam es? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Dic mihi tu, cuiusnam sis religionis, & ego meam tibi referam. Respondit Epiphanius, & dixit: Sum Iudæus. Nouit itaque Lucianus gratiam Dei cecidisse super Epiphanium. Nam prescientiam quoque habebat Lucianus. Respondit ergo Lucianus, & dixit Epiphanio: Et quomodò tu cum sis Iudæus, rogas Christianum, quisnam sit? Abhorrent enim Christiani Iudæos, & Iudæi Christianos. Ecce audiui te me esse Christianum: Non licet tibi audire ex me aliquid aliud. Epiphanius autem dixit Luciano: Et quid obstat, quò minus ego quoque sim Christianus? Respondit Lucianus, & dixit: Id vnum obstat, quòd nolis: licet enim, si velis. Luciani autem verbis compunctus Epiphanius, non perrexit amplius ad videndam suam possessionem: sed accepit Lucianum, & introduxit in domum suam, quæ ei relicta fuerat, & ostendit ei omnia, quæ domi erant, dicens: Hæ sunt meæ facultates, o Pater. Volo autem fieri Christianus, & vitam exigere monasticam. Est verò mihi quoque hæc soror. Quid de his iubes? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Non potes, o fili, si has habeas terrenas diuitias, vitam exigere monasticam: sed prius sororem quidem tuam da nuptum, & da ei, quæ sunt necessaria. Deinde sic pulchrè poteris esse monachus. Dixit Epiphanius Luciano: Primum, Pater, fac me Christianum: Deinde sic faciam, quæcunque tu me iusseris. Dixit autem ei Lucianus: Non licet mihi absque Episcopo facere Christianum: sed esto in ijs, quæ ad Deum pertinent, & ego annuncio Episcopo, qui te faciet Christianum.

Cap. 6.
En vt com-
pèrat Deus
Luciani hu-
manitatem.

Monachus
esse non po-
test, qui nõ
contemnit
opes.

Cumque hæc dixisset Lucianus, egressus est è domo Epiphaniij, & iuit ad episcopum. Epiphanius autem non cunctatus, statim dixit suæ sorori: Volo fieri Christianus, & vitam agere monasticam. Cui dixit soror eius: Volo quod tu vis, & faciam, vt tu facis. Lucianus autem renūciauit episcopo de Epiphanio. Episcopus verò dixit Luciano: Vade, & eum catechiza, hoc est, institue. Cumque nos ingrediemur in ecclesiam, fac, vt ipse procidat benigno & misericordi Deo. Iuit Lucianus in domum Epiphaniij. Eum autem videntes Epiphanius & eius soror, ceciderunt proni in faciem, & Luciani pedes præhenderunt, clamantes & dicentes: Rogamus te, Pater, fac nos fieri Christianos. Diuinis autem acceptis scripturis, Lucianus eos satis instituit. Et ipsi instabant, rogantes & dicentes: Fac nos Christianos. Cum autem Lucianus ambos simul accepisset, iuit vnà cum ipsis in ecclesiã. Et cum ingrederetur episcopus, ceciderunt proni in faciem, & rogauerunt cõfidenter, vt ipsi illuminarentur. Qui iussit ipsos surgere. Ingrediente verò episcopo in ecclesiam, ambulabāt ipsi quoque post Lucianum, vt audirent diuinas scripturas.

Ante bap-
tismum Epi-
phanus cõ-
lorore insti-
tuatur ca-
techesi.

Cum autem appropinquasset Epiphanius portis, quæ sunt extra ecclesiam, vbi edis-
primum

Cap. 8.

primum gradum ascendit, cecidit ei calceus sinistri pedis. Qui cum sinistro ascendisset ut figeret dexterum, cecidit quoque dexter calceus: & inuenti sunt ambo extra gradus ecclesie: & ea de causa miratus est Lucianus. Non amplius itaque proposuit Epiphanius apprehendere calceos, qui ei a pedibus ceciderant, sed neque villos alios calceos sustinuit induere suis pedibus toto vite tempore. Cum ergo starent, & diuinas audirent scripturas, aduertit Episcopus, ita ut in throno sedebat, glorificatum esse vultum Epiphaniij, & coronam esse eius capiti impostam. Post absolutum itaque Euangelium, ingressus est episcopus in baptisterium, & iussit Epiphanium ingredi, & eius sororem, & cum ipsis Lucianum: qui etiam fuit pater eius in sancto baptisate. Episcopus autem cum eos totam docuisset consequentiam, baptizauit. Cum ij verò essent participes diuinorum & immortalium Sacramentorum, iussit episcopus eos prandere, similiter & manere septem dies in episcopatu. Post septem autem dies accepit Epiphanius Lucianum, & Veronicam sanctam virginem, quae quidem fuit soror matris ipsius Epiphaniij, & introduxit eos in domum suam: Accepitque mille nummos, & dedit ei, & sororem suam (nam ea quoque alijs praeerat virginibus) misit cum ea. Epiphanius autem, cum omnia vendidisset, dedit indigentibus, relictis sibi quadraginta nummis ad diuinos vitalesque libros comparandos: & à ciuitate egressus est cursu Luciano, quoniam is construxerat sibi monasterium. Habebat autem secum decem monachos, qui quidem libros diligenter scribentes, ex ijs sibi victum parabant. Erat verò Epiphanius, quando fuit monachus, sexdecim annos natus.

Baptizatis datur antiquo more Eucharistia.

Epiphanius fit monachus.

Cap. 9.

Erat autem in monasterio Luciani quidam monachus, nomine Hilarion, secundus à Luciano, aetate iuuenis, & omnibus signis ornatus. Ad cuius imitationem sequebatur etiam alius, nomine Claudius. Eos cum vidisset Epiphanius, pulchrè est amularus. Magnus enim Lucianus dedit Epiphanium maximo Hilarioni, ut doceret eum scribere diuinas scripturas. Epiphanius autem laborioso studio deditus, & bonos mores Hilarionis effingens traditione, proficiebat in Dei gratia & arte pulcherrima. Contigit verò, ut magnus Lucianus à vita humana excederet. Praesuit autem Hilarion choro fratrum, vereque licebat videre eum locum, non tanquam in eo homines habitarent, sed tanquam sancti Angeli ministrarent sanctissimo & misericordiae Deo. Erat enim beati Hilarionis cibus, panis & sal, & modicum aquae. Comedebat autem post duos dies: saepe etiam post tres: saepissime verò post quatuor, vel post hebdomadam. Hoc vitae institutum elegit Epiphanius toto tempore vitae suae. Erat autem ille locus sine aqua.

Hilarionis mira abstinentia.

De vino in aquam mutato.

Cap. 10.

Cum autem aliquando viatores ingressi essent monasterium, vinum afferentes, quo tempore erat aestus vehementissimus, siti ferè enecabantur, & petierunt aquam ad bibendum, nec inuenta est aqua in illo loco. Aberat enim aqua ad quinque miliaria. Ibant verò noctu, & aquabantur fratres. Cum autem viatores propter sitim deficerent, fratres propter eos lugebant. Epiphanius autem cum manum extendisset, & virem apprehendisset, ubi erat vinum: Credite, inquit, fratres, quòd qui aquam fecit vinum, vinum quoque aquam faciet. Et propter sermonem Epiphaniij, vtres qui vino pleni erant, inuenti sunt aqua pleni. Quam cum accepissent viatores, biberunt, & etiam iumenta eorum: stetitque anima eorum in ipsis. Omnes autem obstupuerunt, & viatores, & fratres. Ab illo verò die noluit Epiphanius habitare amplius in illo loco, eò quòd de ipso audissent viatores. Subripiens autem seipsum à fratribus, profectus est in locum magis agrestem. Qui cum nesciret, in quo loco habitaret, omnes fratres lugebant Epiphaniū. Permañsit aut in illo loco ieiunus tribus diebus. Et ille quoque locus aridus erat, & sine aqua.

Vinum Epiphanius in aquam mutauit.

De Saraceno, qui vnum tantum habebat oculum.

Cap. 11.

Accidit autem, ut per illum locum transirent quadraginta Saraceni. Qui cum in eo loco, & in eo statu vidissent Epiphanium, omnes eum ducentes esse ridiculum, irridebant. Vnus autem ex ipsis, qui vnum habebat oculum (erat enim alter clausus) cum ferinis esset moribus, ense stricto à vagina, venit ad Epiphanium: cumque eum sustulisset, ut percuteret Epiphanium, apertus est eius, qui clausus erat, oculus. Ille verò perterritus, ense in terram proiecto, constitit immobilis. Alij autem cum vidissent esse apertum oculum, qui clausus fuerat, coeperunt stupore affici. Cumque vidisset Epiphanius eos esse anxios, sermones cum eis contulit. Illi verò cum verbis Epiphaniij euasissent sedato & tranquillo animo mutati, cum dicebant esse Deum: vimque ei afferentes, trahebant eum secum, dicentes: Tu es Deus noster: sequere nos, & serua nos ab omni

Res admiratione digna.

omni vi eorum, qui in nos irruent. Epiphanius autem eos sequens tempore trium mensium, prohibebat eis omnem insolentiam & immoderationem. Cum vidissent verò se eius admonitionibus adduci in angustias, omnes vno animo eius pedibus deuoluti, petierunt, ut in suum locum reuenteretur. Qui cum eorum auribus maximas ingereret admonitiones, dicens: Nisi ab ijs abstineritis, non eritis in hac vita felices, acceperunt eum, & deduxerunt in locum, in quo habitabat. Cumque ei sua opera & ministerio domum ædificassent, & eum valere iussissent, omnes abiērunt in pace. Ego Hic habes authorem historiam huius. autem, qui eram vnus ex ipsis, mansi cum Epiphanio, ab eo institutus in verbo veritatis. Cum autem præterisset tempus sex mensium, me accepit ille, & iuimus in monasterium magni Hilarionis. Cum verò vidissent Epiphanium omnes fratres, magno sunt affecti gaudio. Et mansimus quidem tres dies in monasterio: rogauitque Epiphanius magnum Hilarionem, ut mihi daret in Christo signaculum, quandoquidem acceperat Hilarion gradum presbyteratus. Cum me autē magnus accepisset Hilarion, & omnem docuisset consequentiam, baptizauit me in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: & transegitus deinde apud ipsos decem dies: Fratresque rogabant Epiphanium, ut nos in eo loco habitaremus: Ipse autem noluit, sed voluit habitare, vbi habitabat antea.

De adolescente demoniaco.

Cum autem nos egressi essemus à monasterio, viam nostram iniuimus. Ad secundum verò lapidem à monasterio, occurrit nobis quidam adolescens, qui habebat demonem ei imperantem: & in solitudine ab eo dicerpebatur. Cum eum vidisset, Epiphanius nudum insolenti & incomposito cursu vexari ab immundo spiritu, clamauit magna voce: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi crucifixi, ut à Dei figmento exas. Statim autem eum exagitauit immundus spiritus, & humi affixit: atque ab eo est egressus. Immundus autem demon clamauit magna voce: O Epiphani, tu me expellis è loco meo post spatium vigintiduum annorum: ego ibo ad Regem Persarum, & mouebo eum contra te: & faciam, ut cum magna afflictione coram eo sistaris. Adolescens autem venit modestus, & procidit ad pedes Epiphaniij. Qui eum crexit, dicens: Surge, fili, & in pace vade in domum tuam. Et surrexit protinus.

De Rege Persarum.

Immundus autem demon iuit in Persidem, & adhæsit filia Imperatoris, & eam eodem torquebat supplicio, quo prius adolescentem: & clamabat, dicens: Nisi venerit Epiphanius, qui huc me misit ad tuam filiam, ab ea non recedam. Rursusque dicebat demon: Epiphani Phœnix genere, veni huc, ut exeam à filia Regis. Rex autem, cum à damone audisset de Phœnicia, misit multitudinem disertorum hominum ad quærendum Epiphanium. Porrò autem cum quæsiuissent totam Phœnicum regionem, eum non inuenerunt: sed reuersi sunt ad Regem re infecta. Nonnulli verò etiam ex eis malè passi sunt à Romanis, tanquam speculatores, & qui callidè vellent considerare totam regionem Phœnicum. Cum autem ad Regem venissent ij, qui effugerant, renunciauerunt se non inuenisse Epiphanium. Demon autem magna voce clamauit, dicens: Habitabat in loco, qui dicitur Spandydrión. Rursus ergo Rex, accersitis XXX. viris, dixit eis: Exuite vos vestitu Persico, & induite vestitum Romanorum: & euntes in Phœniciam, & quærentes locum, qui dicitur Spandydrión, adducite ad me Epiphanium. Abiērunt qui missi fuerant, mutatis suis vestibus, & venerunt in Phœniciam. Cumque ipsi multum quæsiuissent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum accessere. Epiphanius autem emittebat Deo nocturnas preces. Cum venissent verò ad ostium cellæ, & pulsassent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: sed ipse Dei opus peragebat. Ipsi autem in animo habuerunt frangere ostium. Cum verò vnus ex ipsis strinxisset ensẽ, & in seram ostij eum intentasset, mansit manus eius immobilis, & tota arida. Alijs autem metu perterritis, per aliquod interuallum recesserunt à cella. At Epiphanius cum spiritalis cultus omnem peregisset consequentiam, aperuit ostium cellæ. Cum autem eum vidisset is, cui manus aruerat, humi cecidit in faciem, dicens: Misere mei, serue Dei immortalis. Dicit Epiphanius: Quid quæris ab homine peccatore? Is verò dixit: Sanus veni in hunc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autem dixit: Sanus venisti, sanus fias. Cumque ipse manum eius tetigisset, restituta est vt alia. Postquam autem viderunt omnes signum, quod factum fuerat, veniunt omnes, & proidentes ad pedes Epiphaniij, confessi sunt causam, propter quam ad eum venerant. Is verò, ijs auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quod spiritus, quem ipse eiecerat ex adolescente, eò profectus, affligebat puellam.

Dixit autem mihi Epiphanius: Surge filii, sequamur hos homines: Qui ei dixerunt: Missi sumus, o Pater, a Rege: ad te etiam egregium animal adducimus, ut cuncti ideas. Eo autem dicente, Veniam pedes: neque enim hic solum meum relinquam discipulum: Ipsi rursus dixerunt cum magno metu: Adsumt pro utrisque cameli: solummodo lubenter sequere. Quidam autem lepidus adolescens in faciem cecidit, & adoravit, dicens: Ignosce mihi, Pater. Et Epiphanius ei placido vultu dixit: Surge, Deus te benedicat filii. Tunc adolescens magna affectus animi tranquillitate, duabus manibus acceptum Epiphanium imposuit dromocamelo. Ad me autem veniens, mihi quoque fecit similiter: Ipseque anteibat primus dromocamelos.

Cap. 14.

Cum vero confecissemus trigintaquinque mansiones, peruenimus ad regiam, & mansimus in loco, qui dicitur Vrion. Tres autem ex eis ingressi, Regi renunciarunt. Cumque Rex iussisset ad eum ingredi Epiphanium, perinde fuit tranquillo & composito animo, atque si Regem non esset conuenturus. Tunc me eum sequentem inuasit magnus timor & tremor. Nam cum vidissem multam turbam adstantem, in varias partes versabam animum. Cum autem Regi appropinquasset Epiphanius, Rex statim surrexit a sede. Regi vero dixit Epiphanius: Sede, filii, super thronum, & videbis tuum lucum angaris animo. Habeo enim Deum, qui ferat auxilium. Solum crede Deo benigno & clementi, & videbis cito Dei gratiam. Ne aberres a scopo eorum, quae dicuntur, & videbis filiam tuam sanam in medio. Pessimus enim daemon fugatus a loco suo, venit ad filiam. Si Deo credideris, fugabis eum a tua filia. Time crucifixum, & videbis eum expulsum. Duc eam ad nos in medium, & videbis gratiam benigni & clementis Dei. Cum autem in medium venisset Regis filia, dixit Epiphanius filiolarum: Esto sapiens ac modesta, & adorato tuum patrem. Lupus enim tui non dominabitur amplius. Haec cum dixisset Epiphanius, & eam ter signasset, dixit spiritui, qui eam affligebat: Cucurristi, scelereste, ad filiam Regis: Fuge ab ea in loca, ad quae non patet aditus. Et statim ad ea recessit. Cum autem vidisset Epiphanius Regem in magna ecstasi, dixit ei vultu subridens: Lacerare, Rex: de tua filia fugit lupus in loca inhabitabilia. Vade, filia, in tuam aulam, & arte deinceps tuo corpori: neque, malignus tibi appropinquabit amplius. Cum haec autem audisset filia Regis ab Epiphanio, iuit in aulam. Tunc Rex inclinavit collum Epiphanio: Cum vidissent vero omnes Regem, ipsi quoque, se in terram inclinant, dicentes Epiphanio: O plurima exornate gratia, mane prompto & alacri animo apud Regem. Esto pater eius potentiae, & eris nobiscum perpetuo: Vexavit daemon regiam: huc venisti, eum fugasti.

Sancti patres soliti erant signare male habentes signo Crucis.

Cap. 15.

Vnus autem ex eis primus ex Magis, dixit ei benigne & amanter: O beate Epiphani, Mage desiderate: Venisti huc, ut nos afficeret beneficio. Mane hic, doce nos: Omnes Magi tibi obedient. Cum haec autem audisset Epiphanius, dixit Mago insipienti: O Mage inimice veritatis, discere non loqui verba insolentia. Ori tuo immitte repagulum, & non loqueris assidue. Noli existimare seruum Dei esse Magum iniustitiae. Haec cum dixisset Epiphanius, statim ille mansit in loco mutus & immobilis. Haec autem cum Rex vidisset, & turba, quae eum circumstabat, omnes metu oppressi, ceciderunt in terram.

Cap. 16.

Cum eos autem vidisset cadentes Epiphanius, manu ad Regem extensa, dixit ei benigne: Surge, sis bono & tranquillo animo, & eris sanus in tuo cubiculo. Hoc dicto ab Epiphanio, surrexerunt omnes supra pedes. Dixit autem Epiphanius Mago: Vide quid videas, & quid audias, & attendes veritati. Ne mihi attendas tanquam Mago: Sum enim seruus crucifixi: loquere, & audi, quomodo eras prius: Esto amicus veritatis. Tunc Magus se excusavit, dicens, se esse lapsum in Epiphanium. Rex autem iussit ad se aurum afferri & argentum, margaritas & gemmas in conspectu omnium, & poni ad pedes Epiphani, ei dicens: Accipe haec, o Pater, & mei memineris. Cui dixit Epiphanius: Nos omnia contemnimus, ut veritatem teneamus. Ne in his mihi exhibeas molestiam. Christus enim me docuit his non egere. Haec tu accipe, sepeli in aula, & erunt mortua perpetuo. Tu ijs solum attendis, & distraheris, cum iuvari nequeas. Habes vitium in tua cogitatione, ut qui perdas animam per aurum tibi datum a Domino, ut id praebes egentibus. Esto iustus apud Deum vniuersorum, ne forte iudicaris in condemnatione, & custodiaris in tenebris exterioribus, & tunc meorum verborum recorderis. Sed quae dico modo, accipe, & tunc letaberis. Ne habeas opus hoc mundo, & totus mundus tibi subijciatur. Noli attendere Magis inconstantibus, qui tenebrosos te lege decipiunt. Venit hora prandij, vade alacriter ad mensam. Multa enim verba semino, sed non es vllius horum particeps. Scio enim tuam cogitationem a mensa non abistere. Comede, exple te securè delicijs: es enim horum omnium redditurus rationem.

Præclara Epiphani vox.

Rex

Rex autem dixit Epiphanio: Adesdum, Pater, simul consideamus, & cibos comedamus. Is verò dixit ipsi: Vade, sede in mensa, comede omnia, quæ soles. Tantum te contine ab immoderatione. Nam mihi panis furfuraceus, & parum salis propter imbecillitatem præbebit id, quod est vsui corpusculo. Hæc autem cum dixisset Regi Epiphanius, dimisit Rex omnes ex aula, & nos iussit ingredi in cubiculum. Misit verò ad nos in mensam diuersa ciborum genera. Auerfatus est autem omnia Epiphanius, solum tritum panem nobis retinens: quo vsi, satiati sumus, gratias agentes Deo vniuersorum. Postridiè autem Imperator accersijt Epiphanium: qui modestè & compositè incedens, venit ad Regem. Ipse autem Rex de sede surgens, sceptrum ponit in terra. Epiphanius verò dixit Regi: Accipe regni dignitatem, & sis grato in Deum animo. Rex dixit: Mane hic nobiscum, Pater, & seruabo vestros sermones. Epiphanius autem Regi: Si meos, ô Rex, sermones seruaueris, tu meminero vbicunque fuero. Mansimus autem decem dies in aula Regis. Quibus clapsis, Regi dixit Epiphanius: Cursu curram in meam patriam. Quæro enim omnes, qui illic sunt. Tu sede in throno tuo, nihil excitans aduersus Romanos. Si enim sis inimicus Romanis, eris inimicus Crucifixo. Quòd si fueris inimicus Crucifixi, malè peribis à tuis aduersarijs. Hæc cum Regi dixisset Epiphanius, ibat Rex cum sua caterua, nos primus deducens in nostram regionem.

De adolescente mortuo.

Cum egressi autem essemus ex aula, ecce erat adolescens mortuus in grabbato, qui erat filius vnius ex proceribus. Eum verò ferebant ad canes, vt projicerent exedendum. Dixit autem Epiphanius ijs, qui ferebant mortuum: Quòd itis ad eum sepeliendum? Dicunt Epiphanio: Qui vita excessit, vorabitur à canibus. Epiphanius autem tenens grabbatum, dixit eis: O filij, humi deponite. Videamus nos quoque mortuum. Hic verò puer necatus fuerat arte magica à quodam malefico. Mos est autem apud Persas, vt qui sunt mortui, deuorentur à canibus. Cum ij ergo protinus grabbatum deposuissent, Regi dixit Epiphanius: O Rex, qui regis malos & iniquos homines, oportebat hunc, qui è vita excessit, in terra sepeliri, vt qui calitùs tuba canet, eum hinc possit traducere ad ipsum adorandum. Es autem Rex adeò improborum & sceleratorum hominum, vt vel ante tempus sibi mortem asserant. Hic, quem vides mortuum, vita excessit necatus à malefico. Sed Deus meus, qui fuit extensus supra lignum, eum excitabit coram omnibus. Cum hæc autem dixisset Epiphanius, manibus suis tenens mortuum, benigno & clementi Deo clamauit: Fili Dei, qui quatuordecim annis Lazarum suscitasti, hunc quoque suscita adolescentem. Cumque suum accepisset indumentum Epiphanius, eo induit mortuum. Mos est enim Persis, mortuos nudos educere. Statimque surrexit adolescens, & amplexus est Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adolescenti: Vade fili in domum tuam, & fer vestes consuetas, & refer ad me meum indumentum. Postquam autem vidit Rex miraculum, quod factum est ab Epiphanio, existimauit eum esse deum. Cui dixit Epiphanius: Noli, noli hæc de me existimare, qui sum homo obnoxius ijsdem perturbationibus, & similiter patibilis. Deus meus, cui credo, hæc præbet suis famulis. Cum hæc autem & his plura dixisset Epiphanius, dicit Regi: Reuertere fili in aulam. Nos enim imus in patriam. Rex autem dixit Epiphanio: Quot vis satellites tecum mitram, qui te custodiant? Dixit ei Epiphanius: Habeo Regem Deum, qui est in cælis, qui me custodit, & satellites habeo sanctos eius Angelos. Tunc Rex Epiphanium amplexus, dixit voce magna: Vade in pace, Epiphani, gloria Romanorum. Fac autem, vt nostrî quoque memineris, qui sumus in Perside. Recedentes verò à Perside, venimus in Phœniciam: & cum partem Phœnicie transissemus, venimus in Spanydriion. Inuenimus autem cellam, vt erat priùs. Et cum illic fuisset tres dies, non erat aqua ad bibendum.

De aquæ penuria.

Stans autem Epiphanius adspiciendo ad Orientem, orauit Deum, qui est in cælis, dicens: O tu, qui petram præruptam impressisti, & ex ea aquam scaturire fecisti, & populum, qui deficiebat, aqua potasti, hanc quoque terram imprime, & fac, vt aqua ex ea scaturiat propter fidelium hominum habitationem. Cum hæc dixisset Epiphanius, bonus quidam odor fuit in illo loco. Cumque se rursus ter super terram inclinasset, & orasset Epiphanius, accepto ligone turbauit terram, & ecce parum aquæ scaturijt. Deinde cum rursus turbasset, vberibus fluuij aquis nostra abundauit habitatio.

Pfal. 146.

tatio. Eramus autem in eo loco quietem agentes, ipse & ego. Deus verò, qui producit fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum, irrigante aqua totam illam terram, iussu eius, qui semper curam gerit humani generis, produxit è terra multitudinem olerum, quibus nos frueremur & aleremur. Cùm quadam autem fera ad ea venirent animalia, & virorem omnem earum tollerent, Epiphanius stetit supra olera, & differuit cum feris tanquam cum hominibus, dicens: Nolite mihi exhibere molestiam: Sum enim homo peccator & pauper. Propter multitudinem autem meorum peccatorum sum lugens in hoc loco, si fortè mihi Deus mea peccata condonet. Ipse, qui hoc mihi olerum præbuit solatium ad alimentum, vobis præcipit, ne ampliùs veniatis in hunc locum, nec meas herbas lædatis. Agrestes autem feræ cùm hæc audissent ab Epiphano, prorinùs recesserunt, & ex illo die non appropinquarunt ampliùs loco nostro. Audièrunt verò Saraceni, qui cellam nobis extruxerant, venisse Epiphanium ex Perside, & accesserunt, vt benedictionem ab eo acciperent. Aedificauerunt autem nobis tres alias domos, quippe qui nobiscum versati sunt quatuor menses, & recesserunt in sua loca. Auditum est autem in tota Phœnicia, Epiphanium habitare in Spandyrio: Congregati sunt itaque alij quoque fratres in monasterio. Eramus verò omnes numero quinquaginta.

Teræ obediunt ei.

Multi se ei adiungunt in monasterio.

De malignis spiritibus, qui abierunt.

Cap. 20.

Quodam autem die iuit Epiphanius in monasterium magni Hilarionis ad visendos fratres, & ego sum cum eo profectus. Exceperuntque nos fratres cum magno gaudio, & nos multos dies retinuerunt. Diabolus autem, qui ab initio est Dei seruorum aduersarius, accepit habitum Epiphaniij, & venit in monasterium, quod vocatur Spandydion. Cui factus obuiam frater ex ijs, qui erant paulò negligentiores, cucurrit ad eum adorandum: neque poterat ferri à fratribus. Dixit autem Epiphanius magno Hilarioni: Pater, lupus ingressus est monasterium, & turbauit fratres. Cùm hæc autem dixisset Epiphanius, & omnes esset amplexus, viam iniimus. Nobis verò ingressis monasterium, dæmonem immundum vnus habuit. Duo autem rogabant pro eo, qui habebat immundum spiritum, dicentes: Fer opem fratri nostro. Tunc Epiphanius dixit eis: Accipite, filij, vestrum amicum, & ite in pace. In nomine enim Iesu Christi nihil est in eo mali. Cùm ipsi autem credidissent ei, quod dixerat Epiphanius, abiit homo sanus in locum suum.

Expellit dæmonem.

De fera extincta, & Philosopho conuerso.

Cap. 21.

Cùm esset autem aliquando leo in solitudine ad sexaginta lapides à nostro monasterio, latebat in sylua, & occidebat multos ex ijs qui præteribant. Eratque hic locus aptus viatoribus. Coacti omnes, qui solebant per illum locum ingredi, venerunt ad Epiphanium in monasterium, dicentes ei de animali, & de eius sauitia, & quòd locus euaserit inhabitabilis, & quòd nemo per eum possit transire propter metum leonis, & quòd cùm ipse multos homines perdiderit, reliqui perterriti, non audent ampliùs per locum transire. Qui cùm de leonis insolentia audisset, dixit omnibus, qui aderant: Eamus in nomine Domini, & videamus leonem. Me autem accepto, Epiphanius quidem profectus est cum hominibus. Et cùm venissemus ad locum, incidit magnus timor in omnes, qui erant nobiscum. Eis autem dixit Epiphanius: Vbi est, o filij, leonis habitatio? Cùmque locum ostendissent, iuit primus Epiphanius ad locum. Et cùm leo nondùm videretur, dixit magna voce Epiphanius: Vbi est leonis habitaculum? Leo verò exiit è sylua, vtiret obuiam Epiphano. Is autem cùm vidisset Epiphanium, statim in terram cecidit, & mansit mortuus. Cadaueri verò appropinquauit Epiphanius: sed reliqui omnes effugerunt, magno metu affecti. Epiphanius autem magna voce dixit eis: Venite securè, filij, & videbitis cadauer feræ. Si itaque fidem habueritis in Saluatorem Christum, sic cadent omnes vestri insidiatores. Cùm nos autem omnes accepissent homines, restituerunt monasterio: Ipsique benedictionem affecuti ab Epiphano, ingressi sunt viam suam.

Leo crudelis eo conspecto moritur.

Cap. 22.

Gloria autem insignis fuit locus, qui priùs vocabatur Spandydion, propter Epiphanium. Fuit enim aliquando locus inuius, & inhabitabilis, & aquæ carens. Quamobrem cognominatus quoque fuit Spandydion, eò quòd aquam non haberet. Effectus est autè Paradisus, in quo erant bona omnia: In eoque abundabant aquæ, & esculenta diuersi generis. Cū ijs ergò omnibus, quibus à Deo dignus fuit habitus Epiphanius, hoc quoque magnum & admirabile donum ei Deus est largitus, quòd cum omni veritate diuinas

diuinas interpretaretur scripturas. Diuinos enim libros sumens, & legens fratribus, eorū vim quoque declarabat. Cum autem Epiphanius magnus orator & Philosophus, qui habitabat Edesæ, audisset Epiphanium esse eruditum, desiderauit eum conuenire. Cum autē in monasteriū accessisset Epiphanius, stabat multitudo fratrum, & Deo mittebat hymnodiam. Frat̄ verò Epiphanius quoque preces perse peragens. Porro autem cum eas perfectissent, visus est fratribus Epiphanius. Stabat itaque Philosophus, & attendebat multitudinem, & neminem salutabat. Postquam autem vidit Epiphanium, eum agnouit: & currens, eum adorauit. Dixit autem Philosopho Epiphanius: Quid tu, qui es magnus orator & Philosophus, & habitas Edesæ, accessisti ad minimū & peccatorem Epiphanium? Præterea miror, quòd Philosophus veneris ad hominem planè rudem: & maximè propter quamnam causam, o Philosopho? Philosophus autem: Ne hoc mireris, inquit, o magister desiderate. Dicebat enim Dionysius Halicarnassensis: Si personæ cum personis collatæ considerentur, possunt pulchriores apparere. Boni cum malis confusi, in vno ligno extendentur. Nullus enim homo vnam ferens tunicam, ita custodit corpus, vt non laceretur. Plurima nanque congressio plurimos præbet sermones. Vbi autem sunt plurimi sermones, est magna diuersarum rerum experientia. Hæc cum dixisset Philosophus, & plura alia, tacuit.

Accipiens autem Epiphanius primum librum de mundi creatione, interpretatus est ad verbum Philosopho. Ille verò alijs quidem assentiebatur, contra alia autem dicebat. Manserunt itaque tres dies inter se differentes. Quæ ab ipsis verò dicebantur, nequaquam inter se conueniebant. Cum vidisset autē Philosophus, quomodo vitā agebat Epiphanius, eum valdè dilexit, & quarto die dicit ei: Magister, pulchra est huius loci habitatio. Volo, si iubes, hîc habitare. Is verò dixit ipsi: Hoc situm est in libero vniuscuiusque arbitrio. Philosophus autem: Quinetiam libros meos, inquit, huc fero. Dicit Epiphanius: Si quid tibi veniat in mentem, æquum & beneuolum habebis Epiphanium. Dixit autem Philosophus: Omnino ibit Calistus ad meos libros. Dicit Epiphanius: Agè vade sanus cum Calisto. Dicit autem Philosophus: Res omnes dicam Calisto, nec ex hoc loco exibo. Erat verò hic Calistus Aëtij magni Romæ præfecti filius. Is cum malignum haberet spiritum, vidit Epiphanium dicentem ei in visione: Vis, Caliste, expellam à te spiritum? Dixit Calistus: Et quis tu es, domine mi, quòd possis eum expellere? Dixit autem Epiphanius Calisto: Ego sum, inquit, Epiphanius Phœnicopalæstinus, qui in Spandyrio habito in monasterio. Sfergo, inquit, malum à te spiritum expulero, venies ad me, & habitabis mecum in Spandyrio? Dixit Calistus ad Epiphanium: Domine, expelle à me immundum spiritum, & habitabo tecum. Tunc dixit Epiphanius Calisto: Vide ne feceris aliter: rursus enim tibi adhærebit. Excitatus autē Calistus, narrauit omnia patri suo Præfecto. Ab illo ergo die non est amplius afflictus Calistus ab immundo spiritu. Post tempus autem trium mensium dixit Calistus Aëtio patri suo: Pater, volo ire in regionem Phœnicum, & querere Epiphanium, & habitare cum ipso in Spandyrio. Statim pater eius, datis ei multis pecunijs, misit cum præsidio. Cumque venisset in Phœniciam, & inquisiisset, venit ad Epiphanium, & ei exposuit omnia, & habitauit nobiscum. Misit ergo Philosophus Calistum, iussu Epiphaniij, cum duobus pueris, & tribus camelis Edesam ad libros adducendos. Cumque venisset Edesam, accepit libros Philosophi, & imposuit camelis, & venit in monasterium.

Quotidiè ergo Epiphanius & Philosophus plurimum inter se contendeabant. Dixit autem Epiphanius Philosopho: Dicit Daniel, o Philosopho: Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Agedum profer tuos libros, & ego meos, quos mihi Deus dedit, sedemusque, & differamus inter nos. Posuit autem Epiphanius à dextris scripturas diuinitus inspiratas, & alius Epiphanius libros suos à sinistris. Cum ij autem cœpissent ab initio mundi creationis, Epiphanius quidē à Genesi, id est, ab ortu, quē cōscripsit Moyses: Philosophus autē ab eodē ortu, quē cōscripsit Hesiodus, ad verbū duos libros exponētes, inter se contēdebant. Erat autē lux lux, & tenebræ tenebræ. Moses enim scripsit, Deo opem ferente: Hesiodus autē ex Deo quidē vitā habuit, errorem verò à dæmonibus. Toto autē anno māsit Epiphanius differens cum Philosopho. Aliquando verò homines numero sexaginta ferunt Agricœtum quendam adolescentē, qui vexabatur ab immundo spiritu. Quem cum nō possent sexaginta illi superare, eū alligârūt catenis, & tulerūt ad Epiphaniū. Dixit autē Epiphanius Philosopho: Agè Philosopho, qui cōtendis cum peccatore Epiphanio: inuoca tuorum deorū multitudinem, vt expellāt spiritū ab

Epiphanius
Philosophus
venit ad S.
Epiphaniū.

Cap. 23.
Disputat vit
sanctus cū
Philosopho.

Calistus,
Præfecti Vr-
bis filius,
monachus
Epiphaniij.

Cap. 24.
Dan. 7.

Seuissimo
dæmone ob-
sessus duci-
tur ad virū
Dei.

ado-

adolescente. Ille verò existimabat Epiphanium superatum, & qui non haberet quòd diceret. Cùm hoc autem cognouisset Epiphanius, iterùm dixit ei: Quid dicis, ó pater Philosophæ, de adolescente? Aut cura agrorantem, & ego in tuis dijs habebò fidem: aut Deus expellet immundum spiritum ab adolescente, & credes in Crucifixum. In his autem omnibus non credidit Philosophus Epiphanio, sed existimauit eum esse ridiculum. Surgens verò Epiphanius, & tenens adolescentem, dixit ei: Tibi & co, adolescentens, vis expellam catenas ferreas?

Cap. 25.

Dæmonem
ab adolesce-
te cogit ex-
ire Epipha-
nius, & Phi-
losofph⁹ cre-
dit.

Cùm autem audiisset Philosophus, statim cucurrit in cellam, & veñte foribus adhibito se munijt, dicens, & suspicando ira apud se considerans: Bonus hic senex, vt rudis & indoctus, vult amentem soluere, & nisi nos vt prudentes casum effugiamus, ab execrãdo illo malè sumus passuri. Cùm autem Epiphanius ferreis catenis leuãssset adolescentem, & eum ter signãssset, dixit immundo spiritui: Præcipit tibi Epiphanius peccator seruus Domini in nomine Iesu Christi crucifixi filij Dei, egredere ex homine, & ne amplius in ipsum ingrediaris. Et egressus est statim immundus spiritus. Eratque adolescens valde quietus & compositus. Cùm autem esse pacem vidisset Philosophus, leuauit repagulum, & è cella prosiliijt ad adorandum Epiphanium, sic dicens: O, inquit, qui gestas coronam, Epiphani: Credo, & credidi ijs, quæ dicuntur per ea, quæ fiunt. Volant enim verba sine fructu, opera autem cernuntur habere fructum. Volo ego quoque esse ex ijs, qui seruiunt Crucifixo. Philosopho verò dixit Epiphanius: Quid hoc miraris, ó Philosophæ, tanquam id nos fecerimus? Nequaquam: sed est Dei filius, qui hæc præclara facit per eos, qui ipsi credunt. Cùm hæc & his plura Philosopho dixisset Epiphanius, rogauit eum Philosophus, vt daret ei id, quod est in Christo, signaculum. Ipsum ergo & me accepit Epiphanius, & iuimus ad magnam Hilarionem, qui eum baptizauit: egimusque viginti dies in monasterio magni Hilarionis, quæ rogauit Epiphanius, vt cum Epiphanio Philosopho mitteret ex fratribus vnum Eleutheropolim, vt eum Episcopus faceret presbyterum. Quod etiam fecit. Et rursus iuimus Spanydrion. Epiphanius autem cùm omnes aduocãssset fratres, sic eis dixit: Hic, qui sibi aliquando videbatur esse aliquid, cùm nihil esset, dicebat se esse Philosophũ: nunc autem Dei gratia verus est factus Philosophus. Ipseque à Deo gratiam est consecutus, & præerat toti choro.

De fuga in Aegyptum.

Cap. 26.

Ingredientes autem multi monasterium, non sinebat quiescere Epiphaniũ. Cùm itaq; in animo haberet locum relinquere, proficisci verò in partes Aegypti, dixit mihi: Sequerisne me, fili? Ego verò dixi ei: Sequar te, quocunq; ieris, Pater. Cùm omnes autem fratres aduocãssset, & eis vale dixisset, dixit: Vado, ó fili, ad videndũ fratres, qui sunt in monasterio magni Hilarionis. Cùm ij autem intellexissent eum velle recedere propter magnam molestiam eorum, qui accedebant, omnes cadentes in faciem, cum fletu & planctu eum rogabant, ne exiret. Epiphanius verò ipse quoque magna ductus misericordia, persuasit eis, dicens se non esse amplius recessurum. Cùm decem au-

Vide prisco-
rum Christi-
anorum de-
uotionem.

Dæmonia-
ca curatur.

tem dies præterissset, accepit menõctu, egressique sumus, & iuimus Hierosolyma, nostramque vitam adorauimus, nempe venerandam Domini crucem. Fuimusque in ciuitate, loca obeuntes & orantes, decem dies. Cùmque nos egredere in ciuitate, vt veniremus Ioppen, & nauigaremus in Aegyptum, occurrit nobis quãdam mulier insana, vt quæ vexaretur à spiritu immundo. Ipsa autem cùm Epiphaniij accepisset diploidem, eam dilacerauit, & ex ea exijt immundus spiritus. Quæ procidens ad pedes Epiphaniij, cum rogabat, dicens: Ignoscas mihi, Pater, & ne succenseas. Is autem dixit ei: Vade sana in domum tuam. Ruptus enim est, qui te ruperat. Et iuit mulier in pace. Et cùm nos descendissemus in Ioppen, inuenimus nauem paratam, quæ volebat ire Alexandriam. Cùmque nauigãsssemus ab Ioppe, post tres dies ingressi sumus Alexandriam. Nobis autem naue egressis, & ingredientibus ciuitatem, occurrit quidam Iudæus nomine Aquila, legisperitus ac magister. Cœpit verò Epiphanius quoque cum eo de lege differere. Toto ergo illo die plurimum contenderunt. Rursusque die sequenti cùm venissent ad congressionem, diũ differuerunt. Credensque Aquila interpretationi Epiphaniij, desiderauit fieri Christianus. Epiphanius autem deduxit eum ad Athanasium Episcopum, & nos egressi sumus Alexandria. Cùm iremus autem nos in partes superioris Thebaidis, occurrit nobis quidam monachus, discipulus magni Antonij, nomine Paphnutius. Cui dixit Epiphanius: Benedic nobis, Pater. Dixit autem Paphnutius: Benedixisti vos à Domino. Cùmque oratio-

Athanasius
Alexandriae
Episcopus.

nem

nem fecisset Paphnutius, nos inuicem salutauimus, & nos in eo loco parum refrigerauimus. Epiphanius verò interrogauit Paphnutium de omnibus, quæ fecit magnus Antonius, ipseque ei narrauit omnia. Dixit autem Epiphanius Paphnutio: Volo habitare in eo loco, qui dicitur Nitria. Paphnutius verò dixit Epiphanio: Vade sanus, fructe patribus, & collige foenum æstiuum, & vade in insulam Cypriorum, & ale oues ad vestimenta, & honora pueros, vt tibi sint agni. Hæc autem cum dixisset Paphnutius, facta rursus oratione, & nos mutuo complexi, inuimus singuli suum iter.

De malo doctore Hierace.

In locis autem, quæ sunt circa Leontopolim, erat vir quidam, qui apud aliquot existimabatur bonus, & Dei habere præscientiam: vocabatur verò nomine Hierax. De eo in Palæstina audiuit Epiphanius, & eum desiderauit videre. Similiter Hierax quoque audiuit de Epiphanio. Erat autem eius domus ad vnum lapidem extra Leontopolim. Is docebat hanc carnem non resurgere, sed pro ea aliam, & hanc in terram dissolui. Scriptum est enim, inquit, Terra es, & in terram reuertéris. Rursusque dicebat, infantes non futuros perfectos in futuro seculo. Ingressis autem nobis in eius monasterium, inuenimus magnam multitudinem, quæ ab eo docebatur. Etenim à cibo quoque & potu abstinebat. Neque enim oleum sumpsit, nec vinum bibit, ex quo mundo renunciauit. Postquam ergo vidit Epiphanium, rogauit cuiusnam esset. Cumque scilicet eum esse Palæstinum, nomen quoque rogauit. Cum autem didicisset eum vocari Epiphanium, fuit valde anxius. In Aegypto enim dicebatur Epiphanius esse vir doctus, & habere præscientiam. Postquam verò rogauit Epiphanium, cuiusnam sit, & qui vocetur, turbam rursus docebat. Cum autem venisset ad exponendum de resurrectione, de carne dixit, eam non resurgere. Quibus auditis, ægre ferens Epiphanius, dixit Hierarci: Ori tuo committe repagulum, & discite spem nostram non blasphemare. Quod cum dixisset Epiphanius, mansit Hierax in loco mutus & immobilis. Cum verò omnes, qui ab ipso docebantur, vidissent miraculum, quod in ipsum fecit Epiphanius, obstupuerunt. Ex diuinis autem scripturis accipiens Epiphanius, cepit omnes docere de resurrectione. Præterijt igitur aliquot horarum spatium, & mutus permanebat Hierax. Post hæc autem dixit ei Epiphanius: Loquere verum sermonem, & audite firmam ac stabilem fidem. Tunc se excusauit Hierax, dicens se esse lapsum: poenitere autem proteruæ illius sententiæ.

Cap. 17.
Hieracis errores.
Gen. 3.

Priuatæ linguæ officio.

Agnosce errorē suū.

De Iohanne, qui erat in Thebaide.

Discedentes verò Leontopoli, iuimus in superiorem Thebaidem. Erat autem illic vir iustus, Iohannes nomine. Et cum ad eum ingressi essemus, nos benignè accepit. Fuerunt autem quidam ex ijs, qui in illis locis habitabant, qui ei quendam alligauerant adolescentem, vt maneret. Is verò vexabatur ab immundo spiritu. Postquam autem vidit Epiphanium, dixit ei magna voce: Cur huc accessisti, Epiphani Dei serue? Mansitque ab hora sexta vsque ad nonam sic clamans, & repente rupto vinculo, cucurrit ad Epiphanium. Præhensis autem pedibus Epiphani, clamabat, dicens: Libera me, rogo per Deum, quem colis. Dixerat verò Epiphanius immundo spiritui, vt exiret ab homine, ita vt non cognosceret Iohannes Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adolescenti: Homo surge: Quid mihi exhibes molestiam? Statim autem sanus surrexit adolescens, cum immundus exisset spiritus. Tres verò dies mansimus apud Iohannem, virum admirabilem, & vita, quæ ex virtute agebatur, ornatum. Illinc autem recedentes, venimus ad Bybilia, & septem annos illic transegimus: magnamque illic Epiphanius molestiam præbuere per congressionem.

Cap. 25.
Epiphanius curat dæmoniaco.

De Eudæmone Philosopho.

Aliquando quidam Philosophus, nomine Eudæmon, accessit ad Epiphanium, & sermones inter se contulere. Epiphanius quidem ex scripturis diuinitus inspiratis, Eudæmon autem per inutilem contentionem diserebat contra ea, quæ dicebat Epiphanius. Habebatque Eudæmon puerum, eiusque oculus erat clausus. Dixit autem Eudæmoni Epiphanius: Ecce, ô Philosopho, supra omnes eloquētia polles & diuitijs, suntque apud te dii complures: Cur pueri ergo curam non geris, vt eius quoque sint sani oculi? De hoc risit Philosophus, dicens Epiphanio: Si sub cælo esset solus filius Eudæmonis, qui vnum haberet oculum, iure essem de eo sollicitus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Quod si solus, inquit, esset, ô Philosopho, quidnam agere posses ad eum curandum? Nihil aliud, inquit Eudæmon, nisi ratio cinari & dicere, nullum vnquam sic

fic

fic fuisse affectum, ut est noster puer. Dixit Epiphanius Eudæmoni: Ne ea, quæ dicuntur, attendas perinde ac ridicula. (Deus enim est in medio amborum) adduc puerum, qui laborat, & vide gloriam Dei. Hæc cum dixisset Epiphanius, & Eudæmonis puerum manu tenuisset, & eius oculum, qui non videbat, ter signasset, statim respexit. Cum autem vidisset Eudæmon, quod fecerat Epiphanius, rogauit eum dicens: Si vobis placet, magister, volo ego quoque fieri Christianus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Audi, ô Philosophie, de bono & misericordi Deo, cui credunt Christiani. Israël, qui aliquando seruebat Pharaoni Regi Aegypti, liberauit, & cum eripuit, & per mare rubrum eum traduxit, tanquam per terram aridam, atque per solitudinem, & introduxit eum in terram fluentem lacte & melle: cumq; cum aliquando non paruisset, & Dei fuisset immemor, per Prophetam sic adhortatus est, dicens: Popule mi, quid feci tibi, aut qua in re tibi fui molestus? responde mihi. Quamobrem, ô docte Eudæmon, paratus est Deus eos, qui bono modo accedunt, excipere: & si quis fecerit peccata quam plurima, illa ei remittentur. Vade ergo, ô crudite Eudæmon, & ingredere ciuitatem, & ne te pudeat accedere ad Episcopum. Christus enim amat humilitatem. Quocirca ad nos quoque venit in magna humilitate.

Cap. 30. Eudæmon philosophus credit. Audiuit autem Eudæmon verba Epiphani, & ingressus est in ciuitatem, & proci- dit ad pedes Episcopi, & factus est Christianus. Fuitque Epiphanius magni nominis in tota Aegypto. Querebant enim Episcopi eum tenere, & facere Episcopum: Et iam à quodam ducebatur Epiphanius. Id ille animaduertens, dixit mihi: Agedum fili, reuertamur in patriam. Et rursus in nostram sumus profecti regionem, & ingressi sumus in monasterium magni Hilarionis. Recesserat autem magnus Hilarion è monasterio propter magnam, quæ ei exhibebatur, molestiam. Cumque in Cypriorum nauigasset regionem, versabatur in ijs locis, quæ sunt circa Paphum. Cum autem fratres vidissent Epiphanium, magno sunt affecti gaudio. Lugebant enim propter magnum Hilarionem. Fuimus verò quadraginta dies in monasterio. Inde egressi fuimus in nostrum Spanydrium. Cum autem vidissent & Præfectus Edesinus, & fratres Epiphanium, magnam accepere lætitiā. Tres verò dies fuimus illic in hospitio ego & ipse. Quarto autem dixit mihi: Fili, accipe cellam, & in ea quietem age: & sic feci, & quietem agebamus in monasterio. Hospitis autem locum obtinebat Epiphanius.

De fame, quæ erat in Phœnicia.

Cap. 31. Cum verò in regione Phœnicum esset fames in illo anno, magna multitudo congregata est ad Epiphanium, quæ eum rogabat, dicens: Fer nobis opem, Pater, ne peccamus: & roga Deum, ut det nobis pluuiam super terram, & terra fructus producat. Dixit autem hominibus Epiphanius: Quid mihi, inquit, exhibetis molestiam? Sum enim homo peccator. Rursus eum rogabant, ut benignum & clementem Deum oraret. Is autem dixit eis: Dixi iam vobis me esse peccatorem. Ijs magis rogantibus, venit hora nona diei. Dixit autem Epiphanius Præfecto: Permite, ut mensa apponatur his hominibus, comedantque & bibant, & latentur, & rursus abeant. Apposuitque mensam. Et ingressus est in suam cellam. Ipsi autem comedentibus, Sol suum emittebat splendorem, ut in æstate: & repente factæ sunt tenebræ, fulgura & tonitrua, & magnus imber cecidit in terram. Præ metu verò omnes ceciderunt à mensa. Non fuit autem locus in tota Phœnicia, qui non acceperit benedictionem. Mansitque pluuiā tres dies continuos. Accedentes autem viri in domum Epiphani, rogabant eum, ut sisteret pluuiam, quæ cadebat de celo. Tunc dixit eis Epiphanius: Quid me esse existimatis, ô filij? Nam ego quoque homo sum, sicut vos. Scit autem benefactor, quidnam vobis opus sit. Vultisne vestram viam redire? Illi verò dicunt: Certè pater. Eo autem è cella egresso, omnes congregati eum circumsteterunt. Dixit autem rursus Præfecto: Apponatur eis mensa. Cumque confedissent, ab Epiphanio peregant, ut benediceret. Cum autem dixisset Epiphanius, Benedictus Deus, statim à terra repressa est pluuiā. Vidit verò Epiphanius magnam perturbationem, & rursus quasi recedere.

De fuga in Cyprium.

Cap. 32. Cum autem aliquando conuenissent Episcopi pro creando Episcopo, mentionem fecerunt Epiphani. Erat enim quidam Monachus in medio Episcoporum, vir pius, ætate iuuenis, perfectus in temperantia ac moderatione, nomine Polybius. Is nouerat Epiphanium. Ei autem dixerunt Episcopi: Accipe equum, & vade in monasterium, & vide, an sit illic Epiphanius, & currens annuncia nobis. Nemini verò dixeris, & nec ipsi

ipſi quidem Epiphanio. Cùm autem Polybius veniſſet in monaſterium, ſalutauit Epiphanium: Cui ille dixit: Cur, fili Polybi, huc veniſti? Dicit Polybius: Ego, Pater, volo concurrere cū veritate. Dixit Epiphanius: Accurriſti, veniſti que huc, ô fili Polybi, miſſus à ſanctis ſacerdotibus ad ſpeculandum: noli celare, ô fili, mala res eſt mendacium, dic veritatem. Deus eſt in medio: eſto probus miniſter veritatis. Epiphanius enim venit de loco ad locum, gemēs & tremens propter multa ſua peccata. Sed agedùm, Polybi, mane hīc, & remitte iumentum, & ſine ſacerdotes quærere eos, qui digni ſunt locis. Paruit Epiphanio Polybius: & cùm valere iuſſiſſet comitem, remiſit equum ad Episcopos. Qui autem ducebat Epiphanium, eum duxit in regionem Cypriorum. Illa ergo nocte accepit me & Polybium, & egreſſi ſumus proficiſcentes Hieroſolyma. Fuimusque illic tres dies. Dixit autem nobis Epiphanius: Agedùm, filij, eamus & accipiamus benedictionem à patre noſtro magno Hilarione. Audio enim eum eſſe in Cypro. Qui autem ducebat, duxit illò Epiphanium.

Vide modum ſancti viri.

Cùm verò veniſſemus Caſaream, inuenimus illic nauem Cypriam, & nauigantes Paphum, peruenimus ad magnum Hilarionem. Fuit autem magna in congreſſu lætitia, & illic manſimus duos dies. Magna verò rurfus eſt exhibitæ Hilarioni moleſtia ab ijs, qui ad ipſum accedebant. Cùm autem Papho egredi ſtatuiſſet Epiphanius, dixit Hilarion Epiphanio: Quò vadis, fili? Dixit Epiphanius: Aſcalonem, Gazam & vlteriùs, etiam in ſolitudinem. Dixit ei Hilarion: Vade Salaminā, ô fili, & illic inuenies locum ad habitandum. Epiphanius autē nolēbat audire verba Hilarionis. Rurfus ergo dixit Hilarion: Oportet te eò ire, & illic habitare. Noli ergo aduerſus verba mea contendere, ne fortè in mari venias in periculū. Valere itaque iuſſo Hilarione, cùm ad mare deſcendiſſemus, inuenimus duas naues: Vnam, quæ tranſmittebat Aſcalonem: alteram verò, quæ nauigabat Salaminam. Cùm autem aſcendiſſemus nauem, quæ erat itura Aſcalonem, fuit in mari magna tempeſtas. Fuitque nauis in periculo, ne frangeretur à vi vndarum. Fuimusque in mari tres dies animo valde anxio. Quarto autem die ſuperavit nauis fluctus, qui ingruēbant, & in Salaminiorum nos egit ciuitatem. Naue verò egreſſi omnes, humi iacebant mortui ob vim fluctuum, magnamque afflictionem & inedia. Manſit autem in eo loco nauis, vt reſiceretur. Erat enim à vi vndarum conuulſa. Cumque tres dies illic fuiſſemus, Dei gratia in priſtinum ſumus ſtatim reſtituti. Rurfusque volebat Epiphanius ex eo nos loco nauigare.

Cap. 33. Hilarion in Cypro.

Prædicat Epiphanio periculum.

De ordinatione eius in Episcopum.

Erant autem congregati omnes inſulæ Episcopi ad ordinandū eum, qui poſſet paſcere gregem Chriſti. E vita enim humana exceſſerat illius loci Episcopus, ciuitatis, inquam, Salaminiorum. Iamque aliquot dies precabantur, & Deū orabant, vt vellet eis reuelare, quiſnam ad hoc futurus eſſet vtilis. Erat ex Episcopis quidam vir ſanctus, qui fuerat ordinatus in miſerabili quadam ciuitate, quæ vocabatur Cytria: diſtabat autem Salamina ad quintum lapidem. Eum dicebant fuiſſe quinquaginta annos in Episcopatu. Fuerat verò is quoque dignatus martyrio: & cùm multa paſſus fuiſſet propter Chriſtum, abſolutus fuit in confeſſione filij Dei. Eum dicebant fuiſſe captum cum Gelatio Episcopo ciuitatis Salaminiorum ad hoc, vt eſſent martyres. Erat autem ei nomen ab ortu Pappus, qui ipſe quoque erat cum Episcopis. Eum Episcopi omnes habebant vt patrem, propter confeſſionem in Chriſto, & propter annos Episcopatus. Porro is habebat etiam Dei præſcientiam. Ei reuelatum fuerat de Epiphanio, vt ordinaretur Salaminiorum eccleſiæ Episcopus. Erat autem tempus æſtium, quod vuas maturas iam perurebat. Cùm ergo ſtatuiſſet Epiphanius nauigare à ciuitate Salaminiorum, dixit mihi & Polybio: Eamus, filij, in forum, & emamus vuas. Cumque è nauis in forum abiſſemus, & venditorem conueniremus, Epiphanius, acceptis duobus botris pulcherriſimis, dixit venditori: Quid vis tibi dem pro his duobus botris? Epiphanio autem moſ erat non contradicere. Cùm verò venditor dixiſſet precium vuarum, Epiphanius accepit pecuniā, vt ſolueret venditori. Tunc accedit ſanctus Pappus, ſuffultus à duobus Diaconis. Erant autem tres quoque cum ipſo Episcopi. Qui cùm appropinquāſſent Epiphanio, Epiphanius botros habebat in manibus, & eorum precium. Dixerunt autē quidam ex adſtantibus: Ecce hīc adſunt Episcopi. Incipiens autem Pappus, dixit Epiphanio: Dimitte, ô Abba, botros apud venditorē, & ſequere nos in eccleſiam. Recordatus verò verbi diuini, quod dicit, & eloquitur: Lætatus ſum in ijs, qui dixerunt mihi, In domum Domini eamus: ſecutus eſt in eccleſiam. Pappus autem dixit Epiphanio:

Cap. 34.

Pappus Episcopus grædæus & cōfeſſor.

Pſal. 124.

Fac orationem, ó Pater. Quod dicebat Pappus Epiphano, vt se significaret clericum. Pappo autē dixit Epiphanius: Ignosce mihi, Pater: Non sum enim in clero. Dixit Pappus Epiphano: Vide, ó fili, ne neges coram tot sanctis patribus, & condemneris, vt qui abscondit talentum. Dixitque Epiphanius: Non, Pater, non sum clericus. Hæc autem cum dixisset Epiphanius, Pappus dedit pacem.

Vnus verò ex Diaconis, capite apprehenso Epiphano, eum vi duxit ad Pappum ad altare, ad eò vt multi quoque alij conuenerint, vt eum seruarent ad altare. Eum itaque ordinat Diaconum: & rursus dat ei pacem, & ipsum ordinat Presbyterum. Rursusque fit cõsequencia, & eum ordinat Episcopũ. Post dimissionem autem ab ecclesia, ascendimus in Episcopatum. Dixit autem Pappus Epiphano: Agè fili, adhortare patres, vt fruamur & lætemur tua paternitate. Cum hoc grauiter ferret Epiphanius, & angere- tur animo & fleeret, dixit Pappus: Oportebat quidẽ nos tacere, ó fili Epiphani. Fio autem, cum tu non quæsieris, insipiens. Nam cum patres híc essent cõgregati, Dei voluntate mihi dederunt hoc negocium ad significandum Episcopum. Ijque omnes mihi exhibebant negocium, dicentes mihi peccatori: Ora prompto & alacri animo, & tibi reuelabitur.

Reuelatio de Epiphano.

Cap. 35.

Cum ego autem me in hospitio inclusissem, & de eo Salvatorem rogarem, fulgur in cella resplendit: audiui verò vocem dicentem mihi peccatori? Pape, Pape, audi. Ego autē dixi timore perterritus: Quid iubet Dominus meus? Dixit mihi benigne: Surge, accipe vnum ex Diaconis, & descende in forum. Ecce illic apud venditorem monachus emit uuas, qui duos secum habet monachos, & Elifæi caput illius habet effigiem. Eum ordina Episcopum. Sed ne ei renuncies, ne fortè effugiat. Est autē ei nomèn Epiphanius. Factus sum insipiens, fili: ipse me coëgisti. Vide quid facias, & attende tibi ipsi. Ego enim missus sum, & feci quod debui facere. Sum insons, & post hæc omnia videbis. Cum hæc autem audisset Epiphanius, cecidit in faciem, & adorauit Pappum, dicens: Ne irascaris, Pater. Sum enim homo, nec sufficio implendæ mensuræ sacerdotij. Cumque omnes adorasset, inuitauit eos ad prandiũ. Et cum prandissent, iuit vnusquisque in suam ecclesiam.

O sancta
humilitas.

De debitore Romano.

Cap. 36.

Tribus autem post diebus vir quidam venerandus, nomine Eugnomon, à quodam clarissimo illius ciuitatis coniectus fuerat in custodiam pro summa centum nummorum. Nomen eius, qui ipsum coniecerat, erat Draco. Is cum esset Romanus, nullũ habebat, qui eum liberaret à custodia. Cum audisset Epiphanius, & isset ad Draconem, & eum rogaret, vt Eugnomonem Romanũ liberaret à custodia: Vade, Draco inquit, tu in hanc introducte ciuitatem, & affer centum nummos, quos tuus mihi debet amicus, & da mihi eos: & eum recipe. Erat autem hic Draco gentilis, & diues admodum, sæuisque moribus. Epiphanius autem iuit in Episcopatum. Erantque centum nummi repositi in Episcopatu ad ministerium ecclesiæ. Ijs acceptis, iuit Epiphanius, & eos dedit Draconi, & liberauit hospitem. Quidam autem Diaconus nomine Charinus (multi in eum testimonium ferebant, quod esset insolens) incitabat omnes clericos aduersus Epiphanium, dicens: Agite persequamur hunc hospitem, ne comedat quacunque sunt ecclesiæ, & simus nos peccato obnoxij. Erat autem hic Charinus valde diues, & quærebat persequi Epiphaniũ, vt ipse federet in throno. Surrexeruntque omnes clerici aduersus Epiphanium, dicentes hæc verba Charini: Non satis est, ó Epiphani, quod huc veneris, cum non haberes indumentum, & acceperis ecclesiam, sed etiam tãquam hospes, dispergis res ecclesiæ? & quis hoc ferre poterit? Aut da centum nummos, aut vade in tuam patriam. Iuit autem Romam Romanus, liberatus ab Epiphano: & omnibus suis veditis, ei attulit pecunias. Quas cum accepisset Epiphanius, distribuit ijs, qui opus habebant. Mansit verò Romanus cum Epiphano vsque ad mortẽ suam. Accepit autem Epiphanius alios quoque centum nummos, & dedit Charino, dicens ei: Accipe centum nummos, quos dedi pro hospite. Is verò centum nummos accepit ab Epiphano. Omnibus autem accersitis clericis, Charinus dixit eis: Agite, accipite centum nummos, quos disperferat Epiphanius: eos enim ab eo exegi. Clerici verò non comprobãrunt malum animum Charini, sed ei dixerunt: Abi, eos redde ei, à quo accepisti. Ita is eos reddidit Epiphano. Atque is quidẽ multa grauiã & indigna fecit Epiphano. Epiphanius autem nunquam omninò meminit acceptæ à Charino iniuriæ.

Charinus
Epiphani
infectator.

Cum

Cum aliquando quidem esset prandium in Episcopatu, habebat Epiphanius omnes clericos in mensa. Mos autem erat Epiphanio nocte & die habere in manibus sancta Euangelia, & docere verbum diuinum. Cumque in mensa doceret prandentes Epiphanius, auis, quae dicitur coruus, intense vocem emisit. Dixit autem Charinus prandentibus: Quisnam ex vobis nouit, quid locutus sit coruus? Verbum autem diuinum exprobat Epiphanius. Eandem vocem rursus emittit coruus. Dixit autem rursus Charinus: Quis ex vobis nouit, quid dicat coruus? Epiphanius vero rursus omnes docebat in prandio. Porro autem rursus quoque tertiam vocem emittit coruus. Dixitque rursus Charinus ijs, qui erant in prandio: Dixi vobis, Quisnam vestrum nouit, quid dicat coruus? Dixit quoque Charinus Epiphanio: Annuncia mihi, & eris omnium meorum dominus. Cui respondit Epiphanius: Dixit coruus, te non futurum amplius Diaconum. Post orationem autem tremor inuasit Charinum. Nec locutus est amplius, aut comedit, aut bibit: sed cum portantes eius pueri, tulerunt in domum suam, & posuerunt in lecto. Mane vero mortuus est in lecto suo. Habebat autem uxorem fidelissimam, nec erat eis filius. Ea obtulit omnia Epiphanio: Quam etiam fecit Diaconissam ecclesiae. Laborauerat autem eius manus paralyti tempore decem annorum. Postquam ergo eam tenuit Epiphanius, ut eam signaret, statim conualuit, & liberata fuit a doloribus. Ab illo ergo die, quo Charino sermonem locutus est Epiphanius, & vna cum sermone ipse accepit sententiam a Domino, omnes clerici timore & tremore subiecti erant Epiphanio.

Charini re-
pentina
mors.

De Diacono ventilante.

Porro autem hoc quoque seruabat Epiphanius. Tempore oblationis nunquam perficiebat oblationem, donec vidisset visionem. Consueueratque beatus praefari verba quaedam, & ei statim reuelabatur. Cum itaque aliquando ter dixisset sermonem, nulla ei se obtulit visio. Cum is autem lugeret & oraret, ut sibi causa significaretur, primus obseruat Diaconum, qui a sinistris tenebat ventilabrum ministratorum. Quem cum obseruaret, considerat Epiphanius in eius fronte apparere lepram. Nulli autem erat manifestum, diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manum extendit, & instrumentum leuauit ministratorum, ei benigne dicens: Vade, fili, in domum tuam, & ne modo sumas diuina mysteria. Ipse autem statim egressus est, & iuit in domum suam. Datque Epiphanius ventilabrum alij Diacono. Cumque diuina verba incepisset cum metu & lachrymis, ubi perfecit, statim vidit visionem. Post ecclesiae autem dimissionem, accessit Diacono, ex eo sciscitatur causam. Cumque is diceret, quod illa nocte dormierat cum uxore: accessit toto ordine sacro, eis benigne dixit Epiphanius: Quicumque, o filij, clero digni estis habiti, soluite calceamenta vestra, ut non in ijs ingrediamini, & ut colatis virum sanctum, qui in ecclesia praedicat & dicit: Et habentes uxores, tanquam non habentes. Exhinc ergo non amplius ordinabat Epiphanius eos, qui haberent uxorem, sed viros sanctos, qui vitam exercebant monasticam, & viduos viros probatos. Licebat enim verum videre ecclesiam, tanquam pulchram sponsam ornatam sacerdotio.

Cap. 38.
Ide de Car-
po scribit
Dionys. A-
reopagita.

1. Cor. 7.
Nota qua-
les voluerit
habere Dia-
conos.

Polybii Episcopi de Epiphanio Episcopo.

Gloria Deo, qui nobis praebet ut viuamus, & glorificat eos, qui ipsum glorificant: quemadmodum dicit verbum diuinum: Glorificantes me, glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Accidit, ut Iohannes sanctus Pater laboraret morbo, quo etiam est mortuus. Cumque agrotus iaceret in lecto, accessit mihi dixit: Fili Polybi. Ego vero ei dixi: Quid iubes, Pater? Dixit autem mihi: Quoniam prohibet Epiphanius, ne nos litterarum monumentis mandemus, quae Deus per ipsum peragit miracula, accipe has chartas. Nam in hodiernum usque diem, quae ipsum vidi facientem, conscripsi, eo insciente. Tu quoque, o fili, quae consequetur ab hodierno die, manda literis. Deus enim tibi annos adijciet, ut toto tempore vitae permanas apud Epiphanium. Sed vide, ne negligas. Nam ego quoque a Deo motus haec conscripsi. Ego enim vado ea via, qua omnes, qui sunt super terram. Post haec autem dixit Iohannes: Voca mihi sanctum patrem nostrum Epiphanium. Iuique, & vocaui ipsum. Eo autem ingresso, dixit Iohanni Epiphanius: Non curas, inquit, o Pater, Deum precari pro misero peccatore Epiphanio? Dixit vero Iohannes Epiphanio: Fac orationem, o Pater. est enim quod tecum loquar. Epiphanius itaque fecit orationem. Cum nos autem dixissemus, Amen, dixit Iohannes Epiphanio: Accede propius ad me, Pater. Et accessit propius. Dixitque Iohannes Epiphanio: Impone manus tuas oculis meis. Et vale ei dixit Iohannes, & tradidit spiritum. In Iohannis autem collum cadens Epiphanius, fleuit, & cum est oscu-

Cap. 39.
1. Reg. 2.

Noluit vir
sanctus con-
scribere a-
legestas.

latus, & magno dolore affectus est Epiphanius propter mortem Iohannis.

De templi edificatione.

Cap. 40. Cùm autem Epiphanius aliquãdo cecidisset in faciem, vt Deum oraret, vt eum adiunaret ad edificandam domũ nomini eius, (erat enim primæ ecclesia pãtua pro multitudine eorum, qui ingrediebantur) cùm pronus, inquam, iaceret in facie Deũ orans, vox ad eum facta est: Epiphani, inquit. Eam autem vocem sæpè erat solitus audire Epiphanius. Dixit itaque non conturbatus: Quid est, Deus mi? Rursusque dixit vox eadem: Incipe edificare ædem. Epiphanius autem protinus id non negligens, exiit, & fecit orationem, & totam loci consequentiam designauit, & adhibuit artifices. Aedis verò ædificationi præerãt sexaginta, & magna multitudo, quæ ei rei ministraret. Erant autem tunc in ciuitate gentiles viri diuites & pecunijs, & possessionibus.

De Dracone.

Cap. 41. Erat autem quidam, qui vocabatur Draco, qui à plurimis dicebatur magnus Draco. Is habebat filium. Vocabatur verò ipse quoque Draco. Is in dextero latere laborabat graui & caufone. Cumque pater eius multa consumpsisset in medicos, id ad sanitatem nihil ei profuerat. Magnus ergo ille Draco se malè gerebat in Epiphanium & verbis & factis. Epiphanius autem si quando eum videbat, primus salutabat. Cumque aliquando transfret Epiphanius per locum, vbi in sedibus sedebant omnes diuites, erat magnus quoque Draco, & eius filius ægrotus in eo loco. Cùm autem Epiphanium vidisset, eum irridebant. Cùm verò appropinquasset Epiphanius, & eos salutasset, manu tenuit ægrotum Draconẽ, sic dicens: Draco, tu quoque esto sanus. Et statim cum oratione Epiphaniij factus est sanus. Draco autem, & qui viderunt, omnes obstupuerunt. Cùm autem vidisset Draco, quod fecerat Epiphanius, præ timore & tremore non potuit amplius, vt solebat, ire domum, ambulans suis pedibus, sed portatus. Fuitque portus supra lectum. Manè verò venit vxor Draconis, & rogat Epiphanium, vt veniens & emittens orationem, eum faciat surgerẽ. Epiphanius itaque iuit in ædes Draconis. Cumq; ipse esset precatus, Draco surrexit protinus. Qui accepit quinque millia nummorum, & eos obtulit Epiphanio. Dicit autem Epiphanius: Mihi, fili, vna sufficit tunica cella super hoc corpusculũ, & panes vulgares cum potu aquæ. Cur mihi, inquit, onus imponis, cùm ego nolim grauari? Sed si velis gloriam consequi, vade, & mane in templo Dei, & præbe eos laborantibus. Sic autem fecit Draco. Rogauitque Epiphanium, & baptizauit ipsum, & vxorem eius, & filium.

De puero mortuo.

Cap. 42. Quidam autem alius, nomine Synesius, qui ipse quoque erat diues, sed gentilis, habebat filium vnigenam, tredecim annos natum. Eum morbus inuasit, & collum eius circumdedit, & eum suffocauit, & est mortuus. Eratque magnus luctus & planctus in domo eius. Quidam verò Hermeas nomine, Christianus, dixit matri pueri: Domina, vtinam adesset magnus Epiphanius: Is puerum suscitaret. Ea autem credens, statim Hermeam misit ad Epiphanium. Erat enim Hermeas ei familiaris. Cumque venisset Hermeas, dixit Epiphanio: Domine mi, dominus meus Synesius misit me ad te, vt te ducam in domum tuam, & roges Deũ pro filio eius, qui est mortuus, vt resurgat. Tunc me accepit Epiphanius, & iuimus in domum Synesij. Cumque domum esset ingressus Epiphanius, cecidit humi vxor Synesij, hæc verba dicens Epiphanio: Venisti huc, qui es magnus medicus Christianorum. Videamus artem tuam in filium, & accipiamus curati experientiam: & sic ad tuum Christum accedamus. Cùm hæc dixisset mulier, dixit ei Epiphanius: Si credideris Crucifixo, videbis filium tuum ambulantem. Dixit autem muliercula: Sed nihil aliud cogito in animo, nisi mentem adhibere Crucifixo. Cùm itaque Epiphanius ad lectum accessisset, & collum pueri contrectasset, & eius ceruicem fricasset, dixit ei vultu hilari: Eustorgi, Eustorgi. Is autem protinus aperuit oculos, & sedit super lectum: & admiratione percussi sunt, qui erant in domo. Cùm verò vidisset mater Eustorgij id, quod factum fuerat per Epiphanium in puero, accepit tria millia nummũ & obtulit Epiphanio. Dixit autem ei Epiphanius: Eis ego non vtor, o mulier ingenua: sed maritus tuus eos accipiet, & ibit ad domum eius, qui tuum excitauit filium, & dabit ijs, qui laborant. Sic autem fecit Synesius. Fuitque illuminatus ipse, & vxor eius, & filius, quem mortuum suscitãrat Epiphanius.

De ordinatione Polybij.

Cùm

* id est, ardo
re vel æstu.

Sanatur
morbidus
quidam.

Vide tenuẽ
vestitum &
pauperem
victum san-
cti viri.

Vocatur ma-
gnus medi-
cus Christi-
anorum.

Excitat pu-
erũ mortuũ

Cum aliquando essemus in eade, & nullus esset alius, dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi, quoniam opus habet ecclesia Presbytero in locum patris nostri Iohannis, volo, o fili, ut sis in illius ordine. Cum ego autem ea, quae dicebantur, aegre ferre, & verbis plurimis recusarem, venit tempus ecclesiae, ut diuinum faceremus officium. Ingredientibus vero nobis omnibus cum Epiphania in ecclesiam, in animo habui aufugere, Presbyteri quous graue esse existimans. Quando autem peruenimus ad suggestum, Epiphanius me manu tenens, dixit mihi: Mane in hoc loco usque ad tempus. Admirati sunt, qui hunc sermonem audierunt. Ego certe non potui amplius ex eo loco pedem leuare: sed eram veluti ferreis clavis confixus. Quando autem fuit completa tota consequentia, tunc misit vnum ex Diaconis, & me duxit ad altare, & ordinauit presbyterum. Post ecclesiae vero dimissionem, praemetu cecidi in lectum, & valde in grabbato comprimebat, donec Epiphanius ingressus est, & orauit: & statim surrexi.

Cap. 43.

Vide more celebrandi officium in ecclesia.

Sanatur Polybius.

De Iohanne Episcopo Hierosolymitano.

Aliquando autem venit quidam Diaconus Hierosolymis, & renunciauit Epiphania de Iohanne Episcopo Hierosolymitano, quod esset auarus, & includeret pecunias, & non suppeditaret indigentibus. Habitauerat autem hic Iohannes in monasterio magno Hilarionis: quo factum est, ut vna quoque cum eo habitaret Epiphanius. Epiphanius itaque scripsit epistolam ad Iohannem de misericordia in eos, qui indigent. Iohannes autem epistola nullam habuit rationem. Non ita multo post tempore dixit mihi Epiphanius: Age fili, camus Hierusalem, & cum adorauerimus, reuertemur. Cum Cypro autem soluissemus, nauigauimus Caesaream Philippi, & illinc ascendimus Hierusalem. Cumque ingressi essemus & orassemus, ascendimus in Episcopatum. Viditque Iohannes Epiphanium, & magno fuit affectus gaudio. Iohanni autem dixit Epiphanius: Da mihi, Pater, domum ad manendum. Deditque nobis domum pulcherrimam. Quotidie autem vocabat Iohannes Epiphanium ad mensam, sumptuososque cibos & potus nobis in mensam ferebat, multumque argenti commutando afferebat in mensam: quo fiebat, ut pauperes non essent participes. Aliquando vero dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, o Pater Iohannes, argentum ad usum meum: Sunt mihi alendi viri Cyprii: eis exhibebo magnificam tui argenti speciem. Praebe seruo tuo, quae sunt pulcherrima in domo tua ad tuam gloriam, & de tuis factis gloriabor, ut qui sum perpetuo monstrandus digito. Memineris tantum eorum, quae dantur: & quod oportet, postea tibi reddetur. Iohannes autem produxit multum argenti in conspectum Epiphanius. Qui dixit ei: Habesne aliquid aliud argenti repositum, o Pater? Dixit autem Iohannes Epiphania: Hoc utique ad tuum usum tibi sufficiet, o Pater. Dixitque Iohanni Epiphanius: Adduc illud quoque, Pater, ut magnifice accipiantur. Cum is autem aliud quoque attulisset, dixit Iohanni Epiphanius: Da mihi, quae ingenuis pulchram praebent speciem. Dixit ei Iohannes: Accipe quaecumque sunt tuis hominibus delectationi, & eis vtere in prandio.

Cap. 44.

Vide quam veneracionem sanctis locis patres sancti adhibebant.

Cap. 45.

Lignum salutare S. Crucis.

Acceptit itaque Epiphanius argenti pondus circiter librarum mille quingentarum, & iuimus in domum, quae data nobis fuerat a Iohanne ad manendum. Erat autem quidam argentarius, nomine Asterius. Is Roma venerat Hierusalem negocij obeundi gratia. Eum cum accersiuisset Epiphanius, & ei ostendisset argentum, cum eo conuenit, & pactum iniit, vendiditque, auro ab eo accepto, quod nocte & die distribuit egen-tibus. Interiectis autem aliquot diebus, dixit Iohannes Epiphania: Redde mihi meum argentum, quod tibi ad usum commodauit. Dixit Iohanni Epiphanius: Patientiam in me habe, o Pater. Sunt enim adhuc, quos aliam, & omnia reddam. Cum ergo dies aliquot rursus intercessissent, dixit Iohannes Epiphania, cum essemus in templo, ubi repositum est lignum salutare: Iam, dixi tibi, Redde mihi argentum, quod tibi accom-modauit. Epiphanius autem leniter & placide dixit Iohanni: Dixi tibi, Pater, me esse redditurum. Iohannes vero ira plenus, apprehendit & tenuit diploidem Epiphanius, ipsum in ea constringens, eique dixit: Non exabis, non sedebis, non ages in pace, donec reddideris argentum, impostor Epiphani: Da argentum, quod a me accepisti commodato: ecclesiae redde, quae sunt ecclesiae. Epiphanius vero post haec omnia conturbatus non fuit: sed erat idem in eo status. Mansit autem Iohannes spatio duarum horarum tenens & iniuria afficiens Epiphanium. Quotquot vero aderant, tristitia sunt affecti, eo quod adessent, & audirent aspera verba Iohannis. Epiphanius autem nihil commotus, expuit in eius faciem, & statim fuit excacatus: ceciditque metus super

omnes, qui aderant. Iohannes verò pronus cecidit ad pedes Epiphaniij, orans, vt visum reciperet. Eo autem dicente: Vade, & crucem adora venerandam, eaque id tibi præbebit, perseuerabat ipse rogans Epiphaniū. Epiphanius verò cum eum docuisset, manum ei imposuit, & apertus fuit dexter eius oculus. Orauit autem Iohannes etiam pro sinistro. Dixitque Epiphanius Iohanni: Non est meum, o fili. Deus enim occlusit, Deus aperuit: Fecit, vt voluit, vt simus modesti. Iohannes autem castigatus & conuictus à viro iusto, fuit sanctus in omnibus.

De duobus illusoribus.

Cap. 46.

Punitur
fraudulenta
simulatio.

Nobis verò aliquando exeuntibus è ciuitate, vt nauigaremus in Cyprum, erant duo illusores in eo loco. Cum autem per locum transiret Epiphanius, ei dixit vnus ex duobus: Sancte pater, visè mortuum, & super eum iniice tegumentum. Cum hæc ergo audisset Epiphanius, stetit ad Orientem, pro mortuo offerens orationem. Cumque se suo exuisset indumento, proiecit ad induendum mortuum. Iter autem faciente Epiphanio, is, qui ea verba dixerat, dixit ei, qui se mortuum simulabat: Surge, præterijt vir rudis & indoctus. Cum is autem non responderet, rursus eum vocabat. Postquam verò animaduertit eum esse mortuum, dicit apud se: Curram, & hospiti meam dicam culpam, vt eum excitet. Qui nos assecutus, in terram cecidit, rogans Epiphanius, & ei dicens verba huiusmodi: Rogo, & supplico tuæ paternitati: Per opem, & parce nostræ insipientiæ. Quando enim te sum allocutus, dicens: Indue mortuum, eius sensus sum locutus: cumque tu non longè præterijsses, allocutus sum meum amicum, & in eo non erat vox, nec auditus. Sed agè, inquit, Pater, suscita mortuum, & quam à te accepimus tunicam, eam accipe. Dixit autè Epiphanius ei, qui loquebatur: Vade, filii, & sepeli eum. Primum enim est mortuus, & tunc ipse petijsti indumentū. Cum autem rursus venissemus Cæsaream, in Cyprum nauigauimus. Fratres verò nos cum magno gaudio exceperunt.

De Isaac legisperito.

Cap. 47.
Iudæus credit.

Erat autem quidam legisperitus Iudæus, Isaac nomine, vir pius, & qui accuratè legem seruabat Mosaicam. Is cum sectatus esset Epiphanius, & catechisi fuisset institutus, est ab eo illuminatus. Eramus autem tres domi manentes.

De filia Theodosij Imperatoris.

Cap. 48.

Faustinianus
Epiphanius
obtrator.

Subitò moritur.

Aliquando verò cum soror Archadij & Honorij Imperatorum ægrotaret, esset autem Romæ, audijt de Epiphanio, quòd Deus per eum sanaret ægros. Ea ergo misit in Cyprum, qui Romam adducerent Epiphanius. Qui autem missi fuerant, cum in Cyprum peruenissent, ostenderunt literas Epiphanio. Erat verò quidam vir diues, lingua admodum impedita, nomine Faustinianus. Is exceperat viros missos ad Epiphanius, qui aduersabatur admodum illi. His autem dicebat Faustinianus: Quid huic prædoni, tanquam Deo, adhibetis animum? frigida enim verba loquitur, & nihil aliud: est autem pessimis moribus. Quodam verò die cum adesset Epiphanius, essentque opifices operantes in ecclesia, erant etiam illic viri, qui missi fuerant, prope Epiphanius. Erat autè Faustinianus quoque, stans in eo loco. Cum ex alto ergo cecidisset vnus ex edificatoribus, & descendisset supra caput Faustini, qui ceciderat quidem, nihil mali est passus: Faustinianus verò in faciem cecidit, & mansit mortuus. Epiphanius autem appropinquans Faustini, eum tenuit manu, dicens: Surge, filii, in nomine Domini: Vade sanus in domum tuam. Statim autem surrexit, & iuit in domum suam. Cum autem audiuisset vxor eius, quod factum fuerat, accepit mille nummos, & obtulit Epiphanio. Qui ei dixit: Vade, filia, da eos ijs, qui laborant in ecclesia, & habebis thesaurum apud altissimum. Sic autem fecit mulier.

Cap. 49.
Huius Philonis extat
commentaria
in Canticum
canticorum.

Qui verò missi fuerant ab Imperatoribus, vrgebant Epiphanius, vt nauigaret Romam. Erat autem quidam ex oratoribus clericus, Philo nomine, vir sanctus. Opus autem erat, in ciuitate Carpsij in sede collocare Episcopum. Eratque is Diaconus. Hunc ergo ex Dei reuelatione Episcopum ordinat Epiphanius in sede ciuitatis & ecclesiæ Carpsij. Cum ergo esset Romam profecturus Epiphanius, accersit prius dictum Philonem Episcopum, datque ei autoritatem ecclesiæ Constantiæ, vt si fuerit opus clericis, ipse ordinaret. Accepit autem Epiphanius me, & Isaac, & Romam nauigauimus. Erat verò magnus luctus & planctus in aula regia. Cum enim soror Imperatorum Archadij & Honorij laboraret in manu dextera, multa fecerant medici, nec ei quicquam profue-

profuerant. Morbus aut iam deceterò depascebat eius carnes. Præ multa verò afflictione infabant Imperatoribus, Archadio, inquam, & Honorio, vt permitterent medico ei dare venenū, vt breuiter vitam finiret. Qui ergo nos Romā deduxerant, ingressi sunt, & renuaciāruunt Imperatoribus. Ipsi autem iubent, vt ingrediatur Epiphanius. Nobis verò in aulam regiam intrantibus, omnes qui aderant, salutāruunt Epiphanium. Qui perinde ac si non tales conueniret homines, intrepidè ingressus est in aulam regiam, & appropinquauit Imperatoribus. Erat autem eorum soror in lecto recubans.

Cū verò Imperatores vidissent Epiphanium, & protinūs è sedibus ei assurrexissent, dixit Epiphanius Imperatoribus: Hunc honorem, inquit, ò filij, date benefactori Deo, & videbitis sororem vestram in optima sanitate. Ne confidatis, filij, in maiestate, & conseruabimini à Domino. Quoniam autem propter verba Epiphaniij dubitabant & conturbabantur Imperatores, dixit illis Epiphanius: Quid dubitatis, filij, de ijs, quæ dico? Videbitis Dei gratiam per ea, quæ dicuntur. Cū autem Epiphanius appropinquasset lecto, in quo iacebat soror Imperatorum, dixit ei vultu leni & placido: Ne de morbo dubites, ò filia: spera in Deum viuum, & hac hora videbis sanitatem. Crede filio Dei, qui fuit crucifixus, & statim ambulabis. Cessabit, inquit, ò filia, dolor tui corporis. Redde gloriam Deo, qui dat gratiam: eum habe perpetuò in memoria, & erit tibi mirus omni tempore. Cū hæc diceret Epiphanius, tenuit manum mulierculæ, & eam ter signauit, & ilicò leuata est doloribus. Cū autem vidissent Imperatores, quod fecerat Epiphanius, in clinatum est cor eorum, vt ipsum diligenter, audirentque & crederent ijs omnibus, quæ ab ipso dicebantur. Rogāruuntque Epiphanium, vt Romæ cum eis versaretur, & esset eis in patrem. Epiphanius autem totum diem Imperatores docebat assidue.

De consobriuo Imperatorum.

Aliquando cū filium haberet soror eorum, quæ laborārat, & curata fuerat ab Epiphanio, accidit vt cū is ægrotāset, mortuus in lecto manserit. Fuitque magnus luctus in aula Imperatorum. Epiphanio autem dixerunt Imperatores: Ora, Pater, pro infante, vt eum reddas sanum matri. Dixit Epiphanius: Creditis, filij, me hoc posse facere? Dixerunt autem Imperatores: Credimus, quòd sicut matris eius morbum fugāsti, ita etiam infantem ei viuum præbebis. Dixit verò Epiphanius Imperatoribus: Si surrexerit filius sororis vestræ, credetisne, & baptizabimini in nomine Crucifixi? Dixerunt Imperatores Epiphanio: Si suscitaueris infantem, nos credemus, & baptizabimur. Accedens autem Epiphanius ad lectum, in quo infans iacebat mortuus, cū totum eius corpus contrectāset, & eum orāset, qui mortificat & viuificat, dixit puero: In nomine Domini nostri Iesu Christi crucifixi surge. & statim puer sedit in lecto. Cū autem vidissent Imperatores, quòd Epiphanius per orationem suscitārat puerum, rogāruunt Epiphanium, vt illuminarentur. Tunc dixit Epiphanius Imperatoribus: Ecce pietatem vestram in omnibus suscipio. Deus est enim, qui vos ad hoc excitat. Sed hoc non possum facere iniussu Episcopi Romanæ Ecclesiæ, ne nobis irascatur. Accersunt itaque Imperatores Episcopum, & ei omnia exposuerunt. Episcopus autem magno fuit affectus gaudio, cū hæc audisset ab Imperatoribus, & permisit Epiphanio, vt baptizaret & Imperatores, & eorum sororem, & filium eius, quem suscitauit Epiphanius, cū esset mortuus.

Cū ingressi autem essent in baptisterium, vt illuminarentur ab Epiphanio, eis omni exhibitio ministerio, ingressus est primus Archadius: qui quidem ante se habuit tres viros vestes gestantes candidas, & tenentes Epiphanium, vnum quidem à dextris, & vnum à sinistris, & alterum ponè. Is autem magno timore est affectus. Cognouitque Epiphanius ex vultu Archadij, quòd viderat visionem, & dixit Imperatori: Attende tibi, ò fili, & caue. Solebat enim Epiphanius neminem mittere in piscinam, donec aqua turbaretur. Postquā verò fuit illuminatus Archadius, illuminatus fuit etiam Honorius, & eandem quoque vidit visionem. Similiter etiam filius sororis eorum. Iussu autem Epiphaniij, suscepi ego Archadium ex baptismo: Isaac verò Honorium, & quidam Eunuchus Christianus & pius, filium sororis eorum. Ipsam verò sororem Proclia, quæ erat vxor vnus ex patricijs. Postquā autem ij fuerunt illuminati, septē dies ibi peregit Epiphanius post illuminationē, eos docens de baptismo. Postquā verò eos subleuauit in ijs, quæ pertinent ad illuminationem, Imperatoribus dixit Epiphanius: Manete deinceps, ò filij, bono animo. Lupus enim ad vos non accedet. Abijt luctus, & dolor, & gemitus. Expectate resurrectionem, & nolite affici tristitia ob eos, qui ex

hac vita excedunt: Christumque habentes, Christum induimini. Puer enim, qui fuit aliquando mortuus, est resurrecturus, & accepta gratia iturus ad Saluatorem. Videbitis Angelos cum in magna gloria consolari. Manè ergo, cum esset Epiphanius docens in aula Imperatorum, oritur quidam suavis odor in medio omnium. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Surgite, orate filij lucis. Iacebat autem puer in lecto. Cum autem Epiphanius fecisset orationem, audierunt omnes, qui erant in aula regia, veluti multitudinem quandam dicentem, Amen: & puer statim tradidit spiritum. Mansimus verò unum annum Romæ. Multa autem alia quoque Romæ fecit Epiphanius. Postquam verò decreuit nauigare in Cyprum, Imperatores dixerunt Epiphanio: Accipe, Pater, id quod est vsui ecclesiæ, vt præbeas indigentibus. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Vos, filij, facitis id, quod à vobis postulatur: & gaudeo de vestro incremento. Quid verò mihi onus præbetis? Suppeditat mihi Deus, qui omnes alit in hac vita. Oblulerunt ergo Imperatores multum auri, sed nihil accepit Epiphanius, præter paucos panes, vt nos omnes ijs vesceremur. Roma autem profecti, peruenimus in Cyprum quadraginta diebus, & nos susceperunt fratres cum magno gaudio.

De fame.

Cap. 53.
Nota pres-
ces sancti
viri ad reli-
quias mar-
tyrum.

Mos autem erat Epiphanio noctu ingredi in cœmeteria, vbi sitæ sunt reliquie sanctorum martyrum, & rogare Deum pro vnoquoque eorum, qui affligebantur. Et quomodo bonus amicus bonum amicum rogans, non fraudatur eo, quod petit: ita si quando is à Deo aliquid petisset, præbuit ei omnes petitiones. Aliquādo quidem cum esset magna fames, & panis non afferretur in forum, erat quidam Faustianus immisericors, qui multas habebat domos clausas, plenas hordeo & frumento. Is accipiens aurum, dabat volenti. Dabat autem pro nummo tres mensuras, qui vocantur modij. Erantque magnæ angustie in ciuitate. Dixit ergo Epiphanius Faustiano: Da mihi, o optime, frumentum ad alendos homines, & à me accipies horum omnium debitum. Immisericors autem & barbarus & sceleratus Faustianus hæc verba dixit Epiphanio: Roga Iesum, quem colis, & præbebit tibi frumentum ad alendos tuos amicos. Epiphanius itaque vna nocte ingressus est cœmeteria sanctorum martyrum, & rogauit Deum, vt daret frumentum ijs, qui erant redacti in angustias. Erat autem templum obsignatum, quod vocabatur Tutela Iouis. Huic templo si quando quis ex hominibus appropinquasset, à multis ferebatur, quòd à morte statim arriperetur. Cum ergo Epiphanius Deum oraret pro ijs, qui affligebantur, ad eum vox facta est, Epiphani, inquit. Epiphanius verò nihil conturbatus: Quis es, inquit, Domine? & dixit ei: Vade in templum, quod vocatur Tutela Iouis, & soluentur signacula portarum, & inuenies multum auri. Cum tu id acceperis, eme frumentum & hordeum Faustiani, & da alimentum egentibus. Epiphanius autem iuit protinus in templum, & cum fuit prope ingressum templi, statim ceciderunt signacula, & portæ apertæ sunt. Ingressus verò Epiphanius, inuenit multum auri. Cum ex eo ergo accepisset, dedit Faustiano, & dixit: Accipe pecuniam, & da mihi frumentum. Epiphanius autem id præbuit indigentibus. Non defecerunt ergo pecuniæ, donec Epiphanius emit omnia, quæ habebat Faustianus ad alimentum. Impleuit autem Epiphanius multas domos frumento & hordeo, quod emerat à Faustiano.

Cap. 54.

Defecerunt autem escæ in domo Faustiani, & inter omnes homines lautæ erant epulæ, & magnæ angustie in domo Faustiani. Malus verò, & violentus, & immisericors Faustianus, probrum esse ratus, cibos domui suæ petere ab Epiphanio, cum sex haberet propria nauigia, alia quoque quinque conduxit: & cum dedisset pecunias Longino, totius familiæ suæ fidelissimo, misit eum ad emendum frumentum. Illi autem cum nauigassent in Calabriam, & frumentum illic emisissent, post tres menses ad nauigantem id habentes. Centum verò stadijs longè à Constantia, ex aduerso eius, quod dicitur Dianeuterium, oritur in mari maxima tempestas, & venerunt in periculum naues Faustiani, quæ afferebant frumentum, totumque frumentum mare ad litus impulit. Cum hæc autem audisset Faustianus, & statim ad mare accessisset, & oculis vidisset, quæ facta fuerant, sepulcrum habens os suum apertum, statim cœpit sceleratus blasphemare in altissimum, & probris appetere Epiphanium, dicens verba huiusmodi: Hic magus & prædo non solum in terra malefacit domui meæ omni tempore, sed etiam in mare mittens demones, prohibet, ne ingrediatur id, quod est vsui familiæ meæ. O quis ventus emisit hunc prædonem? Cumque hæc dixisset, & plura his, iuit in domum suam mitans Epiphanio. Omnes autem, qui erant congregati in ciuitate, viri & mulieres, vna cum

Vltio diuina in crudelium Faustianum.

cum suis liberis, colligebant frumentum, & ferebant in domos suas, congregantes sumptum; alius quidem vnus anni, alius verò duorum annorum. Habebat verò Faustianus vxorem, quæ faciebat bona opera. Ipsa ergo, insciente Faustiniiano, misit bis mille nūmos Epiphanio, vt domui eius præberet alimenta. Dixit autem mulieri Epiphanius: Tene pecuniam in domo tua, & accipe esculenta, quibus indiges: & quando terra produxerit, tunc reddes, quæ acceperis. Sic autem fecit vxor Faustiniiani.

De ecclīci Sabini iudicio.

Erat in Episcopatu quidam Diaconus nomine Sabinus, cuius studium erat pulchrè scribere. Is erat moderatus, & recta vita præditus. Eramus autem in Episcopatu omnes monachi octoginta. Is verò Sabinus excellebat inter omnes. Eum constituit Epiphanius primum ecclīcum, hoc est, defensorem ecclesiæ. Cum verò aliquando duo homines apud Sabinum iudicio contenderent, vnus diues, & vnus pauper: volebat Sabinus habere rationē pauperis, quanuis causa diuitis iustior esset, quàm causa pauperis. Cum itaque in medium venisset Epiphanius, Sabino placido vultu dixit: Vade, fili, & scribe rectè: & memento verborum diuinorum, & sis perfectus in iudicio, & audies benefactorem loquentem & dicentem: Noli misereri pauperis in iudicio, & ne respicias personam potentis. Ab eo itaque tempore omnibus, qui veniebant, iudicium reddebat Epiphanius. A matutina enim vsque ad horam nonam audiebat eos, qui disceptabant. Ab hora verò nona vsque ad tempus matutinum, à nullo videbatur amplius.

Cap. 55.

Monachi
80. in Epi-
scopatu.

Exod. 23.
Leuit. 19.

De ijs, quæ facta sunt in Epiphanijsede, insidijs.

Erat autem ex fratribus, qui erant in Episcopatu, quidam Rufinus nomine, cuius ars erat rectè scribere, vultu impudens. Vnà cum eo insurgebat Faustiniianus, & quotidie multis contumelijs afficiebat Epiphanium. Epiphanius verò cum summa mansuetudine eius reprimebat audaciam. Suggestione autem Faustiniiani, & dæmonis, qui eis opem ferebat, is quasiuit interficere Epiphanium, cum Faustiniianus hæc verba contulisset cum monacho, & ei diceret cacodæmon: Si occidas prædonem, sedebis supra thronum. Hic autem tam audax, & tam insolens, erat secundus Diaconus ecclesiæ: ad quem pertinebat ornare thronum Episcopi. Cum verò gladium acutum accepisset sceleratus, posuit eum rectum in eo loco, vbi sederet supra thronum, & supra eum vestes stragulas. Cum igitur Epiphanius ad sedem ascenderet, dixit ei, qui fecerat insidijs: Tolle, fili, sedis tegumentum. Cum is autem non pareret verbis Epiphanijs, accepit Epiphanius tegumentū, quod tegebat gladium. Gladius verò cecidit in pedes Rufini, cacodæmonis potiùs, quàm Diaconi, & infixus est eius pedi dextero. Dixitque Epiphanius Rufino: Cessa deinceps, ô fili, ab insolentia, ne venias in periculum.

Cap. 56.

Rufinus
necem mo-
litur Epi-
phanio.

De paralyti Theodosij Imperatoris.

Urgebant autem Epiphanium, vt veniret in Regiam. Nam cum Theodosius Imperator nescio qua occasione laboraret pedibus, inferne eum à genibus inuasit paralytis, iacuitque in lecto sepremem mensibus. Is ad Epiphanium misit in Cyprum, vt veniret in Regiam, & opem ferret sibi. Cum ei autem occurrissent, qui missi fuerant ab Imperatore, urgebant Epiphanium, vt exiret è terra Cypriorum. Ex qua cum opus esset illi nauigare, omnes fratres malebant mori, quàm priuari suo patre. Cum ij autem, qui missi fuerant ab Imperatore, sollicitarent Epiphanium, vt ascenderet in Regiam, dixit eis Epiphanius: Ite, ô filij, ad Imperatorem: ego enim post vos veniam. Cum ij verò dicerent, Ne indigneris, ô Pater: sic enim iussit Imperator: nec possumus aliter facere, ne forte veniantus in periculum, maxime cum ægrotet, & tuum aduentū expectet, ô Pater. Vix persuasum est Epiphanio, vt cum eis nauigaret. Epiphanius itaque accessit religiofissimo Episcopo Philone, iussit eum curam gerere vsus Ecclesiastici: Congregati sunt autem omnes patres & fratres, & qui catechesi instituti fuerat ab Epiphanio: quos omnes valere iussimus, & nauigauimus ad Regiam.

Cap. 57.

Nobis autem ingressis Constantinopolim, ipse ingrediebatur cū summa quiete & tranquillitate, quam ostendebat omnibus, quibus occurrebat. Erat igitur Theodosius Imperator mutus præ dolore, iacens in lecto. Postquam autem accessit Epiphanius ad Imperatorem, dixit ei Epiphanius: Fili, crede Crucifixo, & habebis sanitatem. Habe sine intermissione Deum in voto tuo, & omne malum tuū non dominabitur. Miserere eorum, qui affliguntur, & Dominus tuū miserebitur. Esto tanquam Rex, qui honorat eum, qui dat ei potestatem, & ipse adjiciet tibi maiorem gratiā. Cum autem Epiphanius hæc dixisset Imperatori, & ei appropinquasset, & tetigisset eius pedes, eumque ter signasset,

Ter signat
Imperato-
ris pedes, &
signasset,

pellit para-
lysim.

signasset, dixit ei: Fili, surge è lecto. Hac cum Imperator audisset ab Epiphano, surrexit è lecto supra pedes, nihil omnino habens mali. Dixit autem Imperator Epiphano: Pater, mihi semper iubeto, & ego tua iussa exequar. Dixit Epiphanius: Habeas Dei verba in animo tuo, & non opus habebis Epiphano. Cum hæc autem, & his plura Imperatori dixisset Epiphanius, venit tempus prandij. Dixit ergo Epiphanius Imperatori: Vade, fili, ad mensam, & benedices benefactori. Erat autem Epiphanius lepidus & urbanus, & habens sermonem conditum diuina gratia. Et quando in morbum quidem Romæ incidit filia Theodosij, tunc Archadius & Honorius fuerunt Romæ, & versati sunt cum ea longo tempore, quoniam illic erat viro coniuncta. Cum verò audisset Theodosius Romam venisse Epiphanium, & curasse eius filiam, & filio eius, qui erat mortuus, vitam reddidisse, Archadiumque & Honorium postea illuminasse, magna est affectus lætitia. Quo factum est, vt deinceps ad eum scriberet, tanquam ad patrem. Porro cum nos essemus Constantinopoli, Roma venerunt Archadius & Honorius, & lætati sunt, quòd inuenissent Epiphanium.

De fine Faustianiani.

Cap. 58.

Plane, id
est, impo-
stor.

Male perit
sancti viri
emulus.

Epiphanius
benedicit
Imperatori

Iussu autem Imperatoris Faustianianum quidam adducunt in regiam, vt qui esset accusatus, quòd maledixisset Imperatori. Iussu ergo Imperatoris tenebatur in custodia. Quod cum audisset Epiphanius, venit in locum, in quo detinebatur Faustianianus. Dixit igitur Epiphanius Faustianiano: Licet tibi per nos loqui Imperatori, & liberaberis ab his angustijs. Dixit autem Faustianianus Epiphano: Abi plane, & homines incautos decipe, nec hæc verba loquere Faustianiano. Venisti huc mihi verbis insultans, fugies deinde in Cyprum. Vade hinc in Phœniciam, & malos dies ages perpetuo. Postquam hæc dixit in Epiphanium furens Faustianianus, accepit me Epiphanius, & iuimus in aulam Imperatoris, vt regem iuberemus valere, & iremus in Cyprum. Imperatore verò rogante Epiphanium, vt aliquot dies versaretur in regia, dicens causam cur quereretur, rursus retinuit Epiphanium. Manè autem ingreditur quidam ex ijs, qui responsa referunt, in aulam regiam, dicens Faustianianum Cyprum vitam finisse. Cum hæc audisset Epiphanius, luxit Faustianianum. Decevit autem Imperator, vt deferrentur in aulam quæcunque erant Faustianiani, maximè quòd semen non reliquisset super terram. Dixit verò Epiphanius Imperatori: Vide, o fili, ne pecces. Est enim vxor Faustianiani Deum ex corde colens. Crede verbis Epiphaniij, & erit tibi gratia apud altissimum. Tunc tradidit Imperator auctoritatem Epiphano in omnibus rebus Faustianiani. Dixit autem Epiphanius Imperatori: Habeo Deum, o fili, qui mihi præbet, quæ sunt necessaria: sed hæc omnia ex illius mulieris sententia dabimus egentibus. Cum hæc igitur Imperatori dixisset Epiphanius, Imperator dixit ei: Pete, pater, ea quibus indiges, & ea lubenter tibi dabo. Imperatori respondit Epiphanius: Perpetuo serua meos sermones, & me habe, fili, in animo tuo. Cum hæc dixisset Epiphanius, vnà nobiscum ex aula egressus est Imperator, & rogauit Epiphanium, vt ei benediceret. Cumque orationem fecisset Epiphanius, benedixit Imperatori, & eum salutauit. Et reuersus est Imperator in pacem in aulam suam: Nos verò spatio quinque dierum nauigauimus in Cyprum, & fratres cum magno nos gaudio exceperunt: Inuenimusque vxorem Faustianiani lugentem maritum suum. Consolatus est igitur eam Epiphanius in tota sua afflictione. Quæ paruit verbis Epiphaniij, rogauitque illum, vt daret ei id, quod est in Christo signaculum, & baptizauit eam, & ordinauit eam Diaconissam ecclesiæ: & omnia eius bona ex sententia Epiphaniij data sunt indigentibus.

De Aëtio episcopo Heretico.

Cap. 59.

Impio hæ-
retico ob-
struxit os.

Aliquando autem sermones contulit Epiphanius cum Aëtio, qui erat, vt aiunt, episcopus Valentianorum. Erantque Constantiæ multi huius hæresis. Cum igitur multis verbis contenderet Aëtius, & de altissimo multas diceret blasphemias, dixit ei Epiphanius: Accipe, o impie Aëti, in ore tuo repagulum, & non loqueris verba insolentia. Cum primum hoc dixisset Epiphanius, Aëtio os fuit obstructum, & ab illo die non potuit amplius loqui. Cum autem vidissent, qui erant eius sectæ, quòd per verbum ei os obstruxisset Epiphanius, proni omnes ceciderunt, & anathemate percusserunt suam religionem: & facti sunt Orthodoxi. Mansit verò Aëtius sex diebus non loquens, & septimo die vitam finijt. Erant autem aliæ quoque plurimæ hæreses in insula Cypriorum, hæc scilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum & Carpocratianorum. De his scripsit Epiphanius epistolam ad Theodosium Imperato-

peratorem, vt constitutione regia eos expelleret ex insula. Erant enim inter eos viri diuites, quibus mandata fuerat cura rerū publicarū: & deprimebant Orthodoxos. Cum autem accepisset Imperator literas ab Epiphano, scripsit in hanc formam: Si quis patri Epiphano Episcopo regionis Cypriorū non pareat per verba diuina, exeat ex insula, & habitet vbi velit. Si qui autem sunt amici, & filij pœnitentiæ, & confitentur cōmuni patri, quòd, cum sint decepti, velint venire ad veritatē, mancant, vt doceantur à cōmuni patre. Quod edictum cum esset à militibus allatum & publicatum, multi ex eis crediderunt Epiphano. Qui verò non crediderunt, statim eiecti sunt ex insula.

Literæ Theodosij Imperatoris.

De Theophilo Alexandrino & Iohāne Constantinopolitano, qui dictus est Chrysostomus.

Erat autem Alexandriæ quidam Episcopus nomine Theophilus. Is habuit magnam Epiphaniij notitiam. Erant verò tres fratres Alexandriæ, filij Herculis, qui imperauerat in ea ciuitate. Mortuo verò patre eorum, tres ex consensu voluerunt esse monachi. Qui profecti in solitudinem, quietem agebant in silentio, & honesta vita erant pradiu. Ij erant valde noti Theophilo Alexandriæ episcopo. Quos ipse cum fraude induxit in ciuitatem, atque ad eò effecit, vt ibi starent. Fecit autem ex ijs maiorem Episcopum in vna vrbe Aegypti. Alios verò fecit Diaconos & Oeconomos ecclesiæ. Cum autem tempore trium annorum fuissent Oeconomi ecclesiæ, sensissentq; se esse mortuos, (quòd ad diuinam attingebat gratiam) ex consensu duò rogauerunt Theophilum, vt eos illuc dimitteret, vbi prius habitabant. Theophilus verò eos triennio priuauit cōmuniōne. Cumque multum rogassent, vt sibi permitteretur diuina sumere sacramenta, hoc non concessit Theophilus. Ij autem ascenderunt in regiam, & prociderunt ad pedes Iohannis. Iohannes verò cum didicisset causam, scribit epistolā ad Theophilum, rogans eum, vt fratres dimitteret. Theophilus autem Iohanni roganti non paruit. Iterum ergo scripsit Iohannes adhortationem Theophilo, & nec sic paruit. Iohannes itaque liberauit duos fratres à segregatione. Exorta est itaque discordia inter Iohannem & Theophilum.

Cap. 60.

Theophilus Alexandrinus perstringitur.

De agro Viduæ.

Fuit autem aliquando vir quidam senatorius, nomine Theognostus. Hic cum esset Christianus, habuit assidue timorem Dei ante oculos, & diligebatur ab Imperatore. Erat autem alius, qui ipse quoque erat ordinis senatorij, Dorotheus nomine, Arrianus. Is accusauit Theognostum, quòd Imperatorem affecisset contumelia: & produxit duos falsos testes, qui præsentem conuicerunt Theognostum, quòd contumelia affecisset Imperatorem. Imperator itaque Archadius iussit Theognostum relegari, & bona eius publicari. Vxori autem Theognosti mansit vnum suburbanum, ex quo habebat alimentum. Decessit Theognostus, cum esset in exilio. Eudoxia autem aliquando egressa ad vindemiam, cum prope eam esset possessio & vitis suburbani vxoris Theognosti, neficio quam de causa, cum egressa esset de vinea sua, ingressa est vineam vxoris Theognosti, & botrum execut. Dixerunt autem aliqui ex ijs, qui assistebant: Domina, secuisti botrum alienæ vineæ. Mos est Imperatoribus & Imperatricibus, si vel pedem intulerit in terram alienam, & si fructum acceperit ex aliquo ex ijs, quæ fructum ferunt, vt nullus alius in ea potestatem habeat, nisi Imperator. Cum Theognosti autem vxor audisset, quòd suus ager ab ea sit auulsus, id scripsit in pugillaribus, & misit ad Iohannem. Valde enim amabatur Iohannes ab Imperatore & ab Imperatrice. Cum hæc didicisset Iohannes, misit suum Archidiaconum, virum eruditum & recta vita præditum. Nomen autem eius vocabatur Eutychnus. Ingressus autem Eutychnus ad Imperatricem, cum ea disseruit iussu Iohannis. Dixit verò Imperatrix Eutycho: Hæc est lex regia: vbi cunque autem velit in alia prouincia, dabo ei prædium. Egressus Eutychnus, annunciauit Iohanni verba Imperatricis. Iuit autem Iohannes in aulam regiam, & dixit Imperatrici: Redde agrum viduæ. Dixit Iohanni Imperatrix: Pater, disce causam, & tunc intende crimen, quod me dicis cōmississe in viduam. Dixit autem rursus Iohannes: Dixi tibi, redde vitæ viduæ, Dixit Imperatrix Iohanni: Noli, pater Iohannes, noli sic coram arguere Imperatores. Dixit Iohannes: Rursus dico tibi: Redde agrum viduæ. Audiisti, quanta notetur ignominia Iezabel propter vineam, & vsque in hodiernum diem in malū digito ostendatur, propter vineam sancti viri? Cum hæc autem ab Iohanne audisset Imperatrix, iussit Iohannē eijci ex aula regia. Qui egressus, venit in ecclesiam. Dixit autem Iohannes Eutycho: Quando venerit Imperatrix in ecclesiam, accipe tecum, qui tibi seruiant, & sta in aditu, vbi solet ingredi in ecclesiam, & ne sinas eam

Vide zelum iustitiae in beatissimo Chrysostomo.

3. Reg. 21.

eam ingredi, dicens: Iohannes iussit, ne ingredereris in ecclesiam. Sic autem fecit Eutychus. Ab eo ergo tempore incitata est Imperatrix aduersus Iohannem, ut eum mitteret in exilium.

Cap. 62.
Theophili
machinati-
ones contra
Chrysoft.

Cum autem audiisset Theophilus, velle Imperatricem mittere Iohannem in exilium, hoc ipse quoque mirandum in modum est machinatus. Scripsit autem Theophilus ad Epiphanium fictas literas aduersus Iohannem, quod sentiat Iohannes eadem, quae Origenes. Mota igitur est Imperatrix ad eum mittendum in exilium. Epiphanius, quae citò credidit Theophilo. Nesciebat enim, Theophilum esse Iohanni inimicum. Accidit verò, ut Epiphanius veller etiam pro re alia nauigare ad urbem regiam. Cum autem de Iohanne audiisset à Theophilo, multo magis studuit eò venire, sed non ut Iohanni malefaceret. Me igitur accepit & Isaac, & nauigauimus Constantinopolim. Porro cum nos venissemus in ciuitatem, erat de Iohanne magna perturbatio, quoniam multum amabatur à ciuibus. Erant autem quaedam monasteria & martyria, quae, quia accipiebant annonas ab Imperatrice, Iohannem minimè accipiebant. Nobis autem ingressis in vnum ex illis monasterijs, coegerunt Epiphanius, ut ordinaret (quoniam ita opus erat) eum, qui praesertim responsis ecclesiae: quod etiam fecit. Audiuit autem Iohannes, & valde succensuit Epiphanio, & scripsit epistolam ad Epiphanium, quae ei attulit molestiam. Similiter Epiphanius quoque respondit ad ea, quae scripta fuerant. Audiuit autem Imperatrix Iohannem irasci Epiphanio. Quae cum accersiuisset Epiphanium, dixit ei: Pater Epiphani, totum est meum Romanorum Imperium, & totum sacerdotium ecclesiarum, quae sunt sub meo Imperio, est tuum. Quoniam Iohannes, qui est alienus à dignitate sacerdotij, insolenter se gerit aduersus Imperatores, & dicunt eum habere aliquam aliam haeresim praeter nostram: ea de causa multis ab hinc diebus in animo verso, facere de eo synodum, & eum tanquam indignum abdicare à sacerdotio. In sede autem collocare aliquem alium, qui possit obtinere sacerdotium: ut meum Imperium sit quietum in omnibus. Cum Imperatrix haec diceret Epiphanio, irà tota, quanta erat, commouebatur. Ei ergo rursus dixit: Cum tua hic sit cum Deo paternitas, non opus est, ut alijs patribus molestiam exhibeamus. Sed quem tibi Deus reuelauerit, eum fac episcopum: Hunc autem expelle ab ecclesia. Imperatrici autem dixit Epiphanius: Audi, o filia, patienter tuum patrem. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: An tua paternitas aliquid iubeat, enuncia, & ego colam & obseruabo meum patrem. Dixit Epiphanius Imperatrici: Si eius, quam dicis, haeresis reus est & conuincitur Iohannes, nec se fatetur peccasse, indignus est sacerdotio: & si quid iubet vestrum imperium, faciet vester seruus. Si autem pro vestra iniuria quaris Iohannem expellere ex ecclesia, seruus tuus Epiphanius in hoc non assentietur. Est certè maximè Imperatorum, iniuria affici, & ignoscere: quandoquidem vos quoque habetis Imperatorem in caelis, cui assidue peccatis, & is vobis remittit: Qui quidem dicit in Euangelijs: Estote misericordes, sicut pater vester, qui est in caelis. Dixit autem Imperatrix Epiphanio: Si fueris impedimento, pater Epiphani, quò minus mittatur Iohannes in exilium, aperiā templā idolorum, & faciam ut homines ea adorent, & faciam vltima peiora prioribus. Cumque haec acerbe diceret, ex eius oculis fluebant lachrymae. Ei verò dixit Epiphanius: Ego quidem, o filia, sum innocens ab hoc iudicio.

Nota S. Epiphanius
molestiam &
integritatē.

Luc. 6.

Barbara
vox iratae
Imperatri-
cis.
Cap. 63.

Cum haec dixisset Epiphanius, accepit me, & egressi sumus ex aula Imperatoria. Aegrotabat autem Isaac, & non ingressus est nobiscum ad Imperatricem. Peruasit verò fama per totam ciuitatem, dicentium: Magnus sacerdos Epiphanius Episcopus Cypriorum, ingressus est ad Imperatricem, & fecit, ut in exilium mitteretur magnus Iohannes. Cum hoc autem audiisset Isaac, aufugit ab Epiphanio, & ingressus est monasterium, nobis inscientibus. Aegre verò ferebat Epiphanius, & Deum rogabat, ut ei significaret, vbi nam mansisset Isaac. Quod ei significauit, & iuimus ad ipsum. Auersabatur autem Isaac Epiphanium, dicens: Nolo amplius esse tecum propter peccatum, quod fecisti in Iohannem. Cum nos autem in monasterio fuisset tres dies, vix persuasit Isaac. Quo accepto, egressi sumus. Sibi quoque persuasit Iohannes, quòd eius exilio fuisset assensus Epiphanius. Accepta igitur charta, scripsit ad Epiphanium: Sapiens Epiphani, assensus es meo exilio? In tuo throno non sedebis amplius. Ad Iohannem autem rescripsit Epiphanius: Athleta Christi, verberare & vince. In locum autem, ad quem fuisti relegatus, non venies. Haec scripsi, o fratres, ne quis hoc probrum conferat in Epiphanium. Qui enim tot & tanta bona fecerat, erat in tantum malorum profundum descensurus? Ingressis autem nobis in aulam Imperatoriam, iussit Epiphanius va-

lere

lere Imperatores, vt nauigaremus in Cyprum. Interrogatus verò Epiphanius ab Archadio Imperatore, quot annos esset natus, dixit centum & quindecim, & tres menses. Sic autem dixit: Fui Episcopus, cum essem sexaginta annos natus. Fui verò in Episcopatu quinquagintaquinque annos, & tres menses. Eo verò die, quo fuit nobis ascendendum in nauem, tunc eum interrogauit. Cum autem in nauem ascendissemus, & nauigaremus in Cyprum, sedit Epiphanius in concauo nauis, & nos cum eo. Eratque mos Epiphanio sancta Euangelia assidue tenere in manibus. Cumque ter ingemuisset & fleuisset, explicatis Euangelij, & ijs rursus plicatis, lachrymatus est. Cumque surrexisset, orauit: & post preces rursus sedit in concauo nauis: ccepitque flere & nobis dicere:

Epiphanius
valde gran-
dæuus.

Si me diligitis, o filij, mandata mea seruate, & dilectio Dei manebit in vobis. Scitis per quot afflictiones transui in hac vita, & non reputaui esse vllam afflictionem, sed

Cap. 64.

eram semper lætus in ijs, quæ ad Deum pertinent, & Deus non me dereliquit, sed ipse me seruaui ab omnibus maligni insidijs. Diligentibus enim Deum omnia cooperan-

Rom. 8.

tur in bonum. Aliquando autem, o filij mihi desiderati, cum ego essem in loco deserto, & Christo preces peragerem, vt liberarer ab omnibus insidijs aduersarij, me inuasit multitudo dæmonum: qui cum me dilacerassent, & pedibus arripuissent, attraxerunt in terram. Nonnulli autem ex ipsis mihi plagas quoque intulerunt. Hoc verò fecerunt mihi decem diebus. Nec amplius vidi dæmonem in propria persona omnibus diebus vitæ meæ, sed per homines in me suam exercere malitiam: cuiusmodi mihi mala euenerunt in Phœnicia ab insolentibus Simonianis: qualia in Aegypto ab im-

Multa pas-
sus est ab
hæreticis.

mundis Gnosticis: qualia in Cypro ab iniquis Valentinianis & alijs hæresibus. Aduertite ergo animum, o filij mei, & audite verba Epiphaniij peccatoris. Pecunias ne concupiscatis, & multe pecuniæ adijcientur vobis. Nullum hominem odio habeatis, & à Deo diligemini. Nolite loqui aduersus fratrem, & affectio diaboli vobis non dominabitur. Auersemini omnes hæreses, tanquam feras plenas veneno mortifero. De

Institutio-
nes optimæ
S. Epipha-
nij.

quibus etiam vobis tradidi in libris, qui appellantur Panaria. Auersemini, & caute à mundi voluptate, quæ corpus & mentem semper titillat. Experimini eam esse satanæ accessionem. Sapere autem vel carne quiescente, mens incautorum turpia apprehendit visione. Quando verò mens nostra est sobria, & Dei semper habet memoriam, tunc facile inimicum possumus prosternere. Cum hæc & his plura dixisset Epiphanius, omni-

bus qui erant in naui accersitis, dixit eis: Oportet nos, o fratres, totis viribus rogare benignum & clementem Deum, vt nos conseruet, & nemo pereat ex ijs, qui sunt in naue. Est enim futura in mari magna tempestas, sed estote bono animo: Nulla enim

Predicitur fu-
turam tem-
pestatem.

afflictio labore opprimer vllum ex ijs, qui sunt in naui. Quæ cum dixisset, dixit mihi: Fili Polybi. Dixi ei: Quid est, pater? Dixit ille mihi: Si nauigauerimus vsque Constantiam,

mane septem dies in ciuitate, & nauiga in Aegyptum, & ascende in superiorem Thebaidem, & pasce oues Christi. Sed attende tibi, fili: Testor tibi cælum & terram, ne aliter facias. Nam si mea verba neglexeris, & non perrexeris in superiorem Thebaidem,

peribis: & frustra à te fient, quæcunque ædificaueris: & eris inutilis coram quouis homine. Sed si mea verba audieris, & Domini mandatum custodieris, quod mihi mandauit Iesus Christus filius Dei, eris benedictus coram ipso omnibus diebus. Quæ cum dixisset, me est amplexus: Conuertitque sermonem ad Isaac.

Is autem dixit ei: Quid est, Pater? Ei dixit Epiphanius: Tu quoque fili mane in ciuitate Constantiensi, donec iubearis inire viam Cittiensium. Quæ cum Epiphanius dixisset Isaac, cum est similiter complexus. Nautas quoque omnes accersens, dixit eis:

Cap. 65.

Nolite conturbari, o filij. Magnum enim motum faciet mare, sed attēdite Deo, & ipse vobis feret opem. Erat autem hora diei vndecima, quando hæc nos docuit Epiphanius. Dixit verò vni ex nautis: Noli tentare, ne tu tenteris. Circa occasum autem solis

fuit magna venti procella in mari. Epiphanius verò erat in infima parte nauis passis manibus: & eius pectori imposta erant Euangelia, & erant aperti eius oculi, & vox eius non audiebatur. Nos autem omnes magno metu affecti, existimabamus Epiphani- um Deum orare propter tempestatem maris. Mansit autem illa tempestas duos dies & duas noctes. Tertio verò die dixit mihi Epiphanius: Fili Polybi. Respondi ego: Quid est, Pater? Et dixit mihi: Dic nautis, vt accendant ligna, & faciant carbones, & accipe

suffitum, & affer huc. Et sic feci. Qui dixit: Fili, admoue propius: & admoui. Et dixit mihi: lace suffitum super carbonem: & ieci. Et dixit: Orate, filij. Et fecit orationem

ita vt recumbebat. Et post orationem nos est complexus, dicens: Salui estote, filij.

Et post orationem nos est complexus, dicens: Salui estote, filij.

Et post orationem nos est complexus, dicens: Salui estote, filij.

Et post orationem nos est complexus, dicens: Salui estote, filij.

Obdormit
vir pius &
sanctus in
Domino.
Cap. 66.

Vide stu-
penda mi-
racula.

Tres cæci
illuminan-
tur.

Cap. 67.

Cap. 68.
Matth. 2.

filij. Epiphanius enim non vos amplius videbit in hac vita. Et statim tradidit spiritum. Statimque cessauit tempestas maris.

Cadentes autem super collum eius ego & Isaac, amarè fleuimus. Cecideruntque tenebræ in nostros oculos illo die. Vnus verò ex nautis, cui dixerat Epiphanius adhuc viuus: Noli tentare, ne tenteris: currens ad pedes Epiphanijs, voluit aperire vestem Epiphanijs, & videre, an esset circumcissus. Epiphanius autem, vt iacebat mortuus, dextero pede sublato, eum impegit in faciem, & iecit eum vsque ad puppem nauis, & mansit mortuus. Tertio verò die nauæ, qui eum portabant, tulerunt eum prope Epiphanium. Postquam autem posuerunt eum ad pedes eius, & tetigit eos, statim surrexit: Et cecidit timor super omnes, qui erant in naui. Cum nos autem nauigassemus Constantiam ad locum, qui dicitur Dianeuterium, egressi sunt nauæ è naui, & circue- runt toram ciuitatem, & clamauerunt cum magnis vocibus: Viri fratres, qui viris fre- quentem habitatis Constantiensium ciuitatem, descendite ad mare in locum, qui di- citur Dianeuterium, & accipite reliquias sancti & longè beatissimi patris nostri Epi- phanijs. Finijt enim vitam humanam. Tunc quidem ceciderunt tenebræ super vniuer- sam ciuitatem, & se manibus tenentes descendunt ad mære, magnum planctum affe- rentes. Sed omnes quoque rustici veniebant in ciuitatem, per totam viam fluentes la- chrymis. Quo circa tres quoque cæci, qui erant in Parœcia, quæ appellatur Torti, se sic in viam coniecerunt, nec vllus dabat eis manum, vt citius venirent in ciuitatem: Dixit autem vnus ex eis nomine Proëchius: Digne Dei sancte Epiphani, Fac nos adspicere, vt nos quoque adoremus tuas venerabiles reliquias. Et statim adspexerunt: & ingressi in ciuitatem, adorârunt venerandas sancti patris reliquias: & annuciârunt id, quod eis in via euenerat. Quicumque autem audiêrunt, Deum laudârunt, qui ijs, qui se sunt digni, præbet talia.

Honorificè ergo è naui tollentes reliquias, introduxerunt in ecclesiam. Ibiq; man- sit tres dies, neque sepeliebatur propter magnam contentionem. Quarto autem die ipsum in loculo, melle superfuso, composuerunt. Cogitabant enim eum sepelire in ec- clesia. Mansi verò septem dies in ecclesia prope reliquias: & ne sic quidem est sepul- tus. Octauo itaque die, cum, vt iusserat sanctus pater, nauem inuenissem, quæ traieci- bat in Aegyptum, ascendi in superiorem Thebaidem, & mansi anno vno. Cum autem descenderet magnus Heracleon, Præses totius Aegypti, Rhinocurura, (Eam enim urbem ædificarat) & audiisset me fuisse discipulum magni Epiphanijs, me nolen- tem rapuit per milites, inpositumque camelo dromadi detulit Rhinocurura. Accidit autem, vt Episcopus illorum decederet. Fecitque, vt ordinaret Episcopus Rhinocuru- rorum.

EPISTOLA POLYBII EPISCOPI AD

Sabinum Episcopum ciuitatis Constantiensis.

Domino in Deo venerando, digno sacerdotio, sancto patri Sabino Episcopo ci- uitatis Constantiæ Cypri, Polybius peccator in Domino salutem. Magi singu- laris gratiæ, vel antequàm stella eis Dominum significasset, participes facti, vadunt Hierusalem, atque Bethleem, ad adorandum cælestem regem Christum Dominum nostrum. Nisi enim ij fuissent prius participes diuinæ cognitionis, Dei visionem mi- nimè fuissent assecuti. Sed illa quidem de Deo, qui quærebat a Magis, & significa- batur per stellam ipsis Magis in Bethleem. Ego autem nunc quæro de sancto patre, qui Deum quæsitus a Magis, & inuentum in Bethleem, & adoratum, coluit: De Epi- phanio magno sacerdote, muro & propugnaculo Cypriorum. Quoniam ergo, sancte pater, propter meorum peccatorum multitudinem, non fui dignus, qui viderem lo- cum illorum bonorum, vbi sunt sepulta preciosa reliquiæ sancti patris nostri Episco- pi Epiphanijs, & perpètua huius rei memoria & dolor grauis meo insidet animo: ea de causâ rogo tuam sanctam paternitatem, vt nobis significet per literas, quonam die, & quomodo sit sepultus. Mihi autem ad te virum prouidum, & diuina gratia dignum habitum: Dico verò venerandum Diaconum Calippum, qui mihi quoque significa- uit de vestra sanctitate, quòd ipse federis super thronum ecclesiæ Constantiæ. Nam cum ego sterem, & quererem de sepultura sancti patris, nec nõsem quisnam sedisset super thronum, idque scire per literas cuperem, prædictus dixit Calippus, quòd Sa- binus præfectus Monasterij successit nostro sanctæ memoriæ patri & Episcopo Epi- phanio. Quo circa eum misimus per tantum acram difficile iter & mare, vt ea, quæ prius

prius dicta sunt, consequamur per tuam sanctitatem. Purissimum autem clerum meo nomine digneris salutare, & omnes, qui sunt sub vestra sanctitate. Ora pro me, digne sacerdotio, sancte pater.

EPISTOLA SABINI EPISCOPI AD

Polybium Episcopum.

DEo ago gratias, & vestra alacritati animi, serue Dei, & digne sacerdotio, sancte pater Polybi, quod per te excitor ad pulchram memoriam. Sanctitatis enim vestrae literis, quas secundum Deum scriptas accepi, ita viuificata est anima mea, quem admodum si terra ob longam siccitatem arefacta fuerit, morientes herbae pluuia cælitus demissa reuirescunt. Quis tuam habens memoriam, sancte pater, vnquam dolore afficitur? Quis autem, sancte pater, non emisit lachrymas propter tuum discessum? Fuit enim multus planctus & luctus intolerandus propter te, sancte pater. Non solum enim Cypriorum insulam obibant Cyprij, requirentes tuam sanctitatem, vt sederes in throno ecclesiæ, sed etiam per mare multi nauigantes in Phœniciam te quærebant, adeo vt quatuor mensibus ydua manserit ecclesia in tui inquisitione.

De die autem, & loco, in quo sepultus est sanctæ memoriæ pater noster Episcopus Epiphanius, per has meas literas significo patri meo. Decem diebus fuerunt eius præciosæ reliquiæ in ecclesia, in melle iacentes in loculo: multiq; qui agrotabant, & tangebant reliquias, à morbo statim sunt liberati. Longinus autem & Petronius Diaconi, qui ab hæresi Valentiniana specie tantum conuersi erant, ipsi prohibebant, ne pater sanctus sepeliretur, dicentes non licere mortuum in ciuitate poni in ecclesia, ne fortè per ipsum quoque veniret ciuitas in periculum. Venit autè fama, & vehemens quædam in ciuitate perturbatio, quod dunt nonnulli ablaturi reliquias. Fuitq; magnus strepitus in tota ciuitate. Eramus verò omnes quoque monasteriorum præfecti in ciuitate. Decimo autem die, cum accepisset ligonem maximè venerandus Sabinus Diaconus, cœperunt fodere locum, in quo erant reponendæ preciosæ sancti patris reliquiæ. Cumque hoc vidisset reuerendus Draco, ipse quoq; consensit. Rursus autem dixerunt Longinus & Petronius: Non licet eum sepeliri in ecclesia. Accepto verò ligone, venerandus quoque Draco fodiebat vnà cum Sabino, dicens: Sepeliantur sancti patris reliquiæ in hoc loco: ego de eo precabor Imperatorem. Venerunt autem artifices, & fecerunt thecam preciosarum reliquiarum sancti patris nostri & Episcopi Epiphaniij diligentissimè & accuratissimè: maximè quod dicebatur à multis, fore, vt furto auferretur à Romanis, aut à Constantinopolitanis, aut à Phœnicibus. Facta verò theca à dexteris sanctæ ecclesiæ, vbi ceciderat ædificator supra Faustianum, acceperunt preciosas reliquias sancti patris nostri viri pij, vt eas in theca deponerent. Impij autem & indigni, Longinus, inquam, & Petronius, apprehenderunt reliquias, alios quoque, qui male sentiebant, commouentes, & non sinebant eas sepeliri. Cum ergo esset magna contentio, venerandus Diaconus Sabinus dixit cum magna voce & luctu amarissimo: Sancte pater Epiphani, scio & credo, quod sicut cum in hac vita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius. Percute Longinum & Petronium, qui defecerunt, quod propter iniustum zelum non sinant te sepeliri in hoc loco. Hoc cum dixisset Diaconus Sabinus, factum est à Deo iudicium. Nam Longinus quidem, qui in terram ceciderat, mansit mortuus: Petronio autem manus fuere dissolutæ, & mansit mutus in eo loco. Et cum Longinum quidem composuissent, sepelièrunt: Petronium autem portantes, domum tulerunt, & posuerunt supra lectum: quarto verò die vitam finiit. Acceperunt itaque preciosas reliquias sancti & beati patris nostri & Episcopi Epiphaniij, & cum omni honore eas in eo loco deposuere.

Manè autem statim venerandus Draco, accersitis omnibus clericis cum multis patribus familiâs ciuitatis, obtulit preces Imperatori. Missi verò sunt tres clerici, & tres patres familiâs. Ex clericis in primis honorandus Sabinus Diaconus, & maximè honorandus Diaconus Paulus consobrinus Draconis, & honorandus Diaconus Athanasius. Ex patribus autem familiâs reuerendus Marianus frater Synesij, & reuerendus Iohannes eius consobrinus, & filius Draconis, qui ipse quoque vocabatur Draco, & quem Dei gratia curauit Epiphanius à morbo grauissimo. Hi autem iuerunt in ciuitatem regiam, & obtulerunt preces Imperatori. Imperator verò Archadius, cum preces accepisset & legisset, valdè magno dolore est affectus, quod è vita excessisset Epiphanius: & dixit eis, qui preces sibi obtulerant: Sedete in hac vrbe regia quadraginta dies, vt

Cap. 69.

Multi contractu sacra-
rū reliquia-
rum S. Epi-
phanij sunt
curati.

Vide quid
possint san-
cti post mor-
tem, & si in-
uocati cum
fide, adfint
inuocanti-
bus.

Cap. 71.

Maximus
inuoans S.
Epiphaniū,
mor à de-
monelibe-
ratur.

lugeam meum patrem, & vos mittam in pace. Illi autem sic fecerunt. Et luxit Archadius Imperator, sanctæ memorię patrem nostrum & Episcopum Epiphaniū quadraginta dies. Post luctum autem fecit constitutionem, & misit cum eis virum pium militantem, nomine Maximum. Is habebat spiritum immundum. Cum ij autem peruenissent Constantiam, statim Maximum accepta constitutione, ingressus est in locum, ubi sunt posite reliquie sancti patris nostri. Cumque pronus cecidisset in faciem, & preces posuisset supra thecam, dixit: Deo digne sancte Epiphani, expelle à me malignum spiritum, & tunc aperiam hanc formatam scripturam cum magna gratiarum actione. Statimque exijt immundus spiritus à Maximo. Maneque patefacta fuit scriptura formata in loco publico, & omnes propterea magna sunt affecti lætitia. Formata autem scriptura vim infero in mea epistola, quam ad vestram mitto pietatem: quæ in versu secundo sic continet. Sic enim dicit Imperator Archadius de sancto patre: Eum, qui vixit supra nostras leges, nolimus iacere conuenienter nostris legibus. Ecce ergo, ô sancte pater Polybi, vniuersam consequentiam, quæ fuit tam verbis quam factis, expositi vestræ apud Deum honoratæ & sanctæ animæ per literas, quæ à nobis misse sunt per venerandum Diaconum Calippum. Habe autem perpetuam mei memoriam in tuis ad Deum orationibus, sancte pater. Tuum verò sanctum Clerum meo nomine salutare digneris, ô digne sacerdotio, sancte pater. Ora pro me, ô vir maxime pie.

VITA S. MODOALDI TREVIRORVM EPI
SCOPI, EDITA A STEPHANO ABBATE
Leodiensi.

PRAEFATIO AVTHORIS AD THIETMARVM ABBATEM,
in vitam beati MODOALDI Archiepiscopi Treuirensis.

1. Cor. 12.

Vis magna
charitatis.

Omino Thietmaro, Helmuuardecensis cœnobij Abbati reuerendo, & sanctis, qui sub ipsius cura degunt, fratribus Stephanus Abbas humilis congregationis beati Iacobi in Leodio, æternam in Domino salutem. Quoniam gratiarum distributor Deus in diuidendo singulis, prout vult, super omnia donat charitatem, qua diligamus bona in alijs, quæ desunt in nobis, vt omnia singulorum, & singula fiant omnium: necesse est, vt in proximis studeamus amando possidere, quæ videmus in nobismetipsis operando mintis prouenire. Vnde bonum studij vestri trahentes odorem, admodum lætati & delectati sumus, super his videlicet, quæ de vestri laboris profectibus innotuerunt nobis per quendam ex vestris, quo ad tempus vsi sumus: in quo vno omnium vestrum conuersationem bonam imaginantes, gaudemus iam ex charitate vos prænoscere, quos corporeo intuitu necdum contigit vidisse. Spe enim ad supernam tendentes patriam, illuc precum lachrymarumque legatione præmissa, rogare debemus, quæ ad pacem sunt Hierusalem, & ad perpetuum cum illius ciuibus habitandi fœdus componendū, leuare potius fidei oculos ad montes, vnde nobis intercessionis auxilium veniat, quam præsumere de principibus, in quibus salus nulla est.

Psal. 145.

Huius itaque celestis habitationis obtinendæ pio accensi desiderio, ad arcem tanti roboris vestros prouexistis animos, vt thesaurum Treuironum, à pluribus annis reconditum, pia importunitate aggredere mini spoliare, pignora videlicet sancti MODOALDI Archiepiscopi, & duorum corpora Thebæorum, cum alijs reliquijs ausi postulare, digni impetrare, absportare, honorificare & patrocinijs eorum exultare. Et quoniam desiderium pauperum suorum exaudiuit Dominus, tam Dei & sanctorum voluntate præeunte, quam vestra subsequente industria illud obtinere meruistis, quod nulla argenti vel auri copia valeret comparari, quod nulla regia potentia præsumeret attemptare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiscenda expendertis, qualibus suffragantibus personis ad hanc bonæ voluntatis efficaciam perueneritis, qualiter huius, vt ira dicam, victoriæ brauium apprehenderitis, satis diligenter vsque ad vnguem descripsit ille vir supradictus, immò iam noster & frater & amicus præcordialis, & quicquid ex charitate meretur appellari, vir sinceræ iucunditatis, qui tali negotio semper labore suo & consilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus vobis absens, spiritu autem semper præsens, dum pro inuestiganda patroni sui generositate, ordinis

ordinis nostri loca plurima inuiferet : & quasi apis argumentosa florum dulcedinem in mellis liquorem comportans, tam gesta pontificum, quam annales regum Francorum, famamque antiquorum sapientium diligenti inquisitione percurreret : tandem ad nos omnium ultimos diuertit, obsecrans non perfunctorie, sed infatigabiliter & instantissime, vt de vita & miraculis beati Modoaldi in lectionibus & responsorijs aliquod ingenioli nostri xenium domum deferendum à nobis mereretur accipere. Cuius precibus opportunè importunis, cum hinc humilitas professionis nostræ ob declinandam præsumptionis notam obuiare persuaderet, illinc charitas internæ obdurationis in proximum nos argueret, supereminentiore viâ latitudinem timore abiecto considerantes, quoniam id, quod sumus, quod viuimus, quod sapimus, totum Deo & proximo debemus, tandem amici pio desiderio acquieuius satisfacere.

Sed cum ad hæc nos idoneos fore desperarem, ipsa nostri desperatione robustiores, ad illum protinus spem ereximus, qui etiam immensos brutosque asinae ruditus, persensatos humani colloquij distinxit modos. Huius ergo robore considerationis accincti, adorsus sumus authore Deo enarrare, quæ de vita & miraculis beati Modoaldi pontificis tam ex antiquorum relatione, quam ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus : in quibus verborum folia requirenda non sunt, quia infructuosa loquacitatis leuitas in sacris paginis compefcitur, dum in templo Dei per Moysen nemo plantari prohibetur. Hic siquidem sanctitatis viam à puero ingressus, eousque de virtute in virtutem per spirituales processit ascensus, vt iuxta vocabuli præfagium, quo apud homines appellatus est Modoaldus, apud Deum nominetur & sit modò altus. Cuius sanctitas atque nobilitas in tanta celsitudinis parilitate conueniebant, vt nos ipsa sui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus : quia cum plerunque in huiusmodi personis nobilitas sanctitatem impediât, in hoc sancto viro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempestate perspicuum est, nobilitatem in omnibus negocijs præcellere, priuatam verò sanctitatem etsi Deo paucisque fidelibus acceptam, à filiis tamen seculi parupendi : idè huius nobilissimæ posteritatis linea, si tanto prolixiore, quanto diligentiore stylo percurratur, obsecramus lectorem, ne prolixitatem fastidiat, quæ multorum continet vtilitatem : quæ etiam ab auis & parentibus inchoanda, & certius describenda nobis fuerat, nisi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim inuidisset.

Fertur enim barbarorum gens tunc per omnes Galliarum fines furoris sui frenalaxasse, diuina & humana pari abolitione contemptui habuisse, vrbes ditissimas subuertisse, sanctuaria Dei prophanasse, præclaros hominum labores exinanisse, monumenta sanctorum, titulos & nomina antiquorum heroum omninò deleuisse, nulla vestigia virtutum, nulla victoriæ, nulla laudis aut probitatis aurore nostro nobis reliquisse, omnia gladio & incendio exterminasse. Verum supra omnes vrbes, tanto subiacentes excidio, facta quasi vidua domina gentium, cum Threnis Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis gloriosa Treueris, vrbium nobilissima, quæ dignitatis prærogatiua meruit appellari altera Roma : in qua cum amplius exuberasset diuitiæ & gloria, felicitas & exultatio, superueniente exterminio, acrius redundabant egestas & desolatio, dolor ac mœstitia : tantoque in ea miserabilius plangenda erant antiquarum virtutum monimenta, quanto damnosius multorum profectibus sunt ablata. Vbi cum antiquorum fastos exemplariorum absumeret ignis, & ob hoc omnis veterum genealogiarum series abolita fuisset, contigit etiam omnem beati Modoaldi retroactam parentelam vsque ad eò posterorum subtrahi memoriæ, vt ex qua consanguinitatis vena, licet nobilissima, ipse & duæ sorores eius, Itta scilicet & Seuera, descenderint, vel, vt verius fatear, ascenderint, non satis compertum habeamus. Sed quoniam Dominus, qui de subiectione demonum vanum discipulorum corrigit gaudium, monet de cælesti nominum inscriptione potius esse gaudendum : desistat fraterna sollicitudo conqueri nostris paginis deesse, quos opera iustitiæ in libro æternæ ascribunt memoriæ. Dignetur ergo suscipere sanctitas vestra hoc nostræ paruitatis munusculum, penset & amplectatur in eo solius charitatis affectum : quia etsi non videamur satisfecisse vtilitati fraternæ, quantulumcunque tamen laborem impendimus amicitia.

VITÆ S. MODOALDI ARCHIEPISCOPI,
LIBER PRIMVS.

De eius generis nobilitate. Cap. 1.

Maij 12.

S. Modoal-
dus ex Aqi-
tanis ortus.

INTER præcipuos & præclaros summa sanctitate & ingenuitate viros, quorum fide, doctrina & moribus, signis & virtutibus sancta fulget Ecclesia sicut sol & luna, vir venerandæ memoriæ Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter insignitus, ex inçlyta Aquitanorum prosapia, luna pulchrius, sole splendidius ad honorem Dei & Ecclesiæ refullit. Cuius generositatis linea quibus parentibus, quibus auis aut maioribus descenderit, vel quàm digna radice tam insignis arbor prodierit, et si nobis propter vetustatem aut scriptorum abolitionem minus sit compertum, tamen ex propinquis & cognatis, nomine, gloria & honore terra marique celeberrimis, quorum virtute publica res floruit, quorum potentiam totus orbis extimuit, quorum pace Ecclesia lætata, quorum triumphis exaltata est, tam charta quàm fama genus eius incognitum non est.

De Itta, sorore eius, Ducis Pipini coniuge. Cap. 2.

Iob 12.

NAM sicut ex fideli antiquorum traditione, in quibus est sapientia, compertum habemus, fuit soror eius, Itta nomine, mulier admodum venerabilis, ac Deo deuota in fide & operibus bonis. Quæ quidem matrimonio iuncta clarissimo Duci Pipino, genere & opibus, & quod in potentibus tanto extat mirum, quanto rarum, sublimitate scilicet honorum & humilitate morum æquè nobilissimo, diuina prouidentia in omni pietatis studio sibi vnanimem fortiri meruit tori legalis consortem. Cuius exemplo vt discant potentes humiliari, qui de inani solent potentia gloriari, non dedignentur quæso audire, quod de ipsius mariti laudibus repertum, huic operi non indignum duxi vtiliter inserere. Tempore, quo Dux egregius ac verissimus pater patriæ rebus humanis excessit, tanto Austriam totam dolore perculit, vt planctui eius planctus regum nequaquam conferri possit. Fuit nanque probatissima vitæ ac purissimæ famæ, sapientiæ domicilium, consiliorum thesaurus, defensio legum, controuersiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, via ducum & disciplina regum. Audiant ergo nunc duces, serenissimi ducis Pipini tot præclaras post finem eius laudes, intelligant reges æquitatem eius & prudentiam, fortitudinem ac temperantiam: erudiantur huius exemplo potentes, qui iudicant terram. Quod si vxores nobilium vel etiam regum, quibus familiaris solet esse elatio, venerabilis Ittæ, vxoris præfati principis, exemplo dignarentur animum applicare, possent vtique perpendere ex eo, quod fortiter & sanctè egit sub viduitate iam libera, quod deuota Deo vixerit sub tanti mariti disciplina. Nanque dum post obitum pij consortis, tum propter morum elegantiam, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum possessiones & numerosam familiam à multis nobilibusque pro cis studiosissimè peteretur, illa secundum vitans matrimonium, quæ alteram sanctæ continentiæ palmam assequi cupiebat, à sancto Amadodo Traiectensi episcopo, diuinitus ad eam directo, sacrum velum sanctæque religionis habitum suscepit, spemque nuptiarum tot pro cis insipientibus sapiens mulier abstulit. Mirantur omnes eam insperatè propriæ domus fastigia in ecclesiam commutasse, totamque illius speciem non in alicuius proci amorem, sed ad caelestis sponsi honorem diuersi generis ornamentis decorasse, ipsamque redactam in numerum sanctimonialium, quas ibidem ad seruendum Deo exemplo suo collegerat, obedire magis humiliter, quàm imperare. Discant matronæ huius nobilissimæ mulieris exemplo, quid Deo, quid maritis debeant: discant & viduæ, quæ cultu superbo delectatæ, terna & quaterna vel eo amplius matrimonia omni studio affectant, nec secundis quidem acquiescere, vt sexagesimum vidualis continentiæ fructum cum ista Deo studeant referre.

De Ittæ tribus liberis. Cap. 3.

IAM verò genus & nobilitas beati Modoaldi, vt ex liberis & nepotibus venerandæ sororis eius quanto veriùs, tanto clariùs elucescat, producantur in mediũ tres sum-

ma

* Hanc alij
Austriam
vocat.

Pipini Ducis præclarum enco-
mion.

Itta secundas recusat
nuptias, &
monasticum
induit ha-
bitum.

ma digni memoria liberi, quos ad laudem & honorem sanctæ Trinitatis pio consorti Pipino feliciter edidit: Grimoaldus videlicet, paternæ dignitatis ac pieratis hæres dignissimus ad totius regni firmamentum: tum duæ sorores eius Gertrudis & Begga, geminum quasi preciosissimarum decorem gemmarum ad cælestis sponsi gloriam & Ecclesiæ sanctæ decus & gratiam referentes.

De Grimoaldo. Cap. 4.

QVarum frater illustris Grimoaldus, dum in palatio Sigeberti paternam dignitatē sua probitate esset adeptus, præpter illam, qua vixit domi militiæque, industriam, magnum etiam erga Deum suæ deuotionis dedit indicium. Nam illa duo præclara monasteria, Stabulaus & Malmundarium, ex proprio construxit: quæ peracta pia sollicitudine, & exornata omni pulchritudine, facta quoque ibi legitima adiacentiū terrarum aliarumque possessionum traditione, beato Remaclo, ad instituatam illic monasticam vitam, sub firma ad stipulatione & regij sigilli impressione contradidit.

De S. Gertrude. Cap. 5.

Quid autē de sorore eius clarissima Deoque deuotissima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, diuitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Christo ut iterora despexit? Ipse laus eius est, quem in cælis sponsum elegit, quem in carne posita, tota deuotione dilexit. Contempsit enim sponsum habere in terris, qui eam defereret cum moreretur: eumque sibi elegit, cum quo, quia mori non potest, semper lætaretur. Hunc amans ut sponsum, adorans ut Dominum, nouas domos, alta palatia in terris construere non curabat, quia iucundum in sua virginitate habitaculum Christo iam præparauerat. Vnde cum generis sui nomen & gloriam magnificè auxerit, tum etiam beato auunculo suo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Ecclesiâ dulci odore redolens, & ut monile preciosum refulgens, virginitatis seruandæ cœnis tam nobile reliquit exemplum. Hæc itaque cum illo, quem tanta charitate dilexit, sponso, tanto veriùs regnare iam creditur, quanto sæpiùs cunctis, qui locum sepulturae eius, quæ apud nos floret, humili deuotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur.

De Begga. Cap. 6.

ATverò soror eius venerabilis Begga, & si sponsum in terris, diuina dispensante prouidentia, cum timore Dei contempsit suscipere, bino tamen ordine sanctitatis, hinc tricesimum fructum pudicitiae matrionalis, illinc sexagesimum referens cōtinentiæ vidualis, duplicem beatitudinis palmam meruit obtinere. Cuius etiam sanctitatis pia apud nos clarent monimenta in loco, in quo ex diuina reuelatione septem construxit ecclesias, vbi & corpus eius à sacris virginum choris honoratur, quæ ex tempore suo die noctuque Deo ibidem famulantur. Ibi quoque Dux egregius & coniunx eius piissimus, nomine Ansigifus, ab ea conditus est, qui ab alumno suo, quem idem Dux puerum fortè inuentum, & sacro fonte susceptum, aluit in filium & exaltauit, crudeliter in venatione peremptus est propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Sciendum est, istum Ansigifum fuisse filium beati Arnulphi ex Maiore domûs, Metensis episcopi: cui venerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generosa sobolis & nobilissimorum regum mater extitit.

De Pipino, Ansigifi filio. Cap. 7.

HVius siquidem filius, nomine Pipinus, quem præfato Duci peperit, sicut nomen huius, ita & virtutem cum dignitate referens, mortuo rege Childerico, sub quo beatus Lambertus eximia claruit sanctitate, eò magnitudinis excreuit & potentiae, ut in tota Auftria etsi non regio nomine, regia tamen dominaretur potestate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphauit, ipsumque regem Francorum Theodoricum bello superans, in fugam vertit: sed & beatum Lambertum, factione iniquorum de episcopatu eiectum, in cathedra sua decentissimè relocaluit.

De Carolo Martello. Cap. 8.

ET ut tam gloriosa sobolis, quæ hinc ex radice sancti Arnulphi, illinc ex cognatione beati Modoaldi prodijt, fortia & præclara gesta liceat aliquatenus intueri, immò non paruo stupore admirari: videamus Carolum, quem idem Pipinus sibi superstitem, tam dignitatis quam & virtutis suæ reliquit heredem, quomodo patrios transfiliens limites, antiquas patrum victorias nouis excedens, mirabiles triumphos de ducibus ac regibus, de populis & barbaris nationibus reportauit. Nam & Saracenos, tri-

bus eorum regibus peremptis, vsque ad internecionem fudit, vrbesque eorum famosissimas expugnans, vsque ad fundamenta subuertit. Vnde & cognomen Tudes, à tundendo accepit, eò quòd à Sclauis vsque ad Hispanos, tot regna, tot vrbes, tot castra & oppida tam Saracenorum, quàm Christianorum, ferrei inftar mallei tandem, propitio Deo, transuolasse dicitur potius, quàm superasse.

Carolus Tudes cur dictus.

De Carlomanno & Pipino Breui. Cap. 9.

Quid verò de filiis eiusdem Caroli, Carlomanno scilicet ac Pipino, dixerim, è quibus Carlomannus post plurima bella & nobiles triumphos, seculari descrens militiam, factus monachus in monte Cassino, cælesti se militiæ mancipauit: Pipinus verò, virtutum suarum meritis excrefcens, primus in hac stirpe regum nomen obtinuit. Nam cum merito prudentiæ suæ & virtutis, acclamantibus ducibus & populis, primum à sancto Bonifacio Moguntinensi episcopo, auctoritate Zachariæ Pape in regem esset consecratus, postmodum à Stephano Papa, successore Zachariæ, quia Romanam rempublicam ab Aistulphi regis Longobardorum incurfibus defendit, Apostolica benedictione tam ipse, quàm vxor eius ac liberi, in regnum perpetuò est confirmatus.

Pipinus Breuius fit rex.

De Carolo Magno. Cap. 10.

Iam tandem, si placet, veniamus ad illum gloriosissimum Imperatorem Carolum Magnum, huius Pipini filium, qui paternas virtutes cæteris magnificentius auxit, & regio nomini, quod pater eius promeruit, Romani nomen imperij & dignitatem feliciter adiecit. Ipse est enim, cui in die natalis Domini Leo Papa cum Apostolica benedictione imperij coronam imposuit, & à cuncto Romanorù populo rer acclamatum est: Carolo Augusto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorù, vita & victoria. Huius nomen & gloria, virtus & victoria, per tãta tempora adhuc quasi recens, ore vniuersorum cum tanto studio & admiratione celebratur, vt si litera fileat, sola fama quasi viuere credatur.

Carolus Magnus coronatur Romæ à Pontifice.

De Ludouico Pio. Cap. 11.

At verò de filio eius Ludouico quid dignum referre valeam, qui post patris obitum imperialia scepra, vt nullus dignius, suscipiens, præter cætera, quæ bello fortiter gessit, maxima suæ pietatis monimeta exhibuit? Ad faciendas enim iniustitias, & oppressiones ecclesiarum seu populorum releuandas, legatos idoneos in omnes regni sui prouincias mittens, quæquæ corrigenda inuenire potuit, corrigere atque emendare sapienter curauit. Sed & quod magis in imperatoria dignitate stupeas, de cunctis, quæ publicè perperam gessit, Theodosij Augusti exemplo, publicam egit pœnitentiam.

Ludouici Pij publica pœnitentiã.

De Clotario Imperatore. Cap. 12.

Quid etiam de Clotario, huius Ludouici filio, dixerim, cuius potentia fuerit, vel quale humilitatis exemplum posteris reliquerit? Ipse maior natu, maior virtute & imperio, diuidens regnum cum duobus fratribus Carolo & Ludouico, regnum, quod hætenus ex eius nomine nuncupatur, fortitus est, nec non & omnia Italiæ regna cum ipsa Romana vrbe Augustus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis hæres existens, post plurima tam sapienter quàm & fortiter gesta, regnū filijs suis diuisit, relictoque sæculo ac sanctæ conuersationis habitu suscepto, in hac monastica professione cursum vitæ feliciter consummauit.

Clotarius Imperator fit monachus.

De huius stirpis eximia nobilitate. Cap. 13.

Sed iam considerata horum potentia & nobilitate, quid ultra tot Carolos & Pipinos, tot Clotarios aut Ludouicos, aliosque reges & Imperatores, qui de hac gloriosa stirpe vsque ad nostra profusi sunt tempora, necesse est commemorare, cum ex his, quos enumerauimus, præclara beati Modoaldi ingenuitas luce clariùs emicat? Hoc tantum in summa narrationis nostræ dixisse sufficiat, de nulla stirpe, quam nouerimus, tam præclarum, tamque nobile germen regum pullulasse, qui tantum potentia Gallico regno addiderint, totque & tam mirabiles triumphos de ducibus & regibus & barbaris nationibus reportauerint, adiuuante eos & protegente diuina misericordia, sanctorum suorum Modoaldi & Arnulphi meritis, vt credimus, de quorum affinitate tantam stirpem fructificasse cognoscimus.

Quantum auxerint Galliarum ecclesias. Cap. 14.

Galliarum ecclesiarum quantum.

Postremò, quantum religionis, potentia & honoris Gallicis contulerint ecclesijs, testantur libri, sanctorum decreta patrum continentes, quos ipsi in synodis sua

na corroborauerunt autoritate: testatur & ecclesia, quas cum diuersi generis ornamentis, tum etiam praedijs & regalibus suis, castris scilicet & comitatibus, telonijs, monetis & bannis, cum iure ciuitatum concessis, magnifice extulerunt, ne sancta Dei Ecclesia huius seculi potentibus subiaceret, aut tyrannide eorum pauesceret: immo superiorum colla, Dei virtutibus super, calcaret. Inde est, quod nusquam gentium aequalis potentia pontifices inueniri queant, vel quod a regio comitatu & opulenta parum differant. Quos certe beatos fore dixerim, si pro hac potentia sanctius viuerent, si pro hac opulenta ditiores virtutibus esse studerent, si bonum opus, non dignitatem, appetere, si lucra non pecuniarum, sed animarum quaerent, si super egenos & pauperes benigne intelligerent, si sobrietatem, si iustitiam, si humilitatem sectantes, in omnibus, sicut decet Episcopum, irreprehensibiles se exhiberent. Sed, quod valde graue est, dum quidam eorum ex honoris sublimitate intumescunt, dum lucri temporalis amore animarum damna postponunt, dum sua quaerentes, iustitiam nisi pro nummis non faciunt, dum Ecclesiastica dona gratis non tribuunt, dum sonitum aris dulcius quam clamorem pauperis audiunt, dum secularem militiam plusquam Dei Ecclesiam diligunt: inde elati pontifices Deo displicent, vade Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quam indignum est, ut in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, & in mente pontificum vanitas vitiorum: dum in illis familiaris soleat esse elatio, & in istis amica debeat esse religio? Sed quorsum ab hoc opere aliena tedit oratio? Talia Hieronymo seu beato Gregorio relinquamus: nos autem incepta melius profsequamur. Et quoniam exteriori beati Modoaldi generositate ex nobilissima & multiplici sobole venerande foros eius satis aperte monstrauimus, in sequenti volumine metis eius ingenuitatem ex vita & conuersatione eius sanctissima declarare tentemus, meritis illius ipso nobis aspirante, in quo significatum in die redemptionis nostrae.

ta contulerint reges & Imperatores.

Episcoporum munus.

Ephes. 4.

LIBER SECVNDVS.

De pueritia & institutione S. Modoaldi. Cap. 1.

Igitur gloriosus ac venerabilis Modoaldus, dum clarissimis ortus esset natalibus, nobilitatem ipsam carnis digniore mentis nobilitate sciens nesciebat, nec parentum diuitias aut potentiam, sed humilitatem Christi & paupertatem euangelicam, quam imitaretur, iam a puero, sed non pueriliter, attendebat. Denique non lasciuia puerilis, non vanitas aut ambitio secularis in eius studijs aliquatenus apparebat: ita ut in puero diuinam iam posses admirari gratiam, quae eum vas electionis sibi futurum prauidebat. Nam cum liberalibus studijs & spiritualibus disciplinis erudiendus esset a parentibus, qui eum tenerè diligebant, tantam breui tempore geminae coeque efficaciam, ut omnes gloria anteiret, & tamen omnibus ex affectu charus esset. Nullum quippe per tumorem despiciens, immo per humilitatem cordis omnes sibi praeferebat, obsequium, quod parit amicos, pie omnibus exhibere, nulli iniuriam inferre: quin potius, accepta iniuria, ignoscere, quam persequi malle: sed & inferentem pro Christo diligere ut fratrem, amplecti ut amicum. Ita Christi tyrunculus inuidiam virtute superabat. Et ne forte virtus concepta desidia aut ocio teperet, tenera aetate nequaquam parcere, non membra quieti, non animum socordiae aut ignauiae dare, sed semper aut sacrae lectioni, aut pie meditationi inferuire. Cum ludentibus non se admiscebat, sed vel tutorum disciplina, vel maiorum dictis sedulus adhaerebat, ut ab ore eorum pendens, quam suavis est Dominus, degustaret, ac postmodum memoriam abundantiae suauitatis eius ad aedificationem multorum eructaret. Quippe qui secundum propositum vocationis Dei ad summum apicem gradus sacerdotalis & ad pastorem curam Dominici ouilis fuerat promouendus, iam talibus virtutum studijs, talibus sanctarum institutionum rudimentis sub caelesti magisterio adlescebat, iam digito Dei ad boni pastoris officium informabatur & proficiebat.

S. Modoaldus generis nobilitate non magnificat.

Puer discit literas & pietatem.

Ut in aetate virili creuerint in illo virtutes. Cap. 2.

At verò tam praecleara tyronis Christi adolescentia ubi in virile robur coepit excrescere, quando conuersis studijs, aras animusque virilis quaerit opes & amicitias, inseruit honori, ipse a priori intentione animum nequaquam diuertit: sed ad fortioris militiae studia sese viriliter accingens, gradus aetatis diuersarum gradibus virtutum sublimiter transcendebat. Non seculares inire amicitias, aut opes aggregare quaerebat.

Cum aetate accedunt etiam incrementa virtutum.

quærebat perituras. Non honoribus cum ambizioso, nõ sublimitate cum superbo, sed cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocuo simplicitate, cum mansueto patientia, cum abstimente parsimonia, cum pio charitate & misericordia certabat. Videres eum crebris ieiunijs & vigilijs voluptatē carnis frangere, pro honoribus suimet abiectione delectari, paupertatem pro diuitijs amplecti, consueti nobilium consortia seruorum Christi & humilium præponere. Vnde animus eius aut circa ecclesiam, aut erga pauperum curā semper occupatus erat. Cumque in eius pectore iam dudum accensa inualuisset flamma caelestis desiderij, nihil ocij, nihil quietis patiebatur, vt ad ocium & quietem diuinæ cõtemplationis perueniret. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes seculi occupationes funditus à se decernit extirpare, desiderans gloriari cum Apostolo dicente: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Solitudinem, quam Iohānes & Paulus cum bestijs in deserto, iste deliberat exigere sibi in semetipso. Ibi secum proponit habitare, ibi calcato secularium curarum strepitu, remotis ab animo terrenarum phantasijs cogitationum, illi soli, qui speciosus est forma præ filijs hominum, in quem etiam desiderant angeli prospicere, libero mētis ad spectu contendit iugiter inharere. Ipse illum in sua, virtutū floribus adornata, tanquam in lectulo, præoptat suscipere amplectique conscientia, vt possit cum sponfam iucudari & dicere: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noster floridus. Sed ecce velut ex insidijs plurima suæ intentioni contraria videt ex hoc mundo succrescere, hinc seculariū curam negotiorum, illinc illustrium frequentiam proximorum: quæ dum inopinatē mentem eius impugnant, ab huius lectuli quiete & dilecti sui dulcedine nolentem suscitant. Quamobrem remotiora sibi loca querere, & ab horum tumultu sese occultare omnibus modis elaborat, vt quanto occultius, tanto liberius pulcherrimæ sibi que dilectæ Rachelis amplexibus possit inharere. Cuius sororem, scilicet Liam, etsi fecundam, tamen lippam, minus que videntē despicit, ne mentem tãto in diuinam contemplationem minus tendere valeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. Rachelem verò pulchram, benè videntem, licet infœcundam, toto affectu concupiscit, in cuius amore tanto suauius sub silentio requiesceret, quanto ad generandos labore prædicationis filios minus exiret.

Inuitus cogitur palatio suam nauare operam. Cap. 3.

Eccle. 8.

Verum quia non est in hominis potestate via eius, sed contra spem votum que sæpè à Domino gressus eius diriguntur, beatus Modoaldus Lia laboriosæ in nocte huius vitæ nolens iungitur, dum primoribus regni & maioribus palatij quasi vtilis in verbo, prouidus in consilio, diuina prouidentia, licet repugnans focius accitur. Clarebant tunc temporis in palatio viri strenuissimi ijdem que religiosissimi: inter quos eminebat Pipinus, Carlomāni filius, Dux clarissimus & maior domus sub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentissimis regibus: cuius laudum præconia quia in superiori libello breuiter perstrinximus, nunc vbi res exigit, de ipsius cõsilio & æquitate, prudentia & fortitudine paulò latius differamus.

Vt Pipinus Dux sub Dagoberto præclare se gesserit. Cap. 4.

Pipini Ducis præclara laus.

EA tempestate Dagobertus rerum potiebatur, sub quo idem Dux dignitate, modicum à sublimitate regia differente, præditus, omnia regni negocia prudentissima dispositione ordinabat, præstabatque tam in bello fortitudine, quàm iustitia in pace. Erat enim erga regem fidei seruantissimus, erga populum verò tenacissimus æquitatis, & in disceptanda vtrorunque causâ fortissimo animi iudicio persistens, nec munera populi ad subuertendum ius regium respiciebat, nec gratiam regis ad obruendam populi iustitiam attendebat. Siquidem regem Deum regi homini præferebat, cuius mandato prohibitum nouerat, vultum potentis honorare, vel personam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant, plebi defendebat: quàm quæ Cæsaris, Cæsari restituebat. Tali huius Ducis industria & consilio Dagobertus eo celebratis splendore enituit, vt liberalitate, iustitia, mansuetudine alijsque artibus, quibus regem decebat, plures ante se reges præcelleret. Sed hanc regiam viam, hanc virtutis lineam tenuit, quandiu sanam doctrinam sapientissimi præceptoris sustinuit, & non ad sua desideria coaceruauit sibi magistros. Felix, si secundum viri sapientis monita, de mille pacificis suis vnum hunc elegisset consiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum est cor eius ad tempus per mulieres, vtque solet in magna rerum copia ac soluta libertate prona esse in consensum peccati natura mortalium, ob diuitiarum

Leuit. 19.

Item Dagoberti regis.

Eccle. 6.

3. Reg. 11.

tiarum affluentiam ac secundos rerum successus à bono honestoque in prauū abstractus, salubribus monitis aures oclulit. Cœpit ergo tam avaritia quàm libidine æstare, rebus ecclesiarum novos thesauros implere. Cuius impudentiam dum Pipinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quòd maximis Dei beneficijs ingratus existeret, ille ebullientis libidinibus potius, quàm sanis obtemperans consilijs, tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo extinguere, quàm à prauitatis suæ furore respicere. Sed benignus Dominus, qui quos saluare decreuit, nunc à malis liberat, nunc etiam innoxios seruat, & pium Ducem à periculo mortis potenter eripuit, & maleuolū regem ab effusione iusti sanguinis misericorditer reuocauit. Nam saniore consilio reputans dignitatis suæ statum labefactari, si virum nobilē, potentem, fide ac iustitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum reflexit, cœpitque egregium Ducem intantum reuereri, vt conceptam malitiam in pacem & gratiam commutaret. Quod sapientissimus Dux non suæ industria, sed diuinæ ascribens misericordix, tanto magis in modum sancti animalis, oculos ante & retrò habentis, studebat in cunctis se prudēter agere, & ad diuinæ iustitiæ lineam omnes iudiciorū suorum sententias dirigere. Sed quia sanctarum scripturarum scientia minus eruditus erat, prudentes quoque viros, quos in timore ac dilectione Dei nouerat excreuisse, omnium consiliorum vel negociorum suorum socios assumebat. Nam & Arnulphum Metensium pontificem, qui ante pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehensibiliter administrauerat, & postmodum, eo defuncto, beatum Cunibertū Coloniensem antistitem, pari sanctitatis fama illustrem, in hac negociorū administratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore succensus fuerit, qui tam circumspectos custodes, tamq̃; in corruptos arbitros consilijs suis delegerit. Quia enim à prauitate auersus, rectis & honestis studijs attentissimus extitit, in exercitio boni operis sanctorum virorum semper vsus est consilijs. In quorū numero dum beatum quoque Modoaldum, nō tam quidem pro sororis affinitate, quàm ipsius prudentia & eximia virtutis claritate, diuina prænnente gratia, sibi sociū assisset, tanto æquitatis & sanctimonix decore aula illa regia ubique resplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundit, dum Solis superuenientis radijs illustratur.

Dagobertus rex de prauatus.

Redit ad sanctitatem.

Apoc. 4.

Arnulphus Merensis Episcopus. Cunibertus Episc. Colonienf.

Quam gratus in aula fuerit Modoaldus. Cap. 5.

IAm verò æstimari non potest, quanta lætitia ipsius regis & optimatum, quòve honoris resuscipitur, qua reuerentia, quo affectu apud omnes aulicos velut angelus Dei habitus sit. Sed quid mirum, quem Deus ipse diligeret, si ab hominibus diligeretur: aut quem repleret gratia sua, si cunctis gratissimus haberetur? Quid mirum, qui aulæ regie causa lætitiæ & honoris erat futurus, si ab omnibus aulicis cum lætitiæ & honore susciperetur? Iustè enim honorabilem dixerim aulam regiam, iurè felicem rem publicam, cui Deus tantum donauerit virum, cuius doctrina & exemplo rex & optimates cum sapientiæ & religioni studerent, tum sapienter & religiosè omnia regni negocia disponderent. Qualiter autem eum promouere, vel eius meritū declarare diuina prouidentia decreuerit, subsequenti narratione luce clariùs patebit.

Treuericæ Modoaldus sedi expetitur antistes. Cap. 6.

Intercà venerandus antistes Sebaudus ecclesiæ Treuerensis rebus humanis excessit. Cui successor non impar sanctitate dum ab omnibus cū omni affectione quaritur, Dei gratia procurante, & certis indicijs præsignante, haud longè dignissimus reperitur. Nam quocunque te vertas, Modoaldi fama celeberrimè per ora omnium resonat, Modoaldi nomen ceu oleum effusum odore suauissimi passim redolet, Modoaldi sanctitas diffusis radijs longè lateque sole clariùs relucet. Illum omnes videas intueri, attendere, admirari: illum alios alijs digito ostentare, illum omnes in cōmune pusillos cum maioribus sacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito casu, nec humani industria ingenij, sed oculo agebatur consilio dispositionis Dei: qui sicut quondam Dauid, ita & hunc sibi iuxta cor suum quæsierat, qui dux fieret super populum suum, & pasceret gregem ouium suarum. Psal. 88. 1. Reg. 16.

Sebaudus Episc. Treuerensis.

De Epitaphio eius. Cap. 7.

Veruntamen sanctitatis eius testimonium ne à populari aura, vel à nostra tantum pagina expectetur, ostenditur hodieque Treueris in ecclesia sancti Paulini, de sepulcro eius assumpta, mirificeque sculpta Parij marmoris tabula, in qua legitur exaratum ad eius memoriam in generatione & generatione transmittendum huiusmodi epitaphi-

epitaphium: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treuironum Archiepiscopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in eius præcepto de Treueri continetur, inter Ligerim & Rhenum magnificè extulit & dilatauit.

Eligitur & consecratur Episcopus. Cap. 8.

ITaque concurrunt pariter omnium vota, Rex & Dux illè æquissimus Pipinus, alijq; Ioptimates, Clerus & populus, omnis sexus & ætas vnanimi exclamant cõsonantia: Modoaldum pontificem non tam eligunt, quàm à Deo iam dudù electum, & sibi promissum exigunt. Quid faceret vir sanctissimus? Quid, nisi quod decebat imitatorè Christi? Quid, nisi quod fecerunt prædecessores, præfules sanctissimi, qui non aliunde, sed per ostium intrauerunt in ouile Christi? Fugit Christus, cum eum vellent regem constituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cum ad suscipiendum vocarentur pastoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, se indignum profiteretur: reclamat, cogique meretur. Nec tamen quisquam ita existimet virum sanctum declinasse, vt diuinæ voluntati, quam erga se intellexerat, obstinatus decreuerit contraire: sed vtrobique humilis, vtrobique subiectus: & præse, prius semetipsum metiendo, noluit: & tamen de imperantis Dei viribus præsumendo, postmodum consensit. Siquidem in vno eius pectore quasi pugnabant duæ virtutum maximæ: hinc timor humilitatis, illinc dilectio charitatis. Ex humilitate, honorem illum & onus refugiebat: porro ex charitate, desolatis ciuibus subuenisse iã cupiebat. Istud dilectio suadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo sibimet repugnantia Christi miles primùm cūctatus, accipiti aliquatenus hæsit sententia: at paulopost, vt æquum erat, & charitas vicit humilitatem, & dilectio foras misit timorem. Ita virum Dei victum rapiunt, abducunt, vt exaltent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Induitur ergo stola gloriæ, accingitur zona iustitiæ, diuinis benedictionibus Archiepiscopus Treuirensis ecclesiæ consecratur. Iesu bone, quanta fuit lætitia illius diei: quæ exultatio vtrique sexui? quod tripudium vniuersæ ætati? Quàm deuoto corde, quàm sublimi voce cuncti laudibus ingeminabant angelicis, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

Iohan. 6.

Vir sanctus
nititur sub-
terfugere
Episcopatu.

Tandem cõ-
sentis, Epi-
scopus con-
secratur.

Luc. 2.

Illorum temporum felicitas. Cap. 9.

Considerare nunc libet, quale erat illud tempus, quàm acceptabile, quàm serenū, quando regibus quidem regnantibus, sed reges cum regno iustus & timoratis viris regentibus, iustitia, fides, veritas, modestia, cæteræque artes bonæ, tam in bello quàm in pace, custodiebantur: quando ad lineam æquitatis diuinæ omnia regia potestatis negocia dirigebantur. Quale, quàm sanctum erat illum palatium, ex quo tam claros, tamque illustres suscipiebat Ecclesia sacerdotes? ex quò procedebant sectatores non Simonis, sed Petri: non mercenarij, sed veri ministri Christi, & qui curias regum non quærent, sed potius à regibus quærentur: non ipsi honores per ambitionem appetent, sed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorū numero (erant enim plurimi) fuit Arnulphus Metensis, Cunibertus Coloniensis, Tungrësis Remaclus, Treuirensis noster Modoaldus, isti & omnibus alijs omni virtutum genere cõferendus. Isti sunt planè, isti sunt viri sancti & amici Dei, quorū fide & sanctimonia Ecclesia corroborata est, doctrina illustrata, humilitate sublimata, charitate fundata, virtutibus incundata. Tunc certè reuerentia impendebatur religioni, amor pudori, honor virtuti. Tunc ambitio cæca, lethali perfossâ vulnere, moribunda iacebat: auaritia, cupida semper pecuniæ, vires penitus amiserat: de iniustitia autem, de libidine, cæterisque malis artibus iam conclamatum erat. At verò nostra tempestate huiusce facies serenitatis tota immutata est, cum, iuxta veritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit charitas multorum. In qua peruersis modis iustitia, fides, veritas, leges, diuina & humana omnia in manu, in gratia, in lingua sita sunt. Et vt breuiter concludam secundùm illius historici sententiam, nullus honor virtuti datur, sed omnia virtutis præmia ambitio possidet. Ex quibus quæ mala consequantur, quales Ecclesiæ rectores, quales prouinciarum iudices, quanta ecclesiarum calamitas, quæ scelerum impunitas, nimium, nimium experti sumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare: O tempora, ô mores.

Arnulphus,
Cuniberus,
Remaclus,
Modoaldus
egregij epi-
scopi.

Matth. 24.

In Episcopatu vt se gesserit S. Modoaldus. Cap. 10.

Modoaldus igitur in domo Domini & in atrijs Dei nostri plantatus, tãquam palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus est. Nam sicut palma virens & in altum

altum tendens, fidei virore & vitæ altitudine ad profectum Ecclesiæ florebat, & sicut cedrus Libani multiplicabatur, dum odore sanctæ conuersationis omne virus serpentis antiqui à subiectis expelleret, dum etiam multo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Siquidem occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio ad eum se studebat innouare, vt tunc primum putares eum incipere. Ad cuius laudem diceret alius, quicquid animo occurrisset, spiritum scilicet cælestibus iugiter inhærentem, indefessis eum orationibus vacantem, dies ieiunij, noctes continuasse vigilijs differeret, rectè & compositè de singulis virtutibus, de benignitate, de parsimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quicquid ingenij, quicquid eloquentiæ vnquam hausisset. Sed hanc compositam narrationem præripit nobis supereminens meritum excellentissimi præfulis, qui ita vniuersas has virtutes habebat, vt in singulis emineret: ita in singulis eminebat, vt in omnibus æquè resplenderet.

Virtutes S.
Modoaldi.

De doctrina eius. Cap. II.

Sed interim omisis illis, quæ in interiori homine, Deo tantum teste & sanctis angelis eius, operatus est: quis vel illam sollicitudinem, qua pater vigilantissimus suis præerat subditis, dignè valeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magisterij arte informando instituebat, vt quasi illa prophetica mensa, intus labrum reflecteret, id est, ad cor sermonem reuocaret, quod loqueretur attenderet, operaretur quod prædicaret. Denique verbum doctrinæ opere commendans misericordiæ, sic erga interiora subditorum studia feruebat, quatenus eis exterioris vitæ prouidentiam non negaret: ne si cura exterioris vitæ ab eo negligerebatur, quasi iurè à percipienda prædicatione gregis animus frangeretur. Nam quia Petri vicarius Petro commissis ouibus inuigilabat, generalem illam eius exhortationem, tanquam sibi specialiter datam, sollicitè attendebat. Seniores, qui in vobis sunt, obsecro confenior & testis passionum Christi, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda est, particeps: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non ex necessitate, sed voluntate in Deum. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Cura eius
erga subdi-
tos.
Exod. 25.

Iohan. 21.

1. Pet. 5.

Vt ad sancta sanctorum accesserit. Cap. 12.

Am verò cum insulatus, tanquam pontifex summus, introiret in sancta sanctorum, oraturus pro populi salute, pro ignorantia vel aliqua necessitate, ita per singulas species sacerdotalis habitus singulis respondebat virtutibus, vt quor exterius sacris ornabatur vestimentis, tot interius anima spiritualibus vestiretur ornamentis. Crederes in eius mente quasi in Aaron pectore rationale iudicij vittis ligantibus imprimi, dum cor eius nequaquam fluxa cogitatio possideret, sed ratio sola spiritualiter constringeret. Nec enim indiscretum quid vel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum alijs constitutus, ex grauitate vitæ semper ostendere studebat, quantam in pectore rationem gerebat. In quo etiam rationali duodecim patriarcharum nomina descripta putares, dum exempla præcedentium patrum indefinenter intueri, & sanctorum vestigia sine cessatione videres eum imitari, ne fortè extra sacri ordinis limitem operis pedem tenderet, si ab eorum subtili examine seu discretionis ratione aliquo modo deuiaret. Et quia præcipitur Moyse, vt tabernaculū ingrediens, tintinnabulis ambiatur, vt de eo sonitus dulcedinis audiatur: non cessabat sonum prædicationis quasi ex tintinnabulis frequenter emittere, dum superni spectatoris iudicium ex silentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tanto diuini ornatu decore pontifex sanctus ingrediens tabernaculum fœderis, & hostiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem suauitatis, ita suis votis diuinam conciliabat clementiam, vt quasi cum Moyse mereretur audire: Faciam secundum verbum tuum. Nam quia secundum verbum Dei innocenter vixit, & mandatorum eius non surdus auditor, nec segnus executor extitit, idcirco misericordem Deum secundum verbum eius fecisse credimus, quoties pro salute subiectorum pijs coram eo preces humiliter effudit.

Exod. 28.
Rationale
iudicij.

Ibidem.

Ibidem.
Tintinna-
bula, prædi-
cationis fo-
nus.

Exod. 33.

Monasterium virginum vt extruxerit. Cap. 13.

Interea cum domus eius decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificiosi schematis decore minus ambitiosum: sed, quod nobilius est, clarissimis virtutum gemmis ac pulcherrimis virginei candoris margaritis, multo splendidius ac spectabilius, quam

Z

quam

quàm fuerit illud famosissimum Salomonis templum, auro & argento ac tot mirificis expolito argumentis. Ibi quippe congregationem sanctarum virginum, tãquam dulcisonos adolescentularum choros, in nuptijs Christi & Ecclesiæ iugiter laudes canentium, instituit, de quibus sponsa in laudibus sponsi videtur illud in Canticis dicere: Oleum effusum nomen tuum: idè adolescentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis vigorem disciplinæ seruandum, sororem suam præfecit, nomine Seueram, quæ secundum nominis sui præfagium & conuenientiam, digna præfidentis animi seueritate copulam carnis, opes, gloriam & cuncta, quæ peritura nouerat, cum ipsa sui nobilitate & corporis specie, quæ vermibus exaranda erat, paruipendenda esse dijudicans, virginitatem suam Christo illibaram obrulerat. In cuius fide & amore virginæ aciem, quam sponso collegerat, tam materna pietate, quàm magistra seueritate confirmans, omnem eis sanctæ institutionis diligentiam exhibebat. Nihil illius seueritate iucundius, nihil iucunditate seuerius. Lætitia illius tristis, tristitia suaui. In culta vestis, oculi demissi, caput inclinatum, incessus grauis, cibus tenuis, ita sanè, vt cum omnia Deo digna faceret, nihil tamen dignum se fecisse crederet, comitesque suas plùs exemplis doceret, quàm verbis. Nec deerat ei venerandi fratris sui assidua consolatio, qui in modum æris caudentis ardens desiderio, sonans verbo, per scintillas sacre exhortationis animum virginis ad amorem Dei fortius accenderet, & vt aiunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholasticam crederes: idem desiderium, non impar studium, eandem erga Dei cultum deuotionem in istis videres. Illum non magistrum, sed discipulum putares: istam non dominam, sed ancillam humilem æstimares: nisi quòd eò magis ille seruus, hæc ancilla Christi esset, quòd vterque subiectis nõ dominari, sed ministrare videretur. Quorum dignam fidei & laboris remunerationem quia iam tempus est enarrare, prudentissimæ virginis vocationem, sicut tempore præcessit, ita nostra præcedere narratione faciamus.

De obitu S. Seueræ. Cap. 14.

Quæ dum vocem sponsi vocantis audiret & dicens, Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis: ista nihil morata, pio respondit affectu: Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius. Statimque secuta vocantem cum lampade accensa & ornata oleo optimè nitentis conscientiæ, digno est cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamum cum multa sanctorum exultatione introducta. In quo tãdem, quod diu optauerat, feliciter collocata, inter dulcissimos dilecti sibi sponsi requiescit amplexus, atque splendidissimis filiarum Sion agminibus adiuncta, delictijs beatissima perennibus delectatur. Cuius sacratissimum corpus, virgineis stipatù choris, virgineis conclamatum lamentis, cum psalmis & hymnis spiritualibus multo honore in ecclesia supradicti martyris, cui summa strenuitate præfuit, officiosissimè est reconditum. O verè beata & venerabilis virgo, quæ pro mortali sponso immortalē elegit, quæ pro lutea domo cælestem thalamum commutauit. Verè beata & gloriosa, quæ pro breui labore æterna beatitudine fruitur, pro vanis histrionum cantilenis dulci angelorum concentu iucundatur. Hæc de vita & transitu clarissimæ virginis paucis libauimus. Neque enim iustum erat, tam pro ipsius meritis, quàm pro honore & reuerentia egregij fratris, memoriam & laudem eius præterire, de qua gaudet angeli, & collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatissimus pontifex dilectissimam sororem ad brauium perpetuæ claritatis postmodum subsecutus sit, pro styli modulo prosequamur.

Mortua sorore, vir sanctus ardentius adspirat ad cælestia. Cap. 15.

Post felicem sanctissimæ sororis transitum insignis athleta Modoaldus, & æterni Regis miles iam emeritus, cunctis iustissimæ vitæ studijs optimo fine compositis, ad præmium & palmam felicitatis æternæ cœpit ardentius anhelare, ad quam germanam cum exultatione angelorum trãstatam se nouerat præcessisse. Gaudebat quidem de gloria & beatitudine sororis, sed de sua adhuc quasi imperfectione dolebat. Siquidem se imperfectum, se infelicem, se miserum, se tardum & tepidum iudicabat, quem, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in seculo retinebat. Quid nos, inquit, miseri, quid iam de nobis dicturi sumus, qui in puellis tantam constantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abstinentiam videmus? Nos membris corporis viri sumus, & tamen effœminati nihil virile, nihil laude dignum patramus. Multa sæpè fortia virili animo proponimus, sed paruo labore fracti, à proposito ci-

Cant. 1.

Seuera, soror eius Abbatissa.

Eius virtutes.

Confirmatur sermone S. M. doaldi.

Cant. 4.

Cant. 7.

Oleum nitidæ conscientiæ.

S. M. doaldus viliter de se sentit, vt solent viri sancti.

to citius resiliuit. Talia quidem vir sanctus referens, humilia de se sentiebat, qui iurè & absque vlla iactantia gloriari poterat cum Apostolo, bonum se certamen certasse, cursum consummâsse, fidem seruâsse: de reliquo repositam sibi coronam iustitiæ, quam in illa die à iusto sibi iudice reddendam confideret. Vnde cum ex fidei & operum securitate & spei certitudine dignam iam posset missionem petere, tamen quasi adhuc multa in se arguenda forent, nouis & acrioribus tormentis exquisitis, de se supplicium sumebat, seque in se crudelis exactor persequebatur in illa iam quasi vltima ætate, quam profectò non tam natura, quàm ipsemet continuis laboribus vrgendo accelerauerat.

De eius felici obitu. Cap. 16.

Interea Christi miles indeficiens, suæ iam impatiens quietis, mira arte militiæ, recentem quotidie renouabatur ad pugnam: sed rex immortalis & summæ æquitatis iudex dignam suo militi necessebat in cælestibus coronam. Cum ergo sub graui corporis labore die noctuque desudaret, totoque mentis desiderio super se ad cælestia raperetur, iam desiderans in illam dilectissimam & inestimabilem supernæ ciuitatis curiam intrare, illis hymnidicis angelorum choris interesse, & bis terque non sine admiratione inclamans, Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum? concupiscit & deficit anima mea in atria Domini: pia tandem consolatione diuinitus refovetur, & de expectatione vicini obitus & præmij securitate præmonitus certificatur. Tum verò repentè mutatur in quandam deificam & incredibilem exhilarati cordis lætitiæ, conuocatisque discipulis dum sui obitus diem lætæ & horam iucundus exponit, animos omnium tristi mœrore saucios reddit. Nec mirum sanè, virum sanctum de certitudine sui transitus tantam concepisse lætitiæ, cui pura felixque conscientia testimonium ferebat, Christi familiæ mensuram tritici suo in tempore fideliter se erogasse, commissamque pecuniam gemino fœnore multiplicatam, suo iam Domino reportare, quem peruigil expectans, paratus erat pulsanti protinus aperire. Qui cum iam desideraret dissolui & cum eo esse, iam carnis oblitus & toto spiritu in cælum suspensus, fatiscensque membris, quasi iam renouatis nouos superaddere cruciatus, sese plus solito persequi, ipsumque modicum, quod supererat, vitalis calor exstinguere. Cuius ardentissimo labori cum etiam molestia corporis ex voto animi accessisset, non spiritu, sed membris deficiens, fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcirco sibi magis parcere, non mollibus stratis incumbere, morbo quàm cibo magis delectari: quippe virtutem perfici in infirmitate, contestari. Et cum assistentes discipuli flendo suggererent, vt fatiscenti corpusculo aliquantulum miseretur: Nolite, inquit, spiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui scilicet tunc maior misericordia impenditur, cum spiritu superante mortificatur. Tali spiritus feruore pater amantissimus languoris molestiam exuperans, animamque suo redemptori cum angelicis choris expectanti reddere gestiens, suos interim pie consolabatur, ipsumque residuum & vix in ore palpitantem vitam motum, doctrinæ & admonitioni filiorum totum impertiebat. De fidei integritate, de mandatorum Dei sedula meditatione, de religionis amore, de memoria mortis, de aduentu districti iudicis quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens, apertè tamen, exprimebat. Et cum multos videret anhelantes concurrere, hinc clericos dolentes, illinc monachos lachrymantes, pauperes quoque, viduas & orphanos multo eiulatu clamantes, lachrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem non amitterent, sed feliciter ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora, delatis viuificis Christi sacramentis, oratione præmissa, participat: dilectosque filios læto vultu deosculans, supremo patri cum votiuâ pacis & salutis imprecatione sapius commendat. Tum verò à terrenis oculis reijciens, & conciuies angelorum sanctorumque choros adesse sentiens, toto corpusculo obuiam dilecto exercitui se erigit, manus & oculos in cælum protendit, crucisque signaculo bis terque se consignans, splendidum caput in manus Saluatoris reclinavit, atque inter verba orationis obdormiens, in pace requieuit. O beatum virum, quem cælestis illa Hierusalem gaudens suscepit, ad quem deducendum rex ipse regum Christus, angelico coetu stipatus, processit, cui Maria cum virginum choris occurrit, Petrus quoque cum Apostolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharis cum sanctis Confessoribus totaque cæli militia, in hymnis & laudibus benedicentes Dominum, qui tali compare, tam claro pontifice eorum auxerit collegium.

2. Tim. 4.

Seueritudo
vitæ eius.

Psal. 83.

Diuinitus
discit obitum
suum.Affligit corpus
suum de-
bile.

2. Cor. 12.

Adhortatio
eius ad suos
sub mortè.Eucharistia
se munus.Cruce se co-
signans, fe-
liciter abit
vita.

*Alij Au-
strialiam.Obitu eius
miserè do-
lent paupe-
res.Miracula
ad eius ru-
mulum.Dicitur pa-
ter misero-
rum.

Interim sacrum funus de more componitur, & à circumstante psallentium choro nunc pijs lachrymis defletur, nunc psalmis & hymnis honoratur. Cuius ad Christum felix & liber transitus, sicut festiuo gaudio supernis ciuibus extitit, ita totam penè * Austriam nimio quodam & incòsolabili mœrore concessit. Vnde tòta penè prouincia ad tanti patris exequias anhelauit, nec solùm ex vrbibus aut oppidis, sed etiam ex vicis turba rusticorum luctuosa funeri occurrit. Multitudo quidem pauperum maximè constuens, senes incurui, debiles baculo sustentati, viduæ sparsis crinibus, pupilli laceris vestibus, omnes æquè lugentes, & à feretro pendentes, suum patrem, qui eos vestire, consolari, alere consueuerat, voce lachrymabili querebantur se amisisse. His familiaribus baiulis cælum suo clamore pulsantibus, charissimum corpus in dilectam sibi ecclesiam defertur, quam suprâ diximus ab eo fundatam, & in honore beati Symphoriani martyris dedicatam. In qua etiam non sine graui gemitu multisque lachrymis suorum, prout decebat tantum pontificem, cum dilecta sorore terræ mandatur. Quod quidem factū esse credimus diuina præordinatè gratia, vt quos eadem deuotio, eadem Christi charitas, idem affectus, non tam sanguinis quàm spiritus coniunxerat, dum agerent in carne, idem etiam sepulturæ locus, locus, inquam, quem iste deuotè construxit, illa fideliter rexit, coniungeret in morte. Vbi in testimonium sanctitatis eius, tot & tanta miracula quotidie coruscare videntur, vt nunc demùm veriùs cum Christo viuere credatur. Viuere, inquam, viuere certissimè probatur, per cuius meritum ab ipso Deo, qui salus & vita est omnium, cunctis fideliter petentibus multa salutis & vitæ beneficia præstantur. Atquè celeberrimum habetur hodieque Treuiris, certisque indicijs compertum, sanctitate & meritis Modoaldi omni circa regionem salutem frequenter à Deo concessam, si quando diuina vltionis animaduersione, aut aëris inclementia, vel fame, aut gladio, vel cuiusque aduersitatis tribulatione incumbente, patrociniū eius incolæ fideliter implorarent. Vnde pater & singulare refugium miserorum à ciuibus appellatur, eiusque depositio quarto Idus Maias cum maxima deuotione & festiua totius regionis exultatione ad laudem & gloriam diuinæ maiestatis celebratur. Obsecramus itaque, vt beati Modoaldi celeberrima apud homines pietas, & apud Deum omnipotentem efficax potentia, nostris quoque miseris compatiatur, peccatorum funes dirumpat, & in illo dilecto & desiderabili in cælis tabernaculo æternam nobis mansionem obtineat, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuut & regnat per immortalia secula seculorum, Amen.

LIBER TERTIVS.

Cur miracula fiant ad sanctorum reliquias. Cap. I.

Quoniam Voniā, adspirante Deo, nobilem beati Modoaldi profapia, altissima regij sanguinis linea productam, in primo huius operis libello dilucidauimus, in secundo vitam eius laudabilem paucisq; imitabilem, qua Deo charus hominibusq; venerādus extitit, omni regie nobilitati prætulimus, transitumque eius gloriosum angelicis choris gaudium intulisse perorauimus: nunc iam in tertio non ab re iudicauimus perpauca explicare ipsius sanctitatis indicia, qualia videlicet miraculorum primordia omnipotentis Dei gratia post quietam famuli sui dormitionem ex illius reliquijs in vrbe Treuereusi voluit ostendere. Licet enim signa minimè sint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorē plebis fidem, nonnunquam mortua sanctorum ossa attestari solent, quid eorum viuens egerit spiritus. Infirmis quippe mentibus non immeritò dissonantiam fidei tota præcedentis narrationis series generare videretur, si vir tam præclari apud seculum generis, tam eximia apud Deum sanctitatis, absque signorum attestatone inter homines latuisset, si gloriosa illius pignora, suis plurimum profutura veneratoribus, humani caruissent exhibitione honoris.

Miracula
infirmos
confirmat.

De Nortmannorum in Gallias & Germaniam irruptione. Cap. II.

Verum ex quanta Barbarorum crudelitate, ex quanta præfata vrbs desolatione occasio illa suborta fuerit, qua viri Dei merita fidelibus primùm innotuerint, paucis libet perstringere: quia quod in præfatiuncula huius opusculi de simili calamitate, alio inducta tempore, disseruimus, argumentum cognitionis esse valet his, quæ

quæ hoc in loco dicturi sumus. Ibi enim commemorauimus Barbaras nationes generaliter per omnes Galliarum fines furoris sui frena laxasse: hic verò inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de vagina suæ crudelitatis eductam, quasdam Galliarum & Germaniarum partes occupasse. Quæ immanitate sui sceleris grassata, in ceruices fidelium velut vrsæ raptis catulis efferata, nulli sexui, nulli ætati parcere, senes reuerendos necare, iuuenes & adolescentes, pro viribus vel tempore se defendentes, confodere, paruulos matrum vberibus auulsos excerebrare, matronas castas, virgines pudicas dehonestare, vrbes nobilissimas flammis edacibus concremare, sanctuaria Dei aut subuertere aut prophanare, diuina & humana pari contemptu pessundare. Erat in his omnibus miseriam videre, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto formidabile, quanto impenetrabile: nisi quia, vt datur intelligi, volens Dominus iustam in reprobos exercere vindictam, qui non custodierunt mandata eius, iratus in populum suum, tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos. Sed sicut in vasis iræ, duplici contritione feriendis, ira iustitiæ Dei hic inchoat, vt ea in futuro irremediabiliter disperdat: ita misericordia eius diligentes se plerumque per compendiosam martyrii viam migrare disponit ad illam inenarrabilem gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: vt vnde reprobi rapiuntur ad pœnam, inde electorum alij ducantur ad palmam, alij castigatioribus redantur ad vitam & conuersationem bonam, iuxta quod scriptum est: Flagellato pestilente, sapiens sapientior erit.

Nortmannorum immanis barbaries.

Esa. 64.
1. Cor. 2.

Prover. 19.
stultus

Sacræ virgines metu Nortmannorum quid egerint apud Treuiros. Cap. III.

Huius horrendæ tempestatis procella urbem inuadente Treuerensem, omnes parere, trepidare, neque fugæ, quam non parauerant, neque præsidij vllam spem habere, præ oculis omnium imago mortis volitare, iucundæ populi vrbانيتates in planctum, chori psallentium in luctum, choræ puellarum in lamentationes migrare: totius ciuitatis faciem immutatam videres, diuinæ religionis vix aliquas tenues reliquias remanere. Porro Deo dicatæ virgines, quas in oratorio beati Symphoriani martyris cœnobiali conuersatione Deo seruire supra exposuimus, inter tot mortis genera ad consueta orationum arma confugientes, pro castitate seruanda, quam deuouerant, non pro vita præsentis tuenda, quam despexerant, supernum cœpère auxilium ardentissima spiritus contritione inuocare, ac beati Modoaldi sepulcro omnes aduolutæ, vt eius patrocinio ab imminente eriperentur periculo, talibus vel talium similibus precibus feruntur penetrasse: Domine Iesù Christe, æterno patri fili coæterne, qui nascendo de virgine, illud maledictionis soluens elogium, Maledicta, quæ non fecerit semen in Israël, virginitatis semen in plenitudine temporum mandasti multiplicandum, vt tempore messis fructum eius reciperes centesimum, tu nostris gemitibus, tu nostris lachrymis & vocibus aurem accommoda solitæ pietatis, vt quam tibi deuouimus vitæ castimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, confessoris tui Modoaldi precibus & meritis ab omni pollutione custodias, & quam nullus animi nostri meretur consensus, nulla Barbarorum violentia virginitati nostræ inferat corruptelam. Huiusmodi precibus cum magna spiritus contritione, cum magno lachrymarum imbri profusus, non defuit operatio supernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati confessoris.

Sacræ virgines contra Nortmannos S. Modoaldi implorant patrocinium.

Intra 30. dies virgines omnes moriuntur, magno Dei beneficio. Cap. IIII.

Næ ergo Deo sacratæ virgines mala viderent, quæ pro sexus fragilitate metuebant, neve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerant, mirabile auditu, mirabilius visu: in pace lecto decubantes, intra dies triginta omnes præsentis decesserunt vita, tantoque feliciter, quanto perenniter victuræ, cum ornatis lampadibus sponso cælesti occurrentes, sempiternæ iucunditatis thalamum cum illo ingressæ sunt. Quarum corpora in eodem sunt oratorio recondita, in quo beati Modoaldi pignora: vt cuius patrocinantibus meritis animæ illarum cælum cum suo possidebant patrono, ipsius exigentibus reliquijs, corpora in eodem humarentur loco: vbi florent orationes earum, & exuberant Dei beneficia ad memoriam virginum extunc, & modò, & vsque in seculum.

Illustre beneficium & miraculum Dei.

CAP. V.

Cum igitur eiusdem tempestatis adhuc residerent vestigia, longaque solitudo pleraque sanctorum cohiberet loca, fiebat nimirum, vt ille sancti familiaris angulus

Prisci Ger-
mani sacra-
rum reliqui-
arum quam
cupidi.

gulus pro sui quidem dignitate parum obtineret reuerentia, neglectu vero ciuium omni custodia destitutus, etiam pateret iniuria. Sed ea mortalium incuria, nostro pontifici auctioris gloriae facta est materia. Quidam enim viri, genere Franci, suae gentis haud ignobiles, animo & corpore quammaximè valentes, sanctae deuotionis gratia urbem Treuerim accesserant, quam suorum sanctorum numero superbam, tum vetustatis dignitate celebratam, omni Gallia magis clarere compererant. Eius aliquando iuribus obuersati, religione delectati, sacra terebant limina, ex ignotis penè notissimi: cum interea viros natura sagaces flamma subijt pulcherrimi facinoris, ut quocumque modo, precibus aut precio, tot sanctorum pignoribus cum maximo Treuirorum participarent beneficio. Quae ubi tardius procedunt, nihilque in illis bonae spei aut gratiae praesumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus locis opportunitatem quaerere, nec flagitium arbitrari quauis arte, dummodò ne inefficaces redeant, inceptum peragere. Itaque simulata deuotione ecclesiam sancti Symphoriani subintrantes, eiusque omnia, quae sibi mox vsui forent, explorantes, vident domum incultam, iniuriae opportunam, ministris ciuibusque neglectam, merito quidem sui, Croesi diuitijs nobiliorem, sed rei familiaris inopia longe ceteris obscuriorem. Et quis, inquit, tuas Modoaede reliquias hoc totius urbis angulo coarctauit? Indignè certe sacrarium tuae dignitati comparauit. Vbi enim ianitor frequens in limine? Vbi varia supellex tuae ornatus ecclesiae? Nihil hic dignum tanto contuemur nomine. Quam sanctè, quam vtiliter tuorum hospitem poteras iter comitari, ut arentem nostrae regionis eremum larga benedictione patereris irrigari, vbi nec decori tuo chori psallentium, nec optimis virtutibus laudes deessent celebrantium. Audebimus tamen, si pace tua liceat, aliquid huius negocij attentare, partemque vel exiguam tui corporis absportare: ex quo Treuerensi quidem populo detrimenti minimum, nobis emolumentum plurimum, Deo propitio, poterit euenire. Hac familiari colloquutione velut in bonam frugem animati, simul quia nihil satis festinatur animo cupienti, optimum factu rati sunt noctem proximam huic operi dedicare, ne dum noctes diebus, moras dilatandis consultationibus innecterent, attentis ciuibus se cum suspectos, tum repulsa dignos efficerent. Remotis ergo arbitris, noctis ingressi tempore, pia sed audaci violentia mausoleum effringunt, sanctissimo foecundum corpore: dehinc vnus ceteris paratior, manum temerè iniiciens, & quicquid tenaci digitorum pedine concludere potuit, sibi recondens, fugam cum socijs maturat inuadere. Quod facinus licet amore sancti licenter perpetratum sit, non tamen sancto placuisse, rerum sequentium documento comprobari potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mirum dictu, sanguis copiosus erupit. Qui dum abundè tanquam de patenti vulnere proflueret, tenebris tamen visum arcantibus, raptores ipsos nihil huiusmodi aut videntes aut sentientes antè prodidit, quam à cepto deterruit.

Ex reliquijs
S. Modoaedi
furtim
ablati, co-
piosus ma-
nat sanguis

CAP. VI.

Interea die terris reddito, cum matutina plebs ad orandum coepisset ex more concurrere, animaduertunt ecclesiae pavementum largo perfusum sanguine, nec statim re cognita, diu multumque incerta suspicione agitabantur, quanam illa essent caedis indicia, vbi nulla vnquam mactari consueuisset victima. Sed exploratis diligenter omnibus, primò recentis fracturae indicia, tum nocturna temeritatis damna luce clariùs patuere quaerentibus. Nec visus est labor difficilis fugitiosos insequi, cum sanguis à direptis emanans ossibus, nusquam locorum reos suos desereret, donec illos conscientia trepidos, nec satis periculi securos, suis vestigijs, & quidem haud obscuris, manifestos efficeret. Mittuntur ergo expediti equites iniuriam persequi, temeritatem corrigere: qui celerrimè fugientium terga prementes, eosque facili negotio à fuga retrahentes, delicti quidem gratiam faciunt, omnibus tamen bonis adnitentibus, receptas integrè summi pontificis reliquias ad urbem referunt. Quis enarrare sufficiat, relatis illis, quid gaudij, quid bonae spei ciuibus attonitis redierit? quam benignè, quam exultanter beatam memoriam Archiepiscopus cum summo cleri plebisque tripudio obuiam processerit, ac si tunc primum totus sibi sanctus obuenerit? Videres totam ciuitatem in occursum ruere, nullum in domibus, paucissimos in agris aut oppidis refedissee, ut caelo se proximum arbitraretur, quisquis exoccupatus, redeuntem salutatum ire mereretur.

Priscorum
Christiano-
rum erga
reliquias
deuotio,

CAP. VII.

Cete-

CAEgerum huius facinoris castigandi gratia, ne quid simile deinceps perniciofa crearet licentia, decernunt in commune, corpus sancti in propatulo positum, ab ecclesia transferre, caelestemque thesaurum firmioribus apothecis & tutiori arario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circumquaque muniam accelerant, eoque translata confessoris pignora, in oratorium sancti Paulini super altare sanctae Crucis summa cum veneratione deportant: consulte scilicet, ut par pari, sacerdos sacerdoti iungeretur, illoque aduentantes duplici patrocinio solatiarentur. His additur ex Pario marmore tabula, ad extremam manum decoris mira sculptoris arte perducta, quae propter sepulcrum eius reperta, sepulchri nomen & meritum praeferebat, hac serie exarata: Hoc est sanctuarium Deo dilecti Treuerorum Archiepiscopi Modoadi, cuius rex Dagobertus sanctitatem, sicuti in eius praeepto de Treueri continetur, intra Ligerim & Rhenum magnifice extulit & dilatauit. Quod etiam in superioribus memoratum est.

Transferuntur reliquiae S. Modoadi.

CAP. VIII.

IGitur sancti Paulini ecclesia, nouo illustrata hospite, in quantam breui claritudinem peruenerit, quanto fidelium studio priorem neglectum correxerit, dum pauper cum diuite eodem suas necessitudines maturat deplorare, memoratum est incredibile. Sed postquam diuturna quies ocium, oclij vero securitas corruptos mores pepererat, totamque vrbs faciem immutatam, pro religione diuinorum contemptus inceserat, sustinenda erat necessario supernae correctionis sententia, quae pollutam licentiam sub freno distractionis coerceret. Itaque iuxta sententiam prophetae, A sanctuario meo incipite: intempesta noctis silentio idem oratorium subito conflagrauit incendio, id scilicet agente diuina censura, quod ne per diem accensum, facili concurrentium restingueretur industria. Ferebantur vndique globi ignium ventis vrgentibus, totisque habenis regnabat flammaram impetus, cum interea expergefacti custodes, vident res suas in extremo sitas, opes ad subueniendum vbiuis imparatas. Itaque quod in tanto constrictis licebat articulo, festinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec contra niti, nec posse quiescere: postremo manerent, an fugerent incerti, malum improuisum, anceps periculum clamore testari. Quorum vocibus exciti licet admodum pauci, si qui tamen sub obscura nocte confluerant, aurum & argentum, quae prima mortales putant, variamque sacri ministerij suppellectilem summa ope tueri satagebant: de sanctorum vero pignoribus eruendis inmemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, ut ignis edax, dum nulli locorum parceret, non solum arenam lignorum materiam penitus absumeret, sed tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circumquaque corrumpere.

Ezech. 9. S. Paulini aedes conflagrat.

CAP. IX.

IN tanta rerum difficultate quis tuas sancte reliquias non aestimaret iri perditum? Ruebat vndique moles aedificiorum, dissiliebat vi caloris soliditas marmorum, totaque sacrarum aedium facies, vna fauillarum erat congeries. Et quis omnium apothecam ligneam, contra vim ignis tenerrimam, quae media templi testudine in edito posita, omnem ruentis fabricae excipiebat impetum, crederet periculum euasisse? Sed quod actu difficilimum agris videbatur mortalibus, summo procuratori facilimum, rerum probauit exitus. Nam postera luce, cum plerique ciuium aduentare, & nocturnae tempestatis spectaculum more humani ingenij prospicere coepissent, sedatis tandem incendijs, propius accessere, id maxime curantes, ut vel modicas sancti fauillas colligentes, saluti posterorum reponerent. Quid enim aliud, quam vsque ad cineres tam diuturna clade absumptum crederent? Res mira, & nostris seculis inuisitata. Remota enim, quae omnem superficiem contexerat, incendiolorum congerie, cuncta praeter spem, quae sancti erant, integra reperere, ipsumque loculum totius expertem iniurie, ut aurum crederes de fornace productum, purgatum, non corruptum. Quisibi se à laudibus Christi continuit? Quis non gloriosum Deum in sanctis suis repetito clamore praedicauit? Tuum Modoadi nomen, tuum meritum omnis sexus & aetas super astra leuaui. Sic Metensem quondam Stephanum prodit antiquitas inter miserorum caedes, inter barbaricae depopulationis atrocissimas tempestates, solum oratoriolum, sui martyrij sanguine consecratum, ignium exemisse discrimini, ut hinc tam praesentes colligerent quam futuri, quantum reuerentiae deberent protomartyri.

Vide insignem miraculum, & discite, quam cure sint Deo etiam ossa sanctorum eius.

CAP. X.

SED quia Maiorum ingressi vestigijs, qualiter beatus confessor suarum reliquiarum defensionem semper affuerit, monstrauius, libet cetera eius carptim attingere, ut que suorum supplicum post id dierum nunquam saluti defuerit, paucis absolucere. Mausoleum illud lapideum, quod à quibusdam temerarijs effractum, lateater ex poliarum, sicut ex præmissis claruit, veterum memoria restabatur, postquam maioris cautela gratia, omnibus id consulentibus, precioso thesauro vacuatum est, pari nihilominus, atque dudum, reuerentia in eadem ecclesia compositum, sanctè admodum referuabatur. Huius superficiem docta manus artificis tabulis vndique marmoreis à fronte præcinxerat, eisque solidè adinuicem compactis, decorem operi, vsum decori addiderat. His verò ex vicinitate sancti corporis tantum virtutis, tantumque gratiæ salutaris diuinitus accesserat, ut credi vix possit, quantis mortalium incommodis, patrocinante sancti beneficio, salus exinde procurata sit. Quicumque enim longis febribus vsque ad ossa depastus, quisquis morbo diurno confectus, huc cum fidei integritate suarum ærumnarum querimoniam detulerat, rasura eiusdem marmoris aquæ mixta, & in potum sumpta, celerrimum languoris remedium certissima curatione obtinebat.

Nota mirā
vim mar-
moris in
mausoleo S.
Modoaldi.

CAP. XI.

Moguntia
encomion.

HVIUS opis capeßendæ gratia cùm hodieque innumeros ex diuersis mundi partibus videamus concurrere, nullumque frustra pij intercessoris suffragium desiderasse, vnum tamen fide & religione præstantissimum silentio præterire non est consilium. Moguntia, ciuitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet litoribus, commercijs patens, egestatis insolens, agrorum & vinearum fertilis, nulliusque necessariæ rei indigens, viris & ædificijs fatis exornata, sed multo beatius, quod preciosissimum religionis genus est, reuerendo monachorum ordine illustrata. Horum in vno monasterio, quod longè cæteris nobilior, sancti Albani dicitur, nostra memoria quidam præpositus Seueredus nomine, cælesti philosophia exercebatur, vir optimis artibus à tenero vngue imbutus, Deoque & hominibus ob multa ingenij bona charus & acceptus. Sed hos tam lætos successus præpediebat ægritudo continua, lentisque febrium vaporibus non lentè viri eminentis premebatur industria: qua peste acerrima iam per triennium exhaustis viribus, nihil postremò credidit salubrius, quam inuili medicorum opera cessante, cælestis manûs suffragium queritasse. Nam edoctus claritudinem Treuerensis ecclesiæ, eò profectus intendit, parsque factus supplicantis populi, humilis preceptor, sed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum sancti accessit, potum abrafi marmoris syncerè participauit: nec fideli desiderio frustratus, breui ex infirmo sanissimus, pallorem rediuiuo colore mutauit. Is non immemor beneficij, cùm sanctis omnibus purè deseruiret, tum suo curatori familiarius inhærebat, coque deuotionis circa illum profecerat, ut locum nostrum, quò eius reliquias nuper translatas didicerat, speciali affectu multus & frequens expeteret, antè fraternitati nostræ acceptus, tum verò ex assiduitate commanendi acceptissimus fieret. Huius relatu virtutem, quam expertus fuerat, fratribus sui studiosis compertam, haud iniuria nostræ narrationi credidimus inferendam, nihil verentes debili falsitatis calumnia pulsari, quæ tam veracis viri patrocinio facilè poterit eneuari.

Febricitans
potu rasi
marmoris
de sepulcro
S. Modoaldi
curatur.

CAP. XII.

Luc. 2.

NE verò quibusque sui supplicibus & deuotis semper ea incumbere videatur necessitas, ad obtinendum cuiusuis incommodi suffragium & doloris, potum puluerem illius abrafi marmoris, operæ precium erit præsentem exemplo animaduertere, quam facilis, quam paratus fuerit sibi famulantibus, se appellatibus nonnunquam sine hoc potu, solo virtutis obtentu respondere. Erat quædam sanctimonialis Deo deuota in eadem Treuerensi ciuitate, quæ psalmis, orationibus & vigilijs vacans, non discedebat de templo, ut Annam viduam crederes de euangelio. Sed cùm illas atque illas sanctorum frequens circuiret reliquias, & in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, suauissima laudis & compunctionis sacrificia offerret, tum ante omnes & super omnes excellentissimi præfulis Modoaldi sanctuarium venerabatur & frequentabat, amplexabatur & honorabat, atque coram eo affusa, immò affixa, quot preces deuotas, quasi tot acceptabiles hostias in odorem suauitatis ante conspectum diuinæ maiestatis dirigebat. Erga quem ex inspiratione diuina tantam conceperat deuotionem, ex deuotione amorem, ex amore familiaritatem, ut quæcunque sibi ex humanarum rerum, ut assolet, varietate obtigisset necessitudo, ad eum specialiter causam suam expositura recurreret, utpote quem vnum & solum, quodam ausu confidentiæ

fidentiæ dominum suum & crederet, & diceret, Hæc aliquando vi febrium tacta, cum acrius fatigaretur & æstaret, ad eiusdem domini sui memoriam se recepit, & causata cum eo de sui status, suæ salutis incommodo, huiusmodi querelam apud eum deposuit: Siccine, inquit, placitum est coram te domine mi, & ita congruit, vt cum alij, tam externi quam domestici, resuarum infirmitatum ad eum facilem & promptum obtineant adiutorem, me tuam singularem ancillam tam graui dolore, sine vlllo respectu clementiæ, pariteris fatigari? Quin potius beneficium, quod alijs elargiris gratuito, mihi, vt confidentius cæteris loquar, famulæ tuæ dominus impendas ex debito. Nec reputauerim mihi necessarium esse marmoris tui salutarem illam rasuram cum alijs bibere, quando fideliter & verè apud animum meum constat, sine hoc aut vlllo exteriori adminiculo te mihi posse subuenire. Hæc & his similia vbi coram domino suo tam pia quam fideli perorauit querimonia, subito correpta sopore obdormiuit. Vnde paulo post expergefacta, ita se incolumem factam, omniq; dolore ac tremore carentem inuenit, ac si tota illa febris cum somno pariter euauerit. Iesu bone, qua exultatione, quo gaudio, quibus illa ad hoc laudibus resiliuit, quo tripudio? Enimuerò quæ tam manifesto ipsius rei probauerit experimento, non se hæcenus frustra seruasse, neque quicquam frustra supplicasse Modoaldo. In spem proinde maximam animata, stabat tanta in hoc ipsum admiratione attonita, vt penè sui suarumq; rerum immemor, ne librum quidem psalmodum, qui quasi comes indiuiduus sibi semper adhærebat, recedens à sanctuario, meminere secum tollere à loco, quo reposuerat.

CAP. XIII.

Interea illò deueniens quidam adolescens, specietenus clericus, corpore & mente vagus, actu indisciplinatus, inuentum psalterium, nullius arbitri sollicitus, rapit: seseque inde celerius, nec tamen ab vrbe remotius, abripit: sed quo minus deprehenderetur, in suburbio diuersorium cuiusdam subintrat pauperis. Quasi verò, hominum ineptissime, damnum famulæ suæ, Modoaldo inspiciente & iam insequente, vllus locus, vlla latebra, vlla humani ingenij industria possit vel abducere vel occulere. Ergo quia mens in malum obdurata, nihil vnquam pensi, nihil habet moderati, iniquitatem super iniquitatem apponit, pannosque sui hospitis, quos vxor ipsius ad abluendum exposuerat, de nocte surgens & auferens, psalterio quasi lucro lucrum adiungit, impatiensque morarum & quietis, duplicati mali conscientia perurgente, nihil sibi mitius tutius ratus, noctis & fugæ præsidium inuadit. At muliercula somno manè excita, vbi neque supellectilem suam, neque fidelissimum illum suum hospitem inuenit, marito damnum conqueritur, fugientem furem euefigidò subsequi adhortatur. Ille verò nihil moratus, velocius furem insequitur & comprehendit, atque execratus scædum hominem, violenter quod suum erat, & etiam psalterium aufert & reportat. Interea deuota sanctimonialis, vbi librum suum requirens non reperit, deuotione, qua confueuerat, ante sanctuarium Domini sui, dispendium suum causata, deplorat, etiam atque etiam eum precatur, vt sibi solita benignitate psalterium restituat, vnde sacrificium laudis Deo & ei immolaret, ac redderet altissimo vota sua. Nec fefellit affectum pia petitionis effectus iustissimæ exauditionis. Fit quæstio per totam urbem de psalterio: transit viritum ad alterum ab altero, donec rogatus pauper, qui receperat, exponit, reddit, sanctimonialis recipit, Deo gratias dominoque suo Modoaldo, non sine magno animi fideique ardore, rependit. Ecce lucidissima miraculorum insignia, sed paucissima de plurimis libata sunt: quibus tamen, si ea rectè animaduertitis, sic vita Modoaldi gloriosa & merita præclara splendidissime illustrantur, ac si aurea tabula gemmis vel lapidibus preciosis distincta & decorata videatur. Quid enim eius vitam, nisi auream rectè dixerim tabulam, aureis videlicet operibus coruscantem? Quid gemmas vel margaritas in tabula, nisi interlucentia gestis eius miracula? Porro sicut nec virtutum eius, ita nec huius libri finem à nobis conuenit expectari: quia dum quotidie, Deo militem suum glorificante, nouis & præcipuis effulgeat miraculis, noua perinde materia novos quotidie & præcipuos exoptulat scriptores: immò summa moles materiæ Tullianis insultat ingenijs & eloquentiæ. Sed facessat apud fidelium mentes indigna describendis sancti viri gestis sollicitudo & molestia. Atqui preciosa eius memoria æternaliter viget, & super omnia redolet aromata, utpote qui gloria præditus immarcescibili, semper multiplicatur vt palma & cedrus Libani, & germinat vt lilium, floretque ante Dominum per omnia secula seculorum, Amen.

Epistola

Sanctimonialis quædam sibi curam à fratribus.

Videtur Sancti in caelis, quid agatur in terris.

Liber amissus redditur sanctimoniali, S. Modoaldo inuocanti.

Epistola F. Thietmari de translatione S. Modoaldi.

OMNO & patri Stephano, diuina electione Abbati, & sanctæ congregationi, beato Apostolo Iacobo sub eius moderamine in Leodio famulanti, Frater Thietmarus, quem dicunt procuratorem ouilis beati Petri in Helinuardeshuyfen, cum omnibus Christo secum militantibus, munus perfectæ charitatis ex animo, & plenæ fraternitatis pensum ex debito. Quoniam pater serenissime, ut multorum didicimus relatione, Apostolicæ religionis norma perfectissime imbuti, Apostolicæ vitæ tenorem fide & actibus imitami, dignum duximus vos verbis Apostolicis affari: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui vos idoneum elegit ministrum noui testamenti, non solum litera, verum etiam spiritum modulamine laudem omnipotentis Dei pronunciare, & sanctorum suorum gloriam presentibus posterisque seculis imitabilem verbo & scriptis prædicare. Vberimus namque vestri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris torpore depulso, Australis spiritus grata temperie afflatus, dulcissima stillauit aromata, quæ sui fragrantia longè lateque diffusa, odorem bonæ vestræ opinionis ad nostram usque transfundere notitiam. Et licet tot terrarum spatia nobis ad spectum vestri notitiam celauerint, tamen morum maturitas, cordisque sinceritas, ac piæ mentis affectus, ingenijque patet efficacia. Et in hoc miranda omnipotentis Dei mortalibus prædicatur dispensatio, quoniam sunt homines super millia, quorum notitiam retinemus ex facie, sed nec modicum quidem intentionem cognoscimus ex corde. Vestri autem cordis, licet carne absentis, arcana quodammodo perspicimus, quoties beati patris nostri Modoaldi vita mellifluis tractatu nostris insonat auribus, & delectabilia vocis vestræ percipimus modulamina, quoties dulcisonam cantus eius melodiam siue concinimus, siue concinentes attendimus. Hæc vitæ que luculenter digesta, tantam super omnia aromata dulcedinem faucibus nostris indidere, tantamque dilectionis plenitudinem cordibus nostris infundere, ut nullius amaritudinis rancore valeant aboleri, nullius molestiæ rædio euacuari. Pro talibus tantisque beneficijs iustissimum rati modis omnibus gratiarum præconijs piæ deuotionis vestræ studio respondere, in nobis nihil laboribus vestris æquiparandum ex nobis sufficimus æstimare, quoniam superant omnem facundiam laudis nostræ. Quapropter totis medullis conuersi ad eum, qui ore vestro magnificatur & voce glorificatur, nostroque licet exili, famulatu honoratur, indefessè supplicamus, quatenus suis meritis ac precibus vobis pro gratiarum actione perennis gloriæ coronam, pro mercede æternæ vitæ beatitudinem apud Christum obtineat, cui proculdubio impenditur, quicquid sanctis suis obsequij dignè ac laudabiliter exhibetur. Igitur quoniam indagatio sufficienti, nulla vnquam abolitione delendam, vestri notitiam tenemus, par est, ut studio nostræ manûs & linguæ nos quoque ad vestri notitiam perducamur. Offerimus itaque vestræ beatitudini translationis beatissimi patris nostri Modoaldi libellum, humili stylo digestum, vestræ dignationis solertia corrigendum, vestra autoritate corroborandum. Cuius seriem indagantes, cognoscetis de situ loci & exordio cœnobij nostri, quam benigna & mirabili dispensatione Dei in prosperos successus conualuerit, quam deuota piorum ad stipulatione in augmentum religionis excreuerit. Patebit etiam, cuius occasionis euentu, pio dudum accensu desiderio, largæ omnipotentis Dei miseratione, in tantam animi fiduciam simus promoti, ut preciosissima sanctorum pignora, quæ nulla auri vel argenti copia dignè valerent comparari, pia importunitate postulata mereremur adipisci. Quæ condigna veneratione & honorificentia loco nostro illata, diuersis miraculorum signis diuina glorificauit dignatio, ut liquidò claret cunctis, cuius meriti, cuiusque magnificentiæ sit eorum spiritus in cælis. In his omnibus agnitione nostra totiusque rei nostræ summa vobis sufficienter patefacta, pater reuerentissime, sanctitatem vestram ad congratulandum nobis inuitamus cum omni charitatis deuotione, affectu deprecatorio verbis vtentes Psalmistæ: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Hanc autem magnificationis vestræ seriem exigimus, ut sicut eiusdem beati patris nostri Modoaldi nobilem profapiam vitamque laudabilem luculento stylo digessimus, ita quoque translationis eius schedulam, ingenij vestri scalpello elimatam, per cauernas pij cordis vestri traducatis, quæ impositum quippiam vel admittere vel emittere nullatenus consueuere. In hoc igitur fraternæ charitatis intuitu desiderio nostro satisfacite, ut sacrificium præteriti operis, quod Christo per nos obtulistis, iam holocaustum fiat,

2. Cor. 3.

In Christū
redundat,
quicquid
eius sanctis
impeditur.

Reliquiæ
quàm pre-
ciosæ.

Psalm. 33.

& hostiæ immaculatæ caudam medullatam, id est, boni operis perfectionem, auctoritate piæ deuotionis vestræ roboratam à vobis, denuò omnipotenti Deo per omnia placabilem exhibeamus, gratanterque susceptam hoc ordine recitandam teneamus.

Translatio sancti Modaldi archiepiscopi.

BEATVS Modaldus, vir venerandæ memoriæ, summæ ingenuitatis linea præclarus, sanctitatis excellentia præcipuus, generositatis normam, morum nobilitate commendabat. Literali quoque scientia, in domo Domini plantatus, quasi palma floruit, & vt cedrus Libani multiplicatus, totius suauitatis germina circunquaque redolentia produxit. Vnde contigit, vt ordinationi diuinæ dispositionis regali celsitudine procerumque constantia concordante, totiusque Cleri ac plebis voto conspiciante, vir Deo & hominibus acceptus, Treuirorum sedi subrogaretur episcopus. Itaque pius pater, occasione pastoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio ad eò se studebat informare, vt continuo virtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cælestia euolaret. Interea dum domus Dei decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentissimo semper amore flagraret, super ripam Mosellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyri, extruxit, ibique congregationem sanctarum virginum, amplexibus sponsi cælestis mente & habitu in defensione immortalium, instituit: vbi etiam idem pater amantissimus, defatigatum spiritualibus exercitijs spiritum Deo reddens, tumulatus quiescit.

Genus.
Mores.

Literatura
S. Modal-
di.

Interea Nortmannorum turmæ efferæ, de vagina suæ crudelitatis eductæ, quasdam Gallia ac Germaniæ partes occupantes, urbem Treuerensium inuasere. Qua immanitate sui sceleris grassantes, nulli ætati, nulli sexui pepercere, matronas castas & virgines pudicas dehonestantes, sanctuaria Dei prophanantes, diuina & humana pari contemptu pessundantes. Porro præfatæ virgines Deo dicatæ, ne mala viderent, quæ pro flexis fragilitate metuebant: neve bona amitterent, quæ pro castitatis obseruantia promeruerunt: beati Modaldi sepulcro aduolunt, creberrimis singultibus tandem obtrinuere, vt, mirabile dictu, infra dies triginta omnes ex hac luce migrarent, & in eadem ecclesia in pace quiescerent. Qua de re cum hunc tantæ sanctitatis locum, inhabitantium frequentia destitutum, repentina cohiberet solitudo, extranei quidam clerici animo sagaces, quasi laudabilis furti desiderio ducti sunt, nec id flagitium arbitantes, si quauis arte sanctorum reliquijs participarent. Remotis ergo arbitris, nocturno tempore ingressi, mausoleum beati Modaldi effringunt, manumque temerè mittentes, quicquid tenaci digitorum pectine concludere potuerunt recondentes, fugam inièrunt. Quod facinus, licet amore sancti perpetratum sit, & ad declaranda ipsius merita Deus permisit, non tamen ipsi sancto placuisse, rerum exitus comprobauit. Nam ex membris eiusdem extractis, mirum dictu, sanguis copiosus erupit: qui raptorum stillando denotans vestigia, nusquam locorum fugitiuos deseruit, donec die terris reddita, ab insequentibus rei comprehenderentur: & omni negotio vacuatis euadendi gratia indulta, ex integro summi pontificis reliquiæ ad urbem cum omni honore transferuntur. Caterum ne quid simile deinceps perniciofa crearet licentia, decernunt in commune corpus sancti, in propatulo positum, ab ecclesia transferre, cælestemque thesaurum firmiter apothecis & tutiori arario commendare. Itaque arcam ligneam, firmissimis tabulis compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam, accelerant: eoque translata confessoris pignora in oratorium sancti Paulini super altare sanctæ Crucis summa cum veneratione deportant.

Nortman-
norum im-
manis cru-
delitas.

Magni Dei
miraculum.

Item aliud
valde exi-
mum.

Dehinc interiecto multi temporis interuallo, peccatis exigentibus, occulto Dei iudicio, idem oratorium subito conflagrauit incendio, intempestæ noctis silentio. Cuius fragore exciti custodes, variam sacri ministerij suppellectilem summa optueri satagebant: de sanctorum verò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, vt ignis, dum nulli locorum parceret, non solum arentem lignorum materiam penitus absumeret, verum lapides, tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circunquaque corrumperet. In tanta rerum difficultate quis tuas, sancte, reliquias non æstimaret iri perditum? Quis enim aliud, quam vsque ad cineres tam diuturna clade absumptas crederet? Res mira & nostris seculis inusitata. Postera luce plerique propius accedentes, vt vel modicas sancti fauillas colligerent, remota, quæ omnem superficiem altaris contexerat, incendiorum congerie, cuncta præter spem, quæ sancti erant, salua reperere, ipsamque loculum totius expertem iniuriæ. Quis ibi à laudibus Christi continuit?

Inflamma-
tur orato-
rium S. Pau-
lini.

Stupendum
sanè mira-
culum.

Tuum

Tuum Modoalde nomen, tuum meritum omnis sexus & ætas super astra tulere, Deum gloriosum & mirabilem in sanctis suis, repetito prædicantes clamore.

Post hæc venit vir venerandæ religionis, Abbas merito & nomine, de Saxoniam partibus, diuturno iam accensus desiderio, ut patroni alicuius probatæ sanctitatis corpus integrum, quod sibi largiri dignaretur Dominus, honorificè suis inferret sedibus. Hic nanque, prælibatis suis suorumque ieiunijs & orationibus, crebrisque vigiliarum singultibus, quasi prærogatiuis apud Deum obtinuerat legationibus, ne votis sui desiderio deberet frustrari. Quapropter ipsius gratia præeunte ac disponente, & venerandæ memoriæ Brunone Archiepiscopo annuente, totiusque ecclesiæ concordia voto adspirante, gloriosissimi pontificis Modoaldi corpus preciosissimum meruit suscipere. Quod cum inestimabili gloria & solenni ornatu ac melodia, vniuerso clero comitante, & promiscui sexus ac ætatis plebe circumfluente, de loco suæ sedis eductum, in Saxoniam decentissimè est translatum, & in oratorio beati Petri Apostoli in cœnobio, quod dicitur Helinuardeshuysen, honorificè locatum. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis M. C. VII. à venerabili Thietmaro, huius nominis secundo, successione autem sexto eiusdem loci Abbate, anno ordinationis eius xxvij. regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Bruno, Archiepiscopus Treuirensis.

S. Modoaldus in Saxoniam translatus.

VITA S. RICTRVDIS MARTIANENSIS, PER HUGBALDVM MONACHVM ELNONENSEM, AD STEPHANVM EPISCOPVM CAMERACENSEM SCRIPTA ANNO CHRISTI 907. Stylus obscurus & simplex, in gratiam Lectoris mutatus est per F. Laurentium Surium.

PRAEFATIO AVTHORIS.

In membrorum Christi compage vi excellentiori, ita merito quoque magis honorabili domino & præfati Stephano, secundum nomen suum Apostolicæ reuerentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritum insignia cum eis, quorum insitit vestigijs sanctitatis, à Deo coronando, Hugbaldus, sacerdotum & monachorum omnium minimus, immarecensibilem, virtutumque floribus vernantem à Deo optat precaturque coronam. Rogarunt me iam pridem Clerici & Deo sacratæ virgines congregationis S. Rictrudis, ut tum illius, tum prolium eius gesta conscriberem: ego verò distuli, vel quòd quantulamcunque scientiam meam tantæ materiæ scirem imparè, vel quòd ob longitudinem temporum nulla certæ fidei scripta, quibus ea continerentur, mihi videre contigisset: vererèque, ne dubia pro exploratis, & vana atque cõmentitia pro veris annotarem. Sed cum renitenti mihi quasdam offerrent historias, quæ cum dictis ipsorum consentirent, & iam fidem mihi facerent illi, quorum non contemnendæ personæ viderentur, quòd ea, quæ ipsi assererent, olim literis consignata fuissent, sed Nortmannorum sequissima rabie omnia populante interijssent: demum adiuratus per tremendum diuinæ maiestatis nomen, cessi illis, fecique etiam non ut debui, at tamen ut potui: nec mihi studio fuit verborum adhibere phaleras, sed lectoris & auditoris consulere vtilitati. Cùm autem opusculum absolutum vestræ excellentiæ examinandum traderetur, visum est illius prudentiæ quædam in eo desiderari, quæ ad conciliandam libris auctoritatem solent à studiosis requiri, nempe, personæ, loci & temporis annotationem. Et mihi quidem satis superque sufficere videbatur, si tam præclara tantorum virorum nomina, gesta & loca exprimente libello, supprimeretur locus & persona scriptoris, ne per hæc ceu atram quandam nubem obscurari viderentur astra tanti splendoris: at quia aliter visum est sanctitati vestræ, celeberrima nominis vestri prælucente lampadè, nostras quoque confidimus illustratum iri, quanuis tetras, tenebras: dumque Stephanum inclytum antistitem libelli huius loquetur Præfatio, nostræ quoque exiguæ personæ mentio fiet. Locus autem, ut nōstis, non est mihi iam, sicut olim, in clarissima vrbe, sed libenter me gloriari vel postremum monasterij beatissimi Amandi, egregij confessoris Christi, monachum, nisi propter peccata mea tam crebrò inde eijcerer metu barbaricæ incursionis. Quid verò mihi tempus exprimere necesse est, quod omnium infelicissimum esse videtur, ita ut non nisi cum Propheta ad Deum clamare libitum sit: Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala. Respice

Nortmannorum populationes.

Pfal. 89.

spice Domine in seruos tuos & in opera tua: Ad nos quoque pertineat illud Apostolicum: Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt? Sed ne in hoc quoque videar auctoritatis vestrae iussa neglexisse, omisis regum nominibus, nouerit lector nos ista cussisse anno à nato Salvatore, summo rege, nongentesimo septimo. Ad profectum Catholicae Ecclesiae opto vos feliciter ad votum valere.

VITÆ HISTORIA.

VM Francorum gentem, cuius maiores è Phrygia prodijse ferunt, atque ex regio Troianorum stemmate ortos, post phanaticum simulacrorum cultum ad veritatis cognitionem diuina clementia vocare decreuisset, quemadmodum ex omni æternitate constituerat, ea tempestate, quæ industrius rex Clodoueus eius gentis scepra tenebat, beatissimi præfulis Remigij ministerio id voluit compleri. Is enim sanctissimus pontifex & multa vitæ integritate, & admirabili signorum virtute pollens, iam dictum regem & magnam exercitûs eius partem doctrina Catholicae fidei imbuit, & vt ferunt, accepto cælitus chrismate, ad tria circiter millia vno die baptizauit. Atque ex illo tempore magis magisque apud Francos creuit religio, & in externos etiam fines eorum prolatum est imperium, quod maiores eorum partim sibi iam antè vendicârunt. Nec hoc gentis eius feritati tribuendum est, cuius nomine putantur à nonnullis Franci dicti, tanquam quibus à natura quædam indita sit ferocitas: sed præstitum hoc eis est, quòd duabus eximijis essent columnis fulti, quibus totius Ecclesiae status inniti videretur: autoritate sanctorum Pontificum, quorum est præcellens honor: & virtute regum præpotentium, qui in administranda republica sagaces inprimis fuère. His, inquam, rebus factum est, vt diuina tum præueniente, tum subsequente gratia, FRANCORVM potentia magis magisque aucta & propagata sit: atque etiam vbi quondam abundauerat iniquitas, deinde instantum Dei gratia superabundârît, vt quemadmodum cælum ornatur stellarum multiplici pulchritudine, ita Francorum regio, præstante patre luminum, à quo est omne donum perfectum, multiuaria tam indigenarum, quàm aliunde aduenientium vniuersæque sexûs & ordinis sanctorum atque perfectorum hominum claritate illustrata sit.

E quorum venerando collegio tanquam sidus quoddam eximium extitit Rictrudis, deuota Christi ancilla, grata Deo suo, & chara hominibus atque laudabilis ob merita iustitiæ & sanctitatis: quæ patrem habuit Ernoldum, virum nobilem, & Lichiam genitricem ex bellicosa Vasconum gente. Quæ gens licet ea tempestate magna ex parte demonum cultui esset addicta, at tamen à Deo electa Rictrudis, sic ab illis impijs traxit originem, quemadmodum è spinis nascitur rosa: atque ab ipsis incunabulis cum teneræ ætatis incremento, honestis est moribus alta & instituta. Fuit autem temporibus Clotarij regis, qui à magno Clodoueo, quem iam diximus primum ad Christi religionem accessisse, quartus fuit, atque etiam huius Clotarij filij Dagoberti inelyti, qui à beatissimo Arnulpho Metensium episcopo institutus, dignus & industria & viribus fuit, qui vnà cum patre regnaret, ei que in regno succederet. Habuit autem Dagobertus fratrem Aribertum, non tamen germanum. Ei attribuit vrbes & pagos citra Ligerim flumen & vsque ad Pyrenæos saltus: sapienti videlicet vsus consilio, pactusque ab eo, ne quid vnquam paterni regni ab ipso repeteret. Itaque Aribertus Tolosanam obtinens sedem, cum in Aquitania regnaret, non diu post totam Vasconiam sibi subegit.

At Dagobertus in administrando regno præclarus, vni vitio subiacuit, immodico deditus amor mulierum. Vnde accidit, vt legitima coniuge sua ob sterilitatem repudiata, alteram sibi copulârît. Cumque id flagitium in eo pontifices, inprimis autem vir sanctissimus & mirabilium operum patrator præful Amandus reprehenderet, ille indignatione & fastu regio incitatus, eundem venerabilem antistitem non absque iniuria è suo regno eiecit. Ille verò pro Christi veritate persecutionem patientissimè ferens, quippe qui etiam sanguinem pro Christo fundere peroptaret, diuersis in locis diuini verbi sparsit semina, atque tandem etiam in Vasconiam, Rictrudis patriam peruenit, vt cælitus infuso sibi lumine eius regionis gentem illustraret, simul sperans ob gentis eius fauorem posse se illic martyrij palmam promereri.

Aa

Interim

12. Maij.
Cap. 1.
Vide Paulû
Aemylum
lib. 1. de re-
bus gestis
Frâcorum.

Columnæ
duæ Eccle-
siarû Gallie.

Iacob. 1.

Cap. 2.
S. Rictrudis
parentes.
Luciam

Aribertus
frater Da-
goberti.

Cap. 3.
Dagobertus
mulie-
rosus.

S. Amandi
exilium.

Cap. 4.

Interim autem Dagobertus rex, cum non haberet filium, qui ipsi in regno succederet, ea causa moerens non mediocriter, tertiam sibi afficiuit uxorem. Atque tum deum conuersus ad Deum, multorumque expetens preces, & largas praestans elemosinas, eodem anno ex illa coniuge sustulit filium: quem cum anxie cogitaret cuinam vndis salutaribus expiandum diuinaque lege imbuendum traieceret, vt quemadmodum ipse beatum Arnulphum habuerat pedagogum, ita hic quoque ab insigni aliquo Dei seruo ad Christianae religionis praescriptum institueretur: memoria cepit respicere, quanta iniuria virum sanctissimum Amandum affecisset, moxque ministris ablegatis, eum vbique iussit studiosissime inquiri & ad se reduci. Ita ergo reuocatur ab exilio verax praeco & cultor Evangelij, antistes venerandus, latantur eius reditu rex & optimates & populus omnis: eiusque pedibus se sternens rex, veniam petit, nec difficulter impetrat: orat pro filio, sed patitur repulsam, dicente viro ter beato, militantem Deo non oportere negocijs implicari secularibus: moxque est conspectu regis celeriter se proripiente. At rex nihil de suo remittit desiderio, Audoenum & Eligium viros primarios, multaque prudentia & virtute conspicuos, beatoque Amando imprimis charos atque familiares, ad eum mittit, qui tandem inuitum eo suis precibus impulere, vt regis voluntati sese accommodaret. Adducitur infans dies natus quadraginta, adhibetur catechesis a sancto praesule, & cum finita prece ex tanta hominum frequentia nemo responderet, Amen, infans ille cunctis audientibus, clara voce respondit, Amen. Inde baptizatur, & Sigeberti nome ei imponitur, atque ab Ariberto regis fratre est sacro fonte suscipitur. Sequenti anno Aribertus rex, nec diu post etiam filius eius abeunt a vita, omnisque ditio Ariberti cessit Dagoberto. Quae quidem omnia idcirco huic historiae volui inferere, vt lector facilius cognoscat, quae Rictrudi causa fuerit in Franciam veniendi.

Reuocatur
ab exilio S.
Amandus.

2. Tim. 2.

Baptizat filium regis,
isque respondet,
Amen.

Cap. 5.

Cum enim per id tempus Franci crebro commearent in Vasconiam, Rictrudis puella bonae indolis, ad nobiles iam perducta annos, conspicitur, amatur atque appetitur a Franco quodam Adalbaldo, praeclearis & iustis ordo natalibus: cuius mater Gerberta filia fuit sanctae Gertrudis, in monasterio, quod Hamaticum dicunt, quiescentis, quod ipsa construxerat: fueratque is Adalbaldo a puero optimis institutus disciplinis, multisque pollebat opibus & fundis, nec vulgarem gratiam locum in regis aula obtinebat: dignus plane vir, qui Rictrudem haberet coniugem: cui etiam iuxta morem desponsa, & matrimonij lege sociata fuit, licet quidam virginis cognati id moleste ferrent. Neque ineundi coniugij huius causa fuit libido aut incontinentia, sed amor charae sobolis. Nec deerant vtrique dotes animi & corporis, quae in sponso sponse spectari solent. In Adalbaldo cernere erat generis nobilitatem, pulchritudinem, virtutem & sapientiam, quae ad conciliandum amorem plus habet virium. In Rictrude formae elegantia, genus, opes, & mores, qui praeter ceteris inquirendi sunt, visabantur. Itaque conuenienter illi sententiae Apostolicae, erat inter illos honorabile coniugium & torus immaculatus. Non enim surda acceperant aure, quod idem Apostolus dicit: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti, quem habetis a Deo, & non estis vestri? Empti estis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Fidem vero coniugij inter se accuratè seruantes, compage fidei & charitatis erant duo in carne vna, vnanimes, vno ore & concordii operatione honorificantes Deum, & omnibus diebus vitae suae seruietes illi in iustitia & sanctitate.

Rictrudis
nubir Adalbaldo.

Heb. 3.

1. Cor. 6.

Cap. 6.
Rictrudis
proles.

Nati quoque eis sunt filij, & in ijs primogenitus Maurontus, postea Abbas & Leuita factus, & tres filiae, sanctae virgines: Clotendis, post obitum matris eius monasterij moderatrix: Eusebia, bona Dei cultrix, & Adalsendis. Quos parentes eorum, cum essent iusti, tum per seipfos, tum per familiares ipsis Dei seruos in timore Domini erudiuerunt & educarunt, ab infantia caelesti benedictione auctos. Maurontus patrem spiritualem habuit venerabilem Deoque dignum sacerdotem Richarium, qui per sacrum baptismum eum Christo regenerauit. Clotendem egregius pontifex Amandus & sacris manibus est fonte salutari suscepit, atque in omnibus Deo dignam reddidit: Eusebiam Mathildis regina, Dagoberti coniunx ex sacro fonte suscepit. Potest non immeritò de hac progenie dici illud Sapientiae: O quam pulchra est casta generatio cum claritate.

Sap. 4.

Cap. 7.

Accidit autem, vt Adalbaldo a pago Austrebatensi, vbi multae ei erant possessiones, in Vasconiam triste suis iter susciperet. Prosequeretur euntem aliquousque beata Rictrudis, sed iussa, citò domum se recipit moerens, quasi iam animo praesagiret imminens malum. Ecce autem malignorum hominum, quos aiunt fuisse, quibus illud coniugium

Adalbaldi
cædes.Claret mi-
raculis post
mortem.

1. Cor. 7.

Matth. 19.

Nec blan-
ditijs, nec
minis po-
test adduci,
vt denuò
nubar Ri-
ctrudis.

Cap. 8.

Cap. 9.

Vide præ-
clarum fa-
cinus vene-
rabilis ma-
tronæ.

Luc. 10.

Cap. 10.

Matth. 5.

Psal. 34.

coniugium displicuerat, vir pius insidijs appetitur, vulneratur, perimitur. Sed planè non est ille mortuus, sed viuit feliciter in Deo, cohærens spiritu illi, qui est vera vita: quod quidem satis testantur signa, quæ ad eius sacra ossa non rarò fiunt. Citò autem tristissima rei nuncijs perfertur ad Christi famulam Rictrudem, quæ gemino eoque atroci dolore corripitur, quod & charissimo se sentiret orbatam coniuge, & proles suas, tum etiam cognatos, videret eius nece grauissimè discrucari. Tandem autem luctu illo sopitò, cum seruis Dei ipsi familiaribus, præsertim autem cum Amando sanctissimo præfule, de suo statu deliberat: auditque ex illo fidissimo consultore illud Apostoli: Mulier alligata est legi, quando tempore vir eius viuit. Quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consiliùm. Audit etiam illud Domini Saluatoris: Si vis perfectus esse, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: & veni, sequere me. Hæc & id genus alia verba salutis non surda aure accipiens S. Rictrudis, sed ijs diligenter animum applicans, omni postposita ancipitis deliberationis mora, pollicetur se eius salutaribus monitis obtemperaturam. Verùm antiquus serpens, inuidiæ stimulis percitus, tam salubre propositum modis omnibus impedire conatur. Cõmouet regis animum, vt persuadeat illi denuò nubere cuidam ex optimatibus suis. Illa autem profus id respiciente, multa adhibet blandimenta rex, sed frustra. Blanditijs succedunt terrores & minæ, sed tantundem efficiunt apud animum in Deo benè firmatum. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus eam præcipuè colebat, quæ in actione & rectè viuendi ratione consistit, nec immeritò viuendi magistra dicitur, quam Græci Ethicen, Latini Moralem vocant, ad quam primariæ illæ virtutes pertinent, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia: his ipsi accuratè sese communiens, quemadmodùm per iustitiam Deo magis quàm hominibus obedire, atque per fortitudinem nullis cedere aduersis constituerat: ita per prudentiam regis indignationem amoliri, & per temperantiam intra modestiæ & humilitatis limites sese continere decreuit. Itaque vsa consilio sanctissimi Amandi, ad tempus dissimulat immutabile animi sui propositum, spondetque regi se ex eius consilio facturam, quod sibi conducibilis videretur.

Hunc in modum cum regi persuasisset, se ipsius dictis parituram, in prædio suo, in villa Baireio opiparum & regia maiestate dignum apparat conuiuium. Inuitat regem cum optimatibus, & inter epulas sermonibus sale conditis omnes exhilarat. Postquam autem repressa fame, edendi auaritas remitti cõpfit, essentque iam conuiuiæ sæcundis calicibus comiter accepti, surgit matrona venerabilis à mensa, & non trepidè, sed constanter: non tepidè, sed feruenter: non segniter, sed sagaciter: non muliebri, sed virili planè animo, quod secum deliberarat, re ipsa exequitur.

Primum sciscitatur ex rege, num illius bona venia liceat ipsi in ædibus suis quod velit agere. Rege incunctanter annuente, quippe qui putaret illam sumpto poculo, vt plerique solent, & se & conuiuas alios ad potandum strenuè inuitaturam: è sinu suo profert velum ab Amando pontifice consecratum, qui etiam hoc ei consiliùm dederat, & inuocato terribilis Dei nomine & auxilio, suo illud capiti imponit. Tum verò rex ira permotus, ingratas relinquens epulas, abscessit è conuiuio. At illa iactans cogitatum suum in Dominum, totam se illius arbitrio permisit & commisit: facultatibusque & possessionibus prudenter distributis, spinosisque huius mundi curis è terra cordis sui penitus extirpatis: quæ priùs seruiendo Christo in membris eius, Marthæ gesserat officium, iam ad pedes eius sedens, audiebat verbum eius, optimam Mariæ partem, quæ ab ea non posset auferri, sibi deligens.

Vt verò quod in interiori gerebatur homine, id etiam exterior præ se ferret: sicut mentis mutarat habitum, ita mutauit & corporis: preciosisque abiectis vestibus, quibus fuerat vsa in matrimonio, vt placeret viro, vnà cum eis omnibus se exiit huius mundi impedimentis, vt sollicita semper cogitatione ea sola tractaret, quæ Domini sunt, vt illi vni deinceps placeret. Imposuit autem capiti tetrum quendam amictum, vt interioris hominis luctum & penitentiam designaret, possetque pro luctu breui & mœrore momentaneo ea quandoque consolatione affici, de qua Dominus dicit in Euangelio: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et vt quondã expertas corporis voluptates & molestas dæmonum profigaret vexationes, in preces continuas & immodica propè ieiunia incubuit, carnemque aspero cilicio domans, illud ex Psalmo canebat: Ego autem, cum mihi molesti essent, in ducebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Porrò locum, vbi spiritalibus daret exercitijs

ercitijs operam, cum consilio & auxilio sæpè disci antistitis Amandi, valdè sibi congruum delegit, nempe monasterium, quod Martianas vocant, ab eodem antistite ad fluuium Scarbum exædificatum, cui disponendo & constituendo vir sanctus Abbatem præfecerat sanctum Iouatum venerabilem virum, cuius adhuc in eodem monasterio corpus conditum habetur. Et Amandus quidem monachos ibi haberi voluit, sed Iouatus sanctimoniales ibi congregauit. Hunc ergo locum, satis oportunè ab hominum strepitu remotum, Dei famula Rictrudis expetijt, & beato Amando non solùm consentiente, sed etiam inter regem & ipsam pacem conciliante, cum maiestatis regie privilegio obtinuit, vt illic se totam rebus diuinis manciparet.

Cap. II.

Matth. 5.

Vt autem omnibus palàm innotesceret, à quanta perfectione suam inchoasset conuersionem, conuenienter illi Euangelicæ sententiæ, *Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est: post abiectas à suis humeris onerosas prædiorum & facultatum sarcinas, post nuncupatum Deo continentie votum, post acceptum monasticæ religionis habitum, non contenta se solam Deo offerre oblationem viuam, sanctam, eiq̃ue placentem: etiam tres filias suas, quas iam supra memorauimus, illi obtulit virgines corde & corpore immaculatas, vt perpetuam seruantes virginitatem, agnum virginem, virginis matris filium, quocunq̃ue ierit sequantur, contentæque ante Dei thronum canticum nouum, id est, cum agno aternū exultent de carnis seruata integritate & incorruptione.* Quod canticum licet audire possint sancti, nemo tamen dicere poterit, nisi illa candida turba incontaminatorum. Quod cum sit verissimum, audite, obsecro, & auribus percipite omnes, qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad angelicæ castitatis aspirare privilegia, & tam præclari contubernij frui sodalitate, atque cum eis noui cantici suauissimam depromere melodiam. Properate, currite, & memores vxoris Lot, retrò respicere nolite. Putridas putidæ carnis concupiscentias edomate. Omnis caro fenenum, & omnis gloria eius tanquam flos foeni. Penetrent hæc intima cordis vestri penetralia, nec meam hanc esse puteris adhortationem, sed beatissimi Patris Augustini, qui inter cætera ita dicit:

Apoc. 14.

Virginum
privilegiumGen. 19.
Esaïæ 4.
& 40.De sancta
virginitate
cap. 17.

1. Pet. 2.

Cap. 12.

S. Rictrudis
dat se mo-
nasterio.Adalsendis
obit.

Luc. 2.

Vide animi
fortitudinē
in matrona.

Pergite sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac foemina, cælibes & inuptæ: pergite perseueranter in finem. Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis vberius: sperate felicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptijs. Vos afferetis ad nuptias agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis vestris, quale nemo poterit dicere, nisi vos. Et post pauca: Meritò eum sequimini virginitate cordis & carnis, quocunq̃ue ierit. Quid est eum sequi, nisi imitari? Quia Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius.

Itaque S. Rictrudis tres filias suas, vt diximus, in ætate adhuc tenera vni despondit viro Christo, vt canticum illud, quod iam per se non poterat, per illarum citharas Domino depromeret: cunctisque sapienter dispositis, & curis omnibus huius mundi procul abiectis, monasterij gymnasium adiit, vbi vitæ huius breue tempus tanquam in agone decurreret, contra tartareos demones certando viriliter, nuda iam & expedita ab omnibus, ne possent eam vlla ex parte tenere illi maligni spiritus, vnctaque oleo celestis gratiæ, cuius ope freta, facilè ex hostibus victoriam reportaret. Porro Maurontus filius eius in laico habitu regijs officijs & militaribus negocijs adhuc detinebatur, sed corpore potiùs, quàm animi studio aut voluntate, de quo suo loco plura dicemus.

Per id tempus mortua est Adalsendis, inter filias postremo loco nata. Obijt autem in ipsa sacrosancta Dominicæ natiuitatis solennitate, quando huic mundo in peccatis mortuo aduenit in Christo salus & remedium præsentissimum, quo profligatur mors cum authore & principe suo: vt Adalsendis non tam mortua sit, quàm luci vitæque perenni edita. At pia Rictrudis, inter aduersa fortis & longanimis, cum se illi vno eodemque tempore ingens tum gaudij, tum mœroris materia offerret: hinc angelum toti mundo lætissimum nuncium adferentem audiret & dicentem, Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: inde suæ præ oculis haberet filiolarum triste funus, quod sine dolore cernere ipsa naturæ vis non sinebat: virili animi robore muliebrem superauit affectum, nec passa est sibi dominari luctum, quem extorquebat mors tam chari pignoris: nec voluit dare locum tristitiæ, vbi natalis celebraretur vitæ. Itaque expletur sepulturæ officium more fidelium, premuntur lachrymæ, luctus facessere iubetur. Sic primus exactus est dies, sic secundus & tertius solennitatis dies. Vbi ad quartum ventum est, quo sancta Ecclesia paruulos pro Christo caesos

caelos commemorat, prudentissima Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, & omni negotio tempus esse & opportunitatem, tempus gaudendi, itemque tempus flendi ita distinxit, vt post sacrorum expletionem mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis martyribus non luctus exhibetur, sed honor, vota que præstantur non lachrymarum, sed caeremoniarum: cum iam parata essent omnia, quæ ad corpora cibo potuque perficienda pertinerent, conuocatis fororibus ait: Eat iam charitas vestra, forores meæ, & dona Dei percipiat cum gratiarum actione: me verò exemplo matrum, quarum hodiè ploratus & vlulatus auditus est multus, sinat innocentem filiolum meam, immatura morte præreptam, materna pietate lugere. His dictis, amicum mœrori locum secretum petijt, dolorique, vt natura poscere videbatur, indulgit. O verè laudabilem & admirandam foeminam, quæ fortitudine accinxit lumbos suos.

Iam veniamus ad Maurontum, cuius supra meminimus, S. Rictrudis filium primogenitum, ab egregio Christi sacerdote Richario per sacrum baptismum regeneratum: Accidit aliquando, vt idem venerabilis presbyter Richarius tum pro sanctitate, tum pro familiaritate equo vestus beatam Rictrudem inuiseret: cumque post sancta colloquia vir Dei conscenso equo vellet abscedere, illa, filiolum Maurontum in vlnis gestans, paululum è domo progressa, eum prosequatur, vt benedictione illius filiulus suus muniretur. Postquam autem vir Dei equo sedens infantem in manus accepit, siue vt illi benè precaretur, siue vt oscularetur eum, equus, agente malo demone, coepit ferocire, dentibus frendere, pedibus calcitrare, magno impetu sursum deorsum cursitate. Itaque sacerdos & sibi & puero metuebat: mater pro vtroque anxia, & iam penè exanimis, quòd putaret certum vtrique exitium impendere, auerso vultu, tam triste spectaculum videre non sustinuit. Flebat etiam familia non mediocriter. At vir Dei tenens fortiter paruulum, ne laberetur, preces fudit ad Dominum: quibus completis, & puer instar auiculæ illæsus in terram perlatus est, & equo pristina redijt mansuetudo. Tum verò mater, recepto spiritu, filium ipsi arridentem in suas sustulit vlnas, & ingens mœror omnium versus est in gaudium haud vulgare: nec debet ambigi vtrorunquæ meritis id ira euenisse. Et quia tam infinitè benigna est Dei clementia & bonitas, vt quod malignus dæmon sanctis in perniciem machinatur, ille ad eorum profectum conuertat: tentatio hæc beato viro cessit ad virtutis augmentum. Cogitans enim apud se, humani generis Saluatorem, cum ad nos redimendos iret Hierosolymam, non phalerato sedit equo, sed humiliter potius asello, deinceps cum aliquò esset proficiscendum, non equo vsus est, sed asello mansuetissimo.

Postquam autem Maurontus ad viriles peruenit annos, cum esset vir nobilis, regis lateri adharebat, qui perpetuis eius officijs & ministerijs utebatur. Data autem est opera, vt sponsa ei afficeretur: sed Amando pontifice spiritalis amoris suauitates & æternæ vitæ inæstimabiles incunditates ei prædicante, voluptuosos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem iniecerat, dirupit. Cum autè matri indicasset se nolle sponsam admittere, illa metuens, ne per abrupta lasciuia præcipitia, vt plerique solent adolescentibus, iret in profunda gehennæ, non mediocriter dolere coepit, oratque S. Amandum, vt ipsam ea in re iuuare velit. At vir sanctus eius precibus annuens, Martianas venit, optimisque sermonibus eam demulcens, pristina in Deum alacritati restituit. Accessit inde ad Missarum peragendam celebritatem, & cum illic Maurontus adstaret, vidit sanctus episcopus apem, ter eius verticem circunvolantem: nec ignorans quid ea res portenderet, eum aduocat, horratur vt quamprimum opere perficiat, quod iam pridem animo velle coepisset. Nec defuit Maurontus sancti viri monitis: cumque idem beatus antistes more Ecclesiastico totòndit, decisa coma capitis eius, vt coronæ signum vel effigiem ferret in capite: per id, quod exterius fiebat, innuens, quid eius significatione intus seruari oporteret: nempe vt vertice capitis nudato designaretur, præpotenti Deo nuda & aperta esse etiam arcana pectorum, nihilque vel abditissimis versari cogitationibus, quod fugiat oculos cuncta cernentis: Porrò crebra capillorum sectio, indicaret assidue refecandas malarum cogitationum superfluitates. Denique corona & summi sacerdotis tiaram, & regie dignitatis diadema exprimeret, vt inde admoneretur ad regale se pertinere sacerdotium, & post victorianam, ex multiuarijs mortalis vitæ tentationibus reportatam, meritò se recepturum vitæ immortalis coronam, quam Deus promissit diligentibus se. Quæ quidem sanctus vir Maurontus, non solum ex beatissimi præsulis huius traditione, sed etiam ex diuinarum scripturarum lectione suscipiens &

Eccès 8.

Ierem. 13.

Matth. 2.

Tom. 2. 26.

April.

Cap. 13.

His confi-

milia habet-

ur in vita

S. Richarij

Tom. 2. 26.

April.

Insigne mi-

raculum.

Matth. 2.

Cap. 14.

Mauronti

breis hi-

storia.

Corona rasi

capitis quid

significet.

S. Amatus
Senonensis
episcopus.

Sigebertus
in Chron.
anno Chri-
sti 672.

Cap. 15.

Eusebiae
amor erga
Hamaticū
cœnobium.

Cap. 16.

memoriae commendans, studuit semper diligentissime re ipsa complere. Factus enim postea diaconus, illi muneri congrua viuendi ratione & optima conuersatione respon- dit. In aula etiam regis, quippe clara editus profapia, praclare functus est officio re- giorum conscribendorum diplomatum, siue edictorum. Et ut ad sanctae conuersa- tionis eius cumulum non parum accederet, sancti Amati episcopi ei conuictus ob- tigit: qui beatus vir cum Senonensis esset episcopus, falso apud Theodorici regem, qui per id tempus tyrannidem exercebat, insimulatus fuit, tanquam in regem perfidiae crimen admisisset: atque ea causa in Perona monasterio, in Veromanduorum oppido sito, cui tum sanctus Abbas Vltanus praerat, iussus est exul degere. Mortuo autem Vltano, traditus est Mauronto abbati, ut is cum in custodia asseruaret in Broilo mo- nasterio, quod ipse nuper admodum construxerat in Lætia territorio. At Mauron- tus illo ad se recepto, ut eius religiosam comperit conuersationem, haud aliter atque caelesti asseruando thesauro cunctis vitae eius diebus omnem ei curam & ministerium impendit, gaudens habere se in illo & sibi & fratribus suis vitae & sanctitatis propositum exemplar.

Interea Dei famula Gertrudis, auiua Adalbaldi, iam proeucta admodum aetate, & multis cumulata operibus bonis, in Hamatico monasterio, quod ipsa aedificauerat, ubi etiam sacra virgo Eusebia, eius proneptis, educabatur, viam vniuersae carnis ingres- sa est: cui in monasterij regimine eadem Eusebia successit, bonae quidem indolis puel- la, sed adhuc tenerae aetatis, utpote duo dennis. Itaque mater eius Rictrudis, altiori via consilio atque prudentia, non ignorans multos etiam in virtutibus exercitatos hostis tartarei astutia decipi, tum etiam metuens aetati illi filiae suae, ne praeproperam addepta- bertatem, illius maligni serpentis fraudibus circumscriberetur: ad se eam acciuit, se- cumque habitare voluit. Recusante vero illa, & in Hamatico cœnobio permanere volente, mater eius regias compulsa aures appellare, facultatem obtinuit illam regis autoritate reuocandi. Atque ira coacta Eusebia, ad matrem venit moerens, secum- que adduxit totam congregationem suam & proauiae sanctae Gertrudis corpus cum reliquijs sanctorum, quae illic conditae fuerant. Mater autem eius, voti compos effecta, hortabatur illam multis verbis, ut cum ipsa in spiritali militia Deo inferuaret. Et illa quidem maternis admonitionibus libentissime parebat, diuinis ministerijs iugiter sese mancipans: sed tamen non potuit amor eius & desiderium reuocari ab Hamatico monasterio, quae ei quasi innata videbantur. Quamobrem flebat fassissime, & prope singulis noctibus post absolutam vespertinam synaxim, cum eam purarent se dare cum alijs quieti, illa, relicta ante lectum sandalijs, ibat ad Hamaticum monasterium intem- pestae noctis silentio, cum eo, quem ante diximus, sanctissimo episcopo & monacho Amato, & cum collactanea sua, alijsque fidis, ut putabat, sui secreti socijs. Ibi que cele- bratis vigilijs & omnium horarum officijs, Martianas reuertebatur, fidei illo peracto furo, ne illic nocturnis precibus non interfuisse deprehenderetur. Nec defuit tamen, qui haec ad matris notitiam perferret: quae eam ad se vocans & blandis mulcebat, & asperis terrebat sermonibus, ut eam ab hoc proposito retraheret, sciens eam magis carnis propinquitate quam spiritus permoueri. Sed cum neque per se, neque per ami- cos quicquam proficeret, inito cum filio Mauronto, Leuita & Abbate venerabili, con- silio, utrisque placuit, ut pro huiusmodi inobedientia & pertinacia, verberibus Eusebia castigaretur. Itaque Maurontus, tenente eam famulo, verberauit eam: sed interim ad capulum ensis, quo famulus accinctus erat, grauiter attriuit latus teneri corpusculi, ita ut multis, quibus postea superuixit annis, purulentam & sanguine mixtam ab ore sal- uam eiecerit. Verum neque hoc pacto eius compresso desiderio & conatu, conuocant e propinquis locis episcopos, abbates & illustres viros: qui omnes varijs modis eam nitebantur ab hoc studio reuocare, sed frustra. Tandem igitur consilium hoc illius matri dedere, ut sineret eam optatum repetere locum: quibus etiam assensit mater, quanuis inuita. Confirmabat autem eius religiosam conuersationem maternis adhor- tationibus, & Deo eam precibus commendans, a se dimisit. Ea igitur voto posita suo, cum omnibus suis lata abiit ad Hamaticum cœnobium, secum eò reducens corpus proauiae suae cum venerandis sanctorum reliquijs: ibi sanè angelicam ducens vitam, in medijs adolescentiae annis rapta est ad caelestis sponsi thalamum, ne malitia mutaret intellectum illius, aut fictio deciperet animam illius: & consummata in breui, expleuit tempora multa.

Non defunt autem, qui dente rodant canino, quod diximus sanctam virginem tam male

malè acceptam à matre Rictrude & fratre Mauronto : sed nouerint illi, Rictrudem nõ
 villo odio infectam filiõlã suam, sed eius immaturã timuisse atati. Sciebat enim scri-
 ptum à sapientissimo Salomone: Puer, qui dimittitur voluntati suã, confundit ma-
 trem suam. nec illud Ecclesiastici ignorabat: Filie sunt tibi? serua corpus earum. Vo-
 luit igitur filiam apud se manere, vt suis & adhortationibus & exemplis ad perfectiora
 eam procheret: & *Eufebia*, licet se sciret caelesti regi desponsatam, non tamen san-
 ctam, matrem proteruè aspernabatur, sciens sponsi sui illud esse præceptum: Hono-
 ra patrem & matrem, vt sis longæuis super terram: sed innitens gratiæ eius, qui ipsam
 sibi desponderat, eiusque vnus flagrans amore, nec maternum quidem affectum sibi
 patiebatur vllum feruoris sui adferre detrimentum. Et Maurontus quoque frater eius,
 non odij crudelitate id fecit, quòd eam flagellauit: sed matri immorigeram & pro-
 pè insolentem volebat coercere. Etsi autem vterque & mater & frater in illa castiganda
 humano quodam errore lapsi sunt, ignorantes gratiam Dei, quæ illi inerat: non
 debent tamen temerè reprehendi, cum non possint ea numerari in operibus iniqui-
 tatis, quæ ex charitatis radice proficiuntur, dicente ipsa veritate Christo: Si ocu-
 lus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quòd verò hac occasione
 in morbũ incidit sacra virgo, quo etiam non caruit quandiũ superuixit: quis non vide-
 at hoc illi ad collatã gratiã cumulũ accessisse, vt dum corpore deficeret, spiritu ro-
 boraretur, conuenienter illi Apostolica sententiã: Cũ enim infirmor, tunc potens
 sum? Et certè eius conuersatio talis fuit, vt verbis exprimi vix queat. Præbebat talia
 de se ipsa exempla, quæ aliã omnes meritò sibi imitanda proponerent. Erant virgi-
 nis prudentissimã tales mores, talisque habitus, vt virtutes omnes ex ipsa relucerent:
 prudentia in verbis, iustitia in decernendis iudicijs, temperantia in licitis & veritis, for-
 titudo in rebus duris & aduersis. Cũ necessitas interdum cogeret negocijs interces-
 se secularibus, nihil ex his eius animo inhærebat. Et vt paucis expediã, virtutes omnes
 obtinere studuit, & tamen eas ipsas sapienter occultauit. Ita annos nata plus minus vi-
 gintitres, cũ diuinitus cognouisset diem obitus sui, omnes in sancta professione sub
 se militantes acciuit, hortabatur eas in mutua perseuerare charitate, in proposito in-
 uiolabiliter permanere, obediẽtiam promptissimè exhibere, nec de diuina quicquam
 diffidere prouidẽtia, licet ipsa eis subtraheretur. Hæc atque alia cũ dixisset, omnesq;
 Domino commendasset, repentè domus, in qua decumbebat, immenso est lumine
 perfusa. Quo recedente, sancta illa anima pariter migravit à corpore, & ad vitam est
 profecta sempiternam, 17. Calendas Aprilis.

Prouer. 29.

Eccli. 7.

Exod. 20.

Matth. 6.

2. Cor. 12.

Eufebie en-
comion.Eufebie fe-
lix obitus.

Cap. 17.

† hic deest
in exempla-
ri M. S. mo-
nasterio,
aut aliquid
eiusmodi.

1. Cor. 9.

Iohan. 6.

Matth. 20.

Ephes. 5.

S. Rictrudis
decedit e
vita.

Cap. 18.

Au. hor in-
uocat S. Ri-
ctrudem.

Postquam autem sanctum episcopum & monachum Amatam Dominus ab hoc
 exilio ad caelestem patriam Idibus Septembris euocauit, sacrum eius corpus Mau-
 rontus in sua possessione tumulauit, omniaque prædia sua per chartarum instrumenta
 tradidit: & licet matri suæ fuerit superstes, tamen etiam ipse post expleta piæ admi-
 nistrationis munia, felicem Christo spiritum reddidit tertio Nonas Maij. Sed iam
 ad S. Rictrudem nostra se recipiat oratio: quæ sanè omni mentis studio & toto cor-
 poris conatu bonis operibus dedita, & de virtute in virtutem proficiens, dilatafo cor-
 de infatigabiliter cucurrit viam mandatorum Dei in stadio fidei & iustitiæ, patulis
 hauriens auribus illud Apostoli: Sic currite illius imitatione, qui dixit: Non veni face-
 re voluntatem meam: alterius regimini se spontè subdidit, iussa eius promptissima
 obedientia capeffens, & famularum sese famulam exhibens: semper ob oculos ver-
 sans illa Saluatoris verba: Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: nec
 vnquam extra mōnasterij septa progressa est, cunctisque bonorum operum se ex-
 emplum præbuit in humilitate, in patientia, in obedientia, in castitate, in ieiunijs,
 in vigilijs, in orationibus perpetuis, in longanimitate, in mansuetudine, in mode-
 stia & benignitate. Et ne sim longior, vt filia lucis semper ambulauit in luce, cuius
 fructus est in omni bonitate & iustitia & veritate: sicque in sanctarum virtutum stu-
 dio perseuerans, cũ ad annos peruenisset quatuor & septuaginta, 4. Idus Maij, cor-
 pusculum terræ, spiritum verò reddidit celo: sepultaque est honorificè à Dei sacer-
 dotibus alijsque Ecclesiastica dignitate ornatis viris, & permultis ad eius funus con-
 currentibus.

Ne quis autem de eius meritis & sanctitate possit ambigere, multa diuinitus co-
 ruscant virtutum & miraculorum signa ad eius sacras reliquias, sicut testantur, qui
 suis oculis cõspexere. Te igitur sancta ac Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu ob-

secramus, vt tuis sanctis precibus & meritis, quibus variarum soluis ægritudinum nexus, nos à peccatorum nostrorum vinculis absoluas, vt benignissimi Saluatoris gratia his expediri, in tremendo iudicij die, cælis & terris ardentibus, ipse nos à gehennæ flammis ereptos, tecum ad æternæ felicitatis gaudia deducat, cuius misericordiæ nullus est finis: Cui cum Patre & Spiritu sancto est regnum, virtus, honos & gloria per infinita secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ALTERIVS ALEXAN- DRI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

13. Maij.
Cap. 1.

VO tempore impius Maximianus imperabat, persecutio multa contra Christianæ religionis sectatores per omnes regiones commota erat. Centurio autem quidam, demonum amicissimus, Maximiani Imperatoris iussu erexit templum Ioui longè ab vrbe Roma stadio vno. Edixit igitur Maximianus Imperator, vt quicumque Christianam fidem sequebantur, dijs ipsis sacrificare cogentur: iussitque omnes præsto esse in templi dedicatione, ac præcones ipsos per totam urbem indicere, vt quicumque illic essent deorum studiosi, crastino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore convenirent. Itaque omnes, audita præconum voce & tubæ ipsius clangore, parati erant vnà cum Imperatore in Iouis templo præsto esse. Multi ergo, rebus omnibus omissis, templum adierunt, & Ioui sacrificarunt. Quidam verò admodum diues, Tyberianus nomine, sub imperio suo habens milites, à Felice tribuno sibi commissos, omnes illos conuocauit, eisque hæc dixit: Audite, fratres. Scitis vos omnes, quemadmodum Imperator præcepit, vt hodierno die in templo Iouis cuncti vnà cum ipso præsto simus. Parate igitur vos, vt mecum vnà in templum veniatis. Hæc cum militibus suis diceret, nunciatum illis fuit, Imperatorem in templum venisse. Tunc celeriter cum Tribuno ipso milites omnes properabant, vt Imperatori assisterent.

Cap. 2.
Alexander
miles Christi-
anus.

Vnus verò ex illorum numero, nomine Alexander, cum à puero pietatem seruans, Deum ipsum timeret, Tribuno respondit: Si ad Deum illum, qui verè Deus cælestis est, nobis eundum esse dixisses, eumque adorandum, rectè quem locutus fuisses. Quos enim vos deos esse dicitis, demones illi sunt, non dii. Tum Tyberianus: Non omnibus, inquit, dijs, sed vni deo Ioui nobis nunc sacrificandum esse dixi, licet sint alij, quos & Imperator, & nos colimus. Ad hæc Alexander: Iouem ipsum deum nominasti: at ille talis est, qualis & ceteri, qui demones sunt valde fallaces, cum eos à quibus coluntur, circumuenire atque omnino perdere soliti sint: quemadmodum & vos ipsi asseritis, illum ipsum Iouem aliquando mulierem appetuisse, & cum illa iuxta mare inuenisset, ipsam deceptam corrupisse. Quis vestrum vnquam vidit, aut aliquando audiuit, Deum impuris facinoribus labefactari? Non solum igitur, vt dixi, demones, sed etiam fallaces illi sunt. At noster Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli & terræ effectus est: neque ijs indiget sacrificijs, quæ vos impuris demonibus offerre consueuistis: sed sacrificium postulat purum ac sine sanguine. Hæc cum Tyberianus audiisset: Omitte, inquit, insaniam istam, Alexander, & deos ipsos beneficiorum authores ne contempnas, ne fortè Imperator hæc audiat, & aduersus me indignetur, quòd te talia dicentem feram.

Impiter im-
purus.

Cap. 3.

Hæc cum dixisset, festinabat vnà cum Imperatore in templo esse: erat enim tēpus, quo Imperator dijs sacrificia offerret. Memor verò eorum verborum, quæ à milite suo audiuerat, Maximianum adiit, & ita eum allocutus est: Milites omnes, Imperator, quos mihi maiestas tua commisit, tuo edicto inseruientes vidi: vnus verò è militibus non solum mihi repugnauit, sed deos etiam ipsos contumeliosis verbis affectit, affirmans deos illos, quos tu Imperator, & nos colimus, demones esse impurissimos: neque cogitat eos, qui edictis imperij tui aduersantur, mea manu interfici. Hæc cum Maximianus accepisset, militi, de quo hæc audiuerat, valde iratus fuit: & Vbinam, inquit, ille est, de quo hæc dicitis? Agè duc illum ad me, vt sciam quid ille sentiat. Tum Maximiano Tyberianus: Ita edictum tuum, Imperator, & me ipsum miles ille pro nihilo fecit, vt huc venire neglexerit. Illic Maximianus iussit tres milites abire, & illum fer-

reis